

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI

**ERGENLERDE ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMLARI, DUYGU DÜZENLEME
BECERİLERİ, BAŞA ÇIKMA STİLLERİ VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELMİN SARIKAYA

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ FUNDA KUTLU

ANKARA

2023

T.C.
UFUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI

**ERGENLERDE ALGILANAN ANNE-BABA TUTUMLARI, DUYGU DÜZENLEME
BECERİLERİ, BAŞA ÇIKMA STİLLERİ VE SOSYAL MEDYA TUTUMLARI
ARASINDAKİ İLİŞKİLERİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SELMİN SARIKAYA

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ FUNDA KUTLU

ANKARA

2023

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

25.04.2023

Selmin SARIKAYA

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında bana destek olan saygıdeğer hocam ve danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Funda KUTLU'ya öncelikli teşekkürü borç bilirim. Cesaretimin kırıldığı zamanlarda beni gönülden yüreklendirmeseydiniz bu çalışma mümkün olamazdı. Sizin öğrenciniz olmak ve sizinle birlikte çalışmak benim için büyük bir onurdu.

Ayrıca tez jürimde yer alan ve çalışmama katkı sağlayan saygıdeğer Prof. Dr. Eda KARACAN ve Dr. Öğr. Üyesi A. Başak OK hocalarıma da teşekkür etmek isterim.

Son olarak da koşulsuz sevgi ve destekleri ile daima bana güç veren aileme en derin şükranlarımı sunarım.

ÖZET

SARIKAYA, Selmin. Ergenlerde Algılanan Anne-Baba Tutumları, Duygu Düzenleme Becerileri, Başa Çıkma Stilleri ve Sosyal Medya Tutumları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Bu araştırmada lise öğrencisi ergenlerde algılanan anne-baba tutumlarının öğrencilerin duygu düzenleme becerileri, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutumları ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla Ankara ilinde, farklı lise kademelerinde öğrenim gören 357 ergene Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen veriye uygulanan MANCOVA analizleri sonucunda; duygu düzenleme becerilerinin ebeveyn tutumuna göre farklılık gösterdiği ($\lambda: .89$; $p<0.01$); demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin hem içsel-işlevsel duygu düzenleme hem de dışsal-işlevsel duygu düzenleme becerilerinin ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca, otoriter ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme becerileri demokratik ve izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksektir. Diğer taraftan, ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerinin, izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde, kullanılan başa çıkma stratejileri ebeveyn tutumuna göre farklılık gösterdiği bulunmuştur ($\lambda: .91$; $p<0.05$). Ebeveynlerini demokratik algılayan ergenlerin aktif başa çıkma stilini, otoriter ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha fazla kullandıkları görülmektedir. İzin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin ise aktif başa çıkma stilini, otoriter ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha fazla kullandıkları görülmektedir. Diğer taraftan kaçınmacı ve olumsuz başa çıkma stratejilerinin kullanımı ebeveyn tutumuna göre farklılık göstermemektedir. Bunun yanı sıra algılanan ebeveyn tutumuna göre ergenin sosyal medya tutumu için bir fark bulunmamıştır. Bulgular literatür ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Anne-baba tutumları, duygu düzenleme, başa çıkma, sosyal medya tutumları

ABSTRACT

SARIKAYA, Selmin. Examination of the Relationships Between Perceived Parental Attitudes, Emotion Regulation Skills, Coping Styles and Social Media Attitudes in Adolescents, Master Thesis, Ankara, 2023.

The aim of this study is to examine the relationship between perceived parental attitudes, emotion regulation skills, coping styles and social media attitudes in adolescents. For this purpose, Parental Attitude Scale, Emotion Regulation Scale for Adolescents, Coping Scale for Adolescents and Social Media Attitude Scale were applied to 357 adolescents who are high school students in Ankara. The results of MANCOVA analyzes shows that emotion regulation skills differ according to perceived parental attitudes (λ :.89; $p<0.01$). The results show that both internal-functional emotion regulation and external-functional emotion regulation skills of adolescents with authoritative parenting attitudes are higher than adolescents with neglectful parenting attitudes. Adolescents with authoritarian parenting attitudes, on the other hand, are seen to have higher internal-dysfunctional emotion regulation skills than adolescents with authoritative and indulgent parenting attitudes. Also, the results indicated that adolescents with neglectful parenting attitudes have higher external-dysfunctional emotion regulation skills than those with indulgent parenting attitudes. Additionally, the use of coping strategies differs according to parental attitudes (λ : .91; $p<0.05$). Adolescents with authoritative parenting style use more active coping than adolescents with authoritarian and neglectful parenting attitudes. Furthermore, adolescents with indulgent parenting attitudes use active coping style more than adolescents with authoritarian and neglectful parental style. On the other hand, there are no significant difference for usage of avoidant and negative coping strategies according to parental attitudes. Also, social media attitudes of the adolescents are not differed in relation to the parenting attitudes. The results are discussed based on the literature.

Key words: Parenting attitudes, emotion regulation, coping, social media

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

BİLDİRİM	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM.....	5
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ İLE İLGİLİ LİTERATÜR.....	5
1.1. Anne Baba Tutumları	5
1.2. Duygu ve Duygu Düzenleme	13
1.2.1. Duygu Düzenleme	14
1.3. Başa Çıkma.....	19
1.4. Sosyal Medya	24
1.5. Araştırma Amacı ve Hipotezleri.....	28
2. BÖLÜM.....	31
YÖNTEM.....	31
2.1. Katılımcılar.....	31
2.2. Veri Toplama Araçları.....	33
2.2.1. Kişisel Bilgi Formu	33
2.2.2. Anne-Baba Tutum Ölçeği	33
2.2.3. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği	34
2.2.4. Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği	35
2.2.5. Sosyal Medya Tutum Ölçeği	36
2.3. İşlem	37

2.4. Verilerin Analizi.....	37
3. BÖLÜM.....	39
BULGULAR.....	39
3.1. Veri Temizliği	39
3.2. Ölçek Puanlarına Yönelik Betimleyici İstatistikler	39
3.3. Demografik Değişkenlere Göre (Cinsiyet ve Sınıf) Anne Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Farklara Yönelik Analizler	40
3.3.1. Cinsiyete Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları.....	40
3.3.2. Sınıf Düzeyine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları.....	42
3.4. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Analizler	44
3.4.1. Kadın ve Erkek Ergenler İçin Araştırma Değişkenleri Arası Korelasyon Analizi	45
3.4.2. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Kısmi Korelasyon Analizi.....	48
3.5. Ergenlerin Duygu Düzenleme, Başa Çıkma Stillerinin ve Sosyal Medya Tutum Puanlarının Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Göre Farklarına Ait Analizler	51
3.5.1. Ergenlerin Duygu Düzenleme Ölçeği Alt Boyut Puanlarının Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Farkına Ait Bulgular	51
3.5.2. Ergenlerin Başa Çıkma Stilleri Alt Boyut Puanlarının Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Farkına Ait Bulgular	54
3.5.3. Ergenlerin Sosyal Medya Tutumları Alt Boyut Puanlarının Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Farkına Ait Bulgular	57
4. BÖLÜM.....	58
TARTIŞMA	58
4.1. Araştırma Değişkenlerinin Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklarına Yönelik Tartışma.....	58
4.1.1. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Farkına Ait Bulgular	58

4.1.2. Araştırma Değişkenlerinin Katılımcı öğrencinin Sınıfına Göre Farkına Ait Bulgular	60
4.1.3. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular.....	60
4.1.3.1. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Kısmi Korelasyon Analizi Bulguları	62
4.2. Araştırma Hipotezlerinin Sınanmasına Yönelik Analizlerden Elde Edilen Bulguların Tartışması.....	64
4.2.1. Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Duygu Düzenleme Becerilerinin Farkına Ait Bulgular	64
4.2.2. Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Başa Çıkma Stillerinin Farkına Ait Bulgular	66
4.2.3. Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Sosyal Medya Tutumlarının Farkına Ait Bulgular	67
SONUÇ.....	68
KAYNAKÇA	70
EKLER.....	91
Ek -1. Bilgilendirilmiş Onam Formu	91
Ek-2. Veli Onam Mektubu	92
Ek-3. Kişisel Bilgi Formu	93
Ek-4. Anne-Baba Tutum Ölçeği.....	95
Ek-5. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)	98
Ek-6. Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği (EBÇÖ).....	99
Ek-7. Sosyal Medya Tutum Ölçeği	100
ÖZGEÇMİŞ.....	101

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa No:

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Dağılım	32
Tablo 2. Ebeveyn Tutumlarına Yönelik Dağılım	38
Tablo 3. Araştırma Değişkenlerine Ait Betimleyici İstatistikler	40
Tablo 4. Cinsiyete Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutlarındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları	42
Tablo 5. Katılımcıların Devam Ettikleri Sınıfa Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Boyutlarındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları	44
Tablo 6. Kadın ve Erkek Ergenler İçin İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Analizi	47
Tablo 7. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Kısmi Korelasyon Analizi ..	50
Tablo 8. Ergenlerde Duygu Düzenleme Becerilerinin Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşmasına Yönelik MANCOVA Analizi Bulguları	53
Tablo 9. Ergenlerde Başa Çıkma Stillerinin Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşmasına Yönelik MANCOVA Analizi Bulguları	56

GİRİŞ

Ebeveynlerin çocuklarının geleceklerine, nasıl şekilleneceklerine, hangi değerlerle büyüyeceklerine dair fikirleri ve beklentileri bulunmaktadır. Bu doğrultuda; beklentilerini gerçeğe dönüştürmek üzere uygun gördükleri, amaca ulaşmaya en çok hizmet edecek davranış biçimleri ile çocuklarına yaklaşırlar. Bu davranış biçimleri aileden aileye, bir ebeveyninden diğerine değişim göstermektedir. Dolayısıyla pek çok farklı çocuk yetiştirme tutum ve davranışından bahsetmek mümkündür. Bu davranış ve tutumların çocuklardaki çıktılarının araştırılması önemli bir çalışma alanı olarak literatürde görülmektedir. Bu araştırmaların bulguları ebeveyn tutumlarının gerek erken çocukluk gerek ergenlik gibi pek çok gelişim dönemindeki, sosyo-duygusal ve bilişsel pek çok alandaki çıktılar ile ilişkilendirilmiştir.

Çocuk yetiştirme tutumları, genel ifadeyle; çocuğa yönelik tutumlar, davranışlar ve beklentilerin bir bütünü olarak tanımlanmaktadır (Darling ve Steinberg, 1993). Baumrind ve arkadaşları tarafından yapılan ve bu alanın öncül çalışmaları sonucunda (1966; 1972; Baumrind ve Black, 1967) demokratik/yetkili/açıklayıcı-otoriter (authoritative), otoriter/yetkeci (authoritarian) ve izin verici (permissive/indulgent) olmak üzere üç temel ebeveynlik tutumu belirlenmiştir. Baumrind'e göre ebeveynin çocuğun davranışları üzerinde uyguladığı kontrolün (talepkarlık) ve ebeveynin sıcaklığının (ilgi/kabul) farklı düzeyleri sonucunda ortaya çıkmaktadır. Daha sonra Maccoby ve Martin (1983) ilgi/kabul (responsiveness) ve talep (demandingness) boyutları üzerinden yaptıkları sınıflamada bir ebeveynlik tutumu daha ortaya çıkararak, ihmalkar (neglected) ebeveyn tutumu Baumrind'in (1966) üçlü modelini dördü bir model olarak tanımlamışlardır. Kabul/ilgi boyutu ebeveynlerin çocuklarına yaklaşımlarındaki ilgiyi, sevecenliği ve onların hayatına ne derece katılım sağladıklarını değerlendirmektedir. Denetleme ya da talepkarlık boyutu ise, ebeveynlerin çocukları üzerindeki kurdukları denetimin ve kontrolün, çocuğun kendini ifadesine ne derece olanak tanıdıkları ve aile içi kararlara çocuğu ne derece dahil ettiklerini ortaya koyar (Yılmaz, 2000). Bu tez çalışması kapsamında lise düzeyindeki ergenlerin denetim/kontrol ve kabul/ilgi boyutlarında yer alan ifadelerine göre algıladıkları dört ebeveyn tutumuna göre sosyal ve duygusal gelişim özellikleri incelenmiştir.

Ebeveyn tutumlarının çocuğun duygusal gelişimi ile ilgili önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Duygu gelişimi bir taraftan biyolojik (nörobiyolojik ve nöroendokrin

sistemler) temel duyguların yaşanmasında rol alırken, çocuğun bilişsel süreçleri ile sosyal (örneğin aile) faktörler bir araya gelerek duygunun yaşanması ve yönetilebilmesini gerçekleştirecek bir sentez oluştururlar (Thompson, Lewis ve Calkins, 2008). Bebeklik döneminde ebeveynin tutarlı ve sıcak bakımı, örneğin ihtiyacının zamanında ve yeterli doyurulması, kucaklanma vb. gibi, kendi duygularını henüz düzenleyemeyen bebeğin bireyleşme ve sosyalleşme sürecinde önemli unsurdur. Her gelişim döneminde o döneme has görevler çerçevesinde çocuk anne-babanın yönlendirmesi ve desteğiyle birey olarak kendi duygusunu anlamaya ve düzenlemeye başlar. Duygularını düzenleyebilmesi aynı zamanda sosyal alanlardaki ilişkilerini, örneğin akranlarıyla ilişkisi gibi, belirler. Duygu düzenleme yaşamın erken dönemlerinde çevreyle etkileşimle şekillenen gelişimsel bir başarı olarak görülmektedir (Dodge ve Garber, 1991). Duygu düzenleme stratejileri olarak da adlandırılan duygu düzenleme becerileri çocuğun doğuştan getirdiği özellikler, yaşamsal deneyimler ve aile gibi çevresel faktörler ile gelişmektedir. Zeman ve Shipman (1996) okul öncesi dönemde de bu stratejilerin gösterildiğini söylemektedir. Yetkin ve başarılı bir duygu düzenleme becerisi çevresel faktörlerle çok ilişkilidir. Örneğin anne ile güvensiz bağlanma gösteren çocuklarda ya da istismar edilmiş çocuklarda olumsuz bir duygu durum gelişimi ve etkili olmayan duygu düzenleme stratejileri görülmektedir (Kim ve Cicchetti, 2010; Shaver ve Mikulincer, 2002).

Duygu düzenlemenin temeldeki hedefi doğal olarak duyguları değiştirmektir (Gross, 2002). Thompson (1994, s.27-28) duygu düzenlemeyi; “kişinin amacına ulaşmak için duygusal tepkilerini ve bu duygusal tepkilerin özellikle yoğun ve geçici özelliklerini denetleme, değerlendirme ve değiştirmeden sorumlu tüm içsel ve dışsal süreçlerdir” şeklinde tanımlamıştır. Başka bir deyişle duygu düzenleme; kişinin duygusunun değerini, yoğunluğunu ve süresini değiştirmesine hizmet eden süreçlerin toplamıdır. Sağlıklı ve işlevsel bir duygu düzenlemenin, kişilerin duygusal iyi oluşunu pozitif yönde etkilediğini ve duygusal stresin etkilerine karşı koruyucu bir görev gördüğü düşünülür (Schraub ve ark; 2013). Bu tez çalışması kapsamında ele alınan duygu düzenleme yöntemleri içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve son olarak dışsal işlevsel olmayan duygu düzenlemedir. İçsel işlevsel duygu düzenleme; olumlu yeniden değerlendirme, amaçların değiştirilmesi, plan yapma, bakış açısını oturtma, dikkatini verme gibi süreçleri kapsar. İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme; kendine zarar verme, ruminasyon, bastırma, olumsuz sosyal karşılaştırma ve gerçekten uzaklaşma gibi süreçleri içerir. Dışsal işlevsel duygu düzenleme ise; duyguları ifade etme, tavsiye arama, fiziksel ilişki kurma ve egzersiz yapma gibi davranışları içerir.

Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme; zorbalık, sözlü saldırı, fiziksel saldırı, eşyalara zarar verme, başkalarını kötü hissettirmeye çalışma gibi davranışları niteler (Duy ve Yıldız, 2014).

Ebeveyn dünyaya getirdiği çocuğu için yaşamda karşılaşacağı zor ya da yeni veya cezbedici ancak zararlı durumlara karşı beceriler kazandırmak ve güçlendirmekle görevlidir. Bunu yaparken kendi yaşam sürecinde öğrendiği başa çıkma becerilerini aktarır. Monteiro ve arkadaşları (2018) başa çıkmayı; bireyin karşısına çıkan stresli olay ya da durumları yönetebilmesine yarayacak bilişsel ve davranışsal amaca yönelik eylemleri içeren dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır. Diğer taraftan, Compas ve arkadaşları (1999) başa çıkmayı özellikle strese yönelik bir tepki olarak istemli ve amaca yönelik bir düzenleyici çabayı içeren geniş öz denetim süreçlerinin bir alt kümesi olarak ele almaktadır. Çocukluk ve ergenlik dönemi psikopatolojiler açısından stres önemli bir öncül faktördür (Grant ve ark, 2000). Bu bağlamda, ebeveynle olan ilişkinin özelliği çocuk ve ergenin başa çıkma davranışlarını etkileyen hatta belirleyen önemli bir kaynaktır (Kliewer ve ark., 1996; Steinberg, 2001). Ebeveynlik tarzlarının başa çıkma stratejileri ile doğrudan ilişkili olduğunu gösteren çalışmalara da rastlanmaktadır (Bhattacharyya ve Pradhan, 2015; Singh ve ark, 2018). Bu çalışmada başa çıkma aktif, kaçınan ve olumsuz başa çıkma şeklinde üç kategoride ele alınmıştır. Aktif başa çıkma; bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme, duygu düzenleme ve sosyal destek gibi süreçleri içermektedir. Kaçınan başa çıkma; dikkat dağıtma, çekilme, sosyal uzaklaşma, çekilme ve arzu giderici düşünme (wishful thinking) gibi süreçleri kapsar. Olumsuz başa çıkma ise; kendini eleştirme ve başkalarını suçlamayı içerir (Bedel, 2014).

Teknolojideki ilerlemeler ve bu ilerlemelerin hızı çocuğun gelişimindeki çevresel faktörleri ele alan araştırma alanını oldukça genişletmiştir. Bilişsel, sosyal ve duygusal açıdan sağlıklı bir birey yetiştirme sürecinin nasıl olması gerektiği ve teknolojinin bu bağlamdaki rolü çok yönlü tartışılmaktadır. Teknolojik ilerlemelerle birlikte sosyal medyanın yaygınlaşması ve çeşitlenmesi bu iletişim aracının çocuk ve ergenin yaşamındaki rolünü çok farklı boyutlardan etkilemektedir. Bir taraftan, sosyal ağ teknolojilerinin kullanımına yönelik olarak bazı çalışmalar ergenler açısından kazanımlar olduğuna yönelik bulguları vurgularken, örneğin bireysel kendini ifade edebilme, onaylayıcı geri bildirim alma ve arkadaşlık ilişkilerini sağlamlaştırma vb. (Boyd, 2008; Reich ve ark., 2012; Stern, 2008), diğer yandan "daima çevrimiçi" olmanın bazı çocuk ve ergenlerde dikkat dağınıklığı, kimlik bunalımı, kendini ifade etmede yetersizlik gibi

bulgularla da ilişkilendirildiği görülmektedir (bkz. Balçıkanlı (2010). Birçok çalışma (örn. Marino, ve ark., 2018; Shensa ve ark., 2017), sosyal medyanın problemli kullanımı ile çocuk ve ergenlerde depresif belirtilen ve yalnızlık gibi sorunlarla ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda ebeveynin rolü ile ilişkili çalışma bulguları sosyal medyada aşırı zaman geçirme ile ihmalkar ebeveynlik arasında ilişkilere işaret etmektedir (Richter, 2018; Tur-Borcar, 2017). Sunulan bu tez çalışmasında algılanan anne baba tutumları ile ilişkisi incelenen sosyal medya tutumları paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon olmak üzere üç boyutu içermektedir. Paylaşım ihtiyacı boyutu, sosyal medya üzerinden toplum ve çevreyle etkileşim ve iletişim, duygusal paylaşım halinde olmaya yönelik tutumları içermektedir. Sosyal yetkinlik boyutu, sosyal medya aracılığı ile duyulduğunu ve kişiliğinin saygı gördüğünü hissetmeye yönelik tutumlarını kapsamaktadır. Sosyal izolasyon boyutu ise, sosyal medya dolayısıyla toplumdan ve gündelik hayattan kopma, uzaklaşma hissiyatına yönelik tutumları içermektedir (Otrar ve Argın,2015).

Sunulan literatür ışığında bu tez çalışmasının amacı; lise dönemindeki ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumuna göre duygu düzenleme, başa çıkma ve sosyal medya tutumunda fark olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu bağlamda ilgili değişkenlere ait literatür bulguları bir sonraki bölümde sunulmuştur.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ İLE İLGİLİ LİTERATÜR

1.1. Anne Baba Tutumları

Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye yönelik tutumlarıyla ilgili oldukça geniş bir literatür olduğu görülmektedir. Farklılıkları sınıflamak adına yapılan çalışmalar sonucu öne çıkan iki önemli olduğu görülmektedir. Bunlardan birisi Kabul/İlgi Boyutu ve diğeri ise Kontrol/Talep Boyutudur. İlgi/Kabul boyutu Bowlby ve Hinde'nin ebeveynliğin analitik çalışmalarında ortaya çıkmıştır (akt. Baumrind, 1995). Bu boyut ebeveynin çocuğunu kabul etme ve ihtiyaçlarına yönelik duyarlılığının derecesini kapsar. Kontrol/Talep boyutu; ebeveynin çocuktan birtakım taleplerde bulunması veya onu kontrol etme düzeyini; yani çocuklarının davranışlarını disipline ve kontrol etmeyi kapsar (Maccoby ve Martin, 1983). Bu iki boyut ebeveyn yatırımının göstergesidir.

Baumrind (1966, 1970, 1995) araştırmalarında her iki boyuta da vurgu yapmaktadır. Maccoby ve Martin (1983) yine bu iki boyutu kullanarak Baumrind'in üç kategoriye ayrılan ebeveyn tutumlarına bir tutum daha eklemiştir. Bu tutumlar demokratik ebeveyn, otoriter ebeveyn, izin verici ebeveyn ve Maccoby ve Martin'in eklediği ihmalkar ebeveynlerdir. Demokratik ebeveyn tutumu, yüksek kontrol/talep ve yüksek ilgi/kabul düzeylerini içerir. Otoriter tutum, yüksek kontrol/talep düzeyi ile düşük ilgi/kabul düzeyine sahiptir. İzin verici tutum, düşük kontrol/talep ile yüksek ilgi/kabulü içerir. Son olarak; ihmalkar tutum ise hem kontrol/talep hem de kabul/ilgi düzeyinin düşük olduğu ebeveyn tutumudur.

Demokratik ebeveynler; çocuklarından kendi görüşleri doğrultusunda doğru ya da 'olması gereken' şekilde davranmalarını bekler ve gereklilik arz eden durumlarda belirledikleri kurallara uyulmasına yönelik beklentileri vardır. Bu tutuma sahip ebeveynler çocuklarına karşı sıcak ve ilgilidirler, çocukların ihtiyaçlarını gidermeye yönelik davranışlarında sabır gösterirler; çocuklarının ihtiyaçlarına ve beklentilerine yönelik duyarlılıkları vardır ve alınacak aile içi ortak kararlarda çocuklarını da sürece dahil ederek onların da görüşlerini alırlar (Baumrind, 1966). Demokratik tutumu çocuklarda pek çok olumlu psikolojik ve akademik çıktı ile ilişkilendiren çalışmalara rastlamak mümkündür (Steinberg ve ark., 1992; Strage ve Brandt, 1999; Suldo ve Huebner, 2004).

Otoriter ebeveynlikte ise; ebeveynlerin koydukları kurallara çocuklarının sorgusuz, sualsiz uymalarını ve mutlak suretle itaat etmelerini beklediği görülmektedir. Kurallara uyulmadığı takdirde ceza uygulanır, alınacak kararlara dair çocukların görüşleri alınmaz, onlara söz hakkı verilmez (Baumrind, 1966). Otoriter ebeveynler otoritelerinin sarsılmamasına çok önem verirler ve çocukların olası başkaldırı niteliğindeki davranışlarının bastırılması ya da cezalandırılması söz konusudur (Maccoby ve Martin, 1983). Otoriter ebeveyn tutumuna sahip çocukların psikolojik ve davranışsal çıktıları elen alan çalışmalar incelendiğinde; bu stili kendini ifade etmede güçlük, düşük özgüven, kaygı, içselleştirme, otorite karşısında özgüven düşüklüğü ve otorite yokluğunda uyumsuz ya da karşıt davranışlar sergileme gibi istenmeyen birtakım sonuç ile ilişkilendiren çalışmalara rastlamak mümkündür (Timpano ve ark., 2010; King ve ark., 2016; Jadon ve Tripathi, 2017).

İzin verici anne-babalar çocuklarına karşı sıcak ve ilgilidirler. Fakat çocuklarına karşı fazlasıyla hoşgörülüdürler. Çocuklarının davranışlarını çok az denetler ya da hiç denetlemezler. Çocuklarının karar alma aşamalarında bir anne-baba insiyatif almaz, çocuğun kararlarını uygulama aşamasında da herhangi bir müdahaleleri ya da yönlendirmeleri yoktur. Genel olarak izin verici ebeveyn tutumu; çocuklarda saldırganlık eğilimi ve sorumluluk almaktan kaçınma gibi çıktılarla ilişkilendirilir (Maccoby ve Martin, 1983). Ancak bazı araştırma sonuçları bunun aksine, izin verici tutumun ergenlerin psikolojik özerkliğini geliştirmelerine yönelik daha çok fırsat sunduğu yönünde sonuçlara ulaşmıştır (Smetana, 1994).

İhmalkar tutumda anne babalar çocuklarıyla her açıdan mesafelidir; onlarla zaman geçirmek gibi bir beklentileri, talepleri ya da bu yönde bir çabaları yoktur. Zamanlarını ve enerjilerini çocuklarına tahsis etmezler. Bunun yanı sıra çocukları üzerinde herhangi bir kontrolleri ya da çocuklarından herhangi bir beklentileri yoktur. Çocuklarının yaşamsal faaliyetlerine yönelik ihtiyaçlarını karşılamak dışında herhangi bir yatırımları olduğu söylenemez. Çocuklarının duygusal, sosyal ya da akademik yaşantılarına yönelik herhangi bir merakları yoktur. Anne-baba tarafından ilgi ve sıcaklığa yönelik yoksunluğun çocuklar üzerinde saldırganlık, düşük akademik başarı, madde kullanımı, riskli cinsel davranış gibi pek çok açıdan olumsuz çıktı ile ilişkilendirildiğini; hatta bu tutum çocuğun yaşamının erken dönemlerinden itibaren süregelmekte ise çocuğun bilişsel ve gelişimsel anlamda pek çok dezavantaja ve geriliğe

sahip olabileceğini ortaya koyan çalışmalara rastlamak mümkündür (Knutson ve ark., 2004; Dunn ve ark., 2002; Harrington ve ark., 1995).

Çocuğun farklı yaşam ve gelişim dönemlerinde ortaya çıkan farklı özellik, beklenti ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda ebeveyn-çocuk ilişkisinin dinamik bir süreç olduğundan bahsetmek mümkün olacaktır. Örneğin, ergenin değişen özellikleri dolayısıyla gerek toplum içinde, gerekse aile içindeki konumunda değişimler olması kaçınılmazdır. Ergenin aile içindeki rolü, onun aileden beklentileri ve ailenin ondan beklentileri bu dönemde çocukluk döneminden farklılıklar göstermektedir. Ergenin kendini kendine ve topluma kanıtlamaya çalıştığı, olacağı kişiye yönelik ideallerini belirlediği bu kritik dönemde; ailenin ergene kendini gerçekleştirme fırsatları tanıması, ona bunun için gerekli alanı yaratması önemlidir. Bu noktada ebeveyn tutumuna dair ele alınabilecek önemli bir konu ise ebeveynlerin ergene sağladığı otonomi (özerklik) desteğidir. Ergenin öz denetlemesi için büyük önem arz eden otonomi desteği; ergenin bireyselleşme ve bağımsızlık gelişimi açısından aile tarafından desteklenmesi gereken, yaşamsal bir gelişimsel görevdir (Lansford ve ark., 2014; Levpušček, 2006). Otonomi, bir başkasının kontrolü altında hissetmekten ziyade kişinin öz motivasyonu ile davranışlarını başlatması ve düzenlemesi olarak tanımlanmıştır (De Charms, 1968; Ryan ve Deci., 2006; Savard ve ark., 2013). Otonomi gelişimi iki biçimde olur; ilki ebeveynlerden farklılaşma, ikincisi; ebeveyn çocuk ilişkisinde daha eşitlikçi, karşılıklı karar ve etkileşim süreçlerini içeren bir yapıya evrilmedir (Levpušček, 2006).

Levpušček (2006), bireyselleşme ve kopukluk arasındaki farkı vurgularken bu farkta belirleyici olarak ergen gelişiminde devam eden ebeveyn desteğinin önemine değinir. Shih (2013) otonomi desteğini “otorite konumundaki bir bireyin karşısındakine yönelik baskı ve talepleri en aza indirgeyerek, onun bakış açısına başvurması, kendi iradesi ile eyleme geçme ve seçim yapmaya yönelik fırsatlar tanıması, gereksinimlerine yönelik anlamlı mantıksal açıklamalar sağlaması ve o kişinin duygularını tasdik etmesi” şeklinde tanımlamaktadır. Otonomi desteği sunan ortamların, ergenin öznel iyiliğinin yanı sıra akademik katılımı, duygu düzenleme becerilerini ve sosyal davranışları olumlu yönde etkilediğine dair kanıtlar vardır (Lekes ve ark., 2010; Roth ve ark., 2016). Romich ve arkadaşları (2009) ergenin ortak kararlar aşamalarına dahil edildiği ailelerde ebeveyn-ergen çatışmalarının azaldığını ifade etmektedir. Aksine, ebeveynlerin ergene otonomi desteği sağlamadığı durumlarda ergenlerde tepkisellik, karşı çıkma, içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerinde yükseliş görülmektedir (Van Petegem ve ark., 2015).

Savard ve arkakadaşları (2013) ailelerin kontrolcü davranışlarının ergenlerde motivasyon düşüşüne neden olduğunu ifade etmektedir. Diğer taraftan ergenlerin ve ebeveynlerinin başa çıkma tarzlarını araştıran Seiffge-Krenke ve Pakalniskiene (2011), ergenin özgürlüğünün ve ebeveyn desteğinin sürekli olduğu aile yapılarında ergenlerin başa çıkma becerilerinin daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır. Yüksek denetim içeren anne baba tutumlarının ergenlikte ortaya çıkan çeşitli psikolojik rahatsızlıklarla yakından ilişkili olduğu görülmektedir (Dusek ve Danko, 1994). Öte yandan denetimi düzenleyerek otonomi veren anne baba tutumlarının, davranış problemlerindeki seviyenin düşmesine, sağlıklı psikososyal esenliğe ve gelişime, bunun yanı sıra artan akademik başarıya katkıda bulunduğuna dikkat çekilmektedir (Gray ve Steinberg, 1999).

Çocukların ebeveynlerinin tutumlarına yönelik algılama biçimlerinin hangi durumlarda dışsallaştırma problemlerine yol açabileceğine yönelik araştırmalar; ebeveynlerinin yaklaşımlarını duygusal destekten yoksun, yüksek ret ve aşırı korumacılık ile karakterize eden ergenlerde saldırganlık davranışının arttığını ortaya koymuştur (Buschgens ve ark., 2010). Benzer şekilde ebeveyn tutumlarının çocukluk ve ergenlikteki sonuçlarına dair yapılan bir başka araştırma sonuçlarına göre ise; pozitif ebeveyn tutumları arttıka ilişkisel saldırganlığın azaldığı ve algılanan sıkı disiplin tutumlarının, anne ihmali ile baba tarafından g psikolojik kontrol algısının çocuklukta ve ergenlikte yüksek derecede ilişkisel saldırganlığı yordadığı sonucuna varılmıştır (Kawabata ve ark., 2011). Algılanan otoriter ebeveynlik tarzı, daha saldırgan davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Otoriter bir stili tanımlayan düşük düzeyde duygulanım ve yüksek düzeyde kontrol, saldırgan davranışlarla ilişkilendirilerek, akran etkileşimi gibi farklı bağlantılarda ergenin uyumu için potansiyel bir tehdit haline gelmiştir (la Torre-Cruz, ve ark., 2014). Anne-baba tutumları çocukların zorbalık davranışları ile de ilişkilendirilmiştir. Farklı boyutlardaki anne-baba tutumlarının çocukların zorbalık davranışı üzerinde koruyucu faktör olabildiği gibi risk faktörü de olabilmektedir (Gmez-Ortiz ve ark.,2014). Otoriter anne-baba tutumları çocuklarda zorbalık davranışları ile pozitif yönde ilişkilendirilirken, demokratik anne-baba tutumları çocukların zorbalık davranışları ile negatif yönde ilişkilendirilmiştir (Martınez ve ark., 2019).

Diğer taraftan, çocuklarda uyum problemleri ile demokratik ve otoriter ebeveyn tutumları arasındaki ilişkileri inceleyen bir çalışmada, demokratik ebeveyn tutumlarının daha az uyum problemleriyle, aksine otoriter ebeveyn tutumlarının daha çok uyum problemleri ile ilişkilendirildiği ortaya koyulmuştur (Delvecchio ve ark., 2020). Hesari

ve Hejazi (2011) demokratik anne-baba tutumlarının üniversite öğrencisi genç kızların özgüven düzeyleri ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğunu, otoriter anne-baba tutumlarının ise özgüven düzeyleri ile negatif yönde bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Heaven ve Ciarrochi (2008) tarafından ergenler ile yürütülen boylamsal bir çalışma sonucunda, algılanan demokratik anne-baba tutumunun çocuklarda umudu yordadığı, bunun yanı sıra algılanan otoriter anne-baba tutumunun ise düşük özgüven ile ilişkilendirildiği görülmektedir.

Ergenlik döneminde karşılaşılan bir başka önemli dışsallaştırma sorunu olan madde bağımlılığında ebeveyn tutumlarının öncül ya da sürdürücü faktör olarak incelendiği görülmektedir. Bir araştırma sonucunda yüksek denetim düzeyine sahip ailelerin çocuklarında madde kullanımı anlamlı bir şekilde daha yüksek çıkarken, yüksek kabul/ilgi düzeyine sahip ergenlerin madde kullanım oranı anlamlı bir şekilde daha düşük çıkmıştır (Oğuz ve Özçelik, 2018). Benzer şekilde Becoña ve arkadaşları (2013) tarafından İspanyol ergenler ile yapılan çalışmanın sonucunda; ailelerini izin verici biçimde algılayan ergenler ile anne-babaları tarafından kabul/ilgi düzeyleri yüksek fakat anneleri tarafından düşük kontrol düzeylerine sahip olan ergenlerin alkol, tütün ve kenevir olmak üzere üç madde için de kullanım düzeyleri yükseldiği görülmektedir. İsveç'te gerçekleştirilen boylamsal bir çalışmanın sonuçları diğer çalışmalar ile benzer şekilde demokratik anne-baba tutumuna sahip ergenlerin alkol kullanımlarının daha seyrek olduğunu ortaya koymaktadır (Berge ve ark., 2016). Bu bilgiler ışığında değerlendirildiğinde, otoriter anne-baba tutumlarının ergenlerde depresyon, yalnızlık hissi, düşük özgüven, suç ve saldırganlık ile ilişkili olduğu; uyuşturucu madde kullanımı ile ilişkili olabilecek faktörleri ele aldığı anda ise en önemli faktörün izin verici anne-baba tutumları olduğu görülmektedir (Ellen, 2016).

Ergenlik döneminde artış gösteren diğer önemli bir sorun olan intihar ile anne-baba tutumlarının ilişkisini inceleyen bir çalışmanın sonuçları; ebeveynlerini kabul/ilgi ve kontrol/talep düzeylerinde yüksek (demokratik) bulan ergenlerin diğer anne-baba tutumlarına sahip yaşlıtlarına kıyasla daha az intihara yönelik davranış bildirdiklerini ortaya koymuştur. Çalışma her ne kadar demokratik anne-baba tutumunun ergenlerde intihara yönelik davranış sergileme için koruyucu faktör olduğunu ortaya koysa da; otoriter anne-baba tutumları ile intihara yönelik davranışlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır (Ihemedu, 2018). Öte taraftan İskoçya'da anne-baba tutumlarının ergenlerin cinsel aktiviteleri üzerindeki etkilerini açıklamaya çalışan boylamsal bir

çalışmanın sonuçları, düşük ebeveyn denetiminin erkeklerde de kızlarda da erken yaşta cinsel aktivite ile ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Düşük ebeveyn denetimi kızlar için ayrıca fazla sayıda cinsel partner ve korunmasız cinsel ilişki ile de ilişkilendirilmiştir (Wight, Williamson ve Henderson, 2006).

Kaplan ve Ak (2018), ergenlerde psikolojik belirtilerin (anksiyete, depresyon, hostilite, olumsuz benlik ve somatizasyon) ve problem davranışların anne baba tutumlarına bağlı olarak anlamlı şekilde farklılaştığını öne sürdüğü çalışmasında şu sonuçlara ulaşmıştır; ilgisiz aile ortamında büyüyen ergenlerin daha fazla problem davranışlarına yönelmektedir. Ayrıca psikolojik belirtileri yüksek olan katılımcılar, otoriter anne-baba tutumuna sahip ergenlerdir. Demokratik anne-baba tutumu hem problem davranışlar hem de diğer psikolojik sorunlar için koruyucu faktör olarak ele alınmaktadır. Bir başka çalışmada olumsuz değerlendirilmekten korkma ve sosyal kaçınma-huzursuzluk skorları doğrultusunda; otoriter ana baba tutumlarına sahip ergenlerin, demokratik anne baba tutumlarına sahip ergenlere kıyasla daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Dolayısıyla demokratik anne baba tutumlarına sahip akranlarına kıyasla, otoriter anne baba tutumuna sahip ergenlerin olumsuz değerlendirilmekten korkma, sosyal kaçınma ve huzursuzluk eğilimlerinin daha fazla olduğu görülmektedir (Erkan, Güçray ve Çam, 2002). Diğer yandan, anne-baba tutumlarını ergenlerin öznel iyi oluşlarıyla direkt olarak ilişkilendiren çalışmalar, demokratik anne-baba tutumuna sahip ergenlerin yüksek özgüven, yaşam doyumu ve düşük depresyon düzeylerine dikkat çekmiştir. Annenin demokratik tutumunun daha yüksek benlik saygısı ve daha düşük depresyon ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Otoriter anneliğin, izin verici anneliğe göre değerlendirilen tüm sonuçlar için açık şekilde daha avantajlı olduğu görülmüştür (Ali, 2012; Milevsky ve ark., 2007).

Demokratik anne baba tutumlarının ergenlerin duygu düzenlemesi üzerindeki olumlu, izin verici anne baba tutumlarının ise ergenlerin duygu düzenlemesi üzerinde olumsuz etkileri olduğunu gösteren çalışmada Jabeen ve ark. (2013) otoriter anne baba tutumunun ergenlerin duygu düzenlemesi üzerinde anlamlı bir etkisine rastlamamıştır. Bunun yanı sıra Haslam ve arkadaşları (2020) demokratik anne baba tutumunu çocuklarda daha yüksek duygu düzenleme ve daha az davranış sorunları ile ilişkilendirmiş, otoriter anne baba tutumlarını ise daha düşük duygu düzenleme ve daha fazla davranış problemleriyle ilişkilendirmiştir. Pakistan’da ortaokul ve lise öğrencileri ile gerçekleştirilen, algılanan anne-baba ebeveyn tutumlarının ergenlik döneminde duygu

düzenleme becerilerinin yordayıcılığı üzerine yapılan bir araştırmada anne babaya yönelik algılanan tutum ve etkileri ayrı ele alınmış olup sonuçlar ayrı ayrı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; hem anne hem baba için algılanan demokratik tutumun ergenin duygu düzenleme becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu gösterirken, tam tersi şekilde hem anne hem baba için algılanan izin verici tutumun ergenin duygu düzenleme becerileri üzerinde büyük ölçüde olumsuz etkisi olduğunu göstermiştir. Öte yandan anne ya da babanın algılanan otoriter tutumunun ergenin duygu düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmamıştır (Jabeen, Anis-ul-Haque ve Riaz, 2013).

Algılanan ebeveyn tutumu ile çocuğun gelişimsel sonuçları açısından ergenlerin yaşam doyumunu inceleyen bir çalışmanın sonuçları ise; demokratik anne-baba tutumlarına sahip ergenlerin arkadaşlık ilişkilerine, yaşadıkları ortama ve aile ilişkilerine yönelik doyum düzeylerinin ihmalkar anne-baba tutumlarına sahip ergenlerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ailelerini izin verici biçimde algılayan ergenlerin yaşam doyum boyutlarından; arkadaşlık ve aile ilişkilerine yönelik doyum ile öz doyum düzeyleri anne-babalarını ihmalkar algılayan ergenlere göre daha yüksek düzeyde olmaktadır (Cenkseven-Önder, 2012). Diğer bir çalışma ise anne-baba tutumlarının Malezya'lı ergenlerin öz-yeterlik düzeyleriyle ilişkisini incelenmiş, demokratik anne-baba tutumlarının ergenlerin öz-yeterlik düzeyleri ile yüksek derecede ilişki olduğu sonucuna varmıştır (Tam ve ark., 2012). Benzer şekilde, Qazi (2009) ergenlerin öz-yeterlik seviyeleri ile demokratik anne-baba tutumları arasında anlamlı bir pozitif ilişki ortaya koymuştur.

Sosyo-kültürel faktörler de dikkate alındığında demokratik ebeveyn tutumu her koşulda ideal, otoriter ebeveyn tutumu her koşulda dezavantajlı mı sorusunun cevabı açısından literatürde farklı sonuçlara rastlanmaktadır. Örneğin; fakir, etnik ve azınlık gruplarının daha tehlike içeren çevre ve koşullarda yaşadığı gerçeğinden yola çıkarak otoriter tutumun bu bağlamda koruyucu yönü ile zarardan çok yarar doğurabileceği, çevresel tehlikeleri bertaraf etme işlevi görebileceği söylenebilir (Furstenberg ve ark., 1999). Ebeveynlere itaatsizliğin hem kendi hem diğerleri için ciddi ve tehlikeli sonuçlar doğurması muhtemel bir çevrede otoriter ebeveyn tutumunun en az diğer tutumlar kadar işlevsel olduğu gözlemlenebilir (Clark ve ark., 2015). İçinde yaşanan kültürünün özelliklerinin, farklı tutumların farklı kültürlerdeki çocuklarda farklı sonuçlar doğurmasının açıklanmasında önemli rol oynadığı söylenebilir. Örneğin uzak doğu ve

orta doğu ülkeleri gibi toplulukçu ülkelerde ailenin hiyerarşik bir yapıda olması, çocukların katı ebeveyn tutumları ve ceza gibi yaklaşımları ailenin beklenen özellikleri olarak algılamasına sebep olmaktadır. Katı ve otoriter ailelerin çocuğun yararına olduğu, aksi durumların çocuğu kontrolsüz ve ilgisiz bırakmak şeklinde algılandığı görülmektedir (Dwairy ve ark., 2006). Brezilyalı ergenler ile yapılan bir çalışmada akademik, sosyal, aile ve fiziksel olmak üzere dört boyutta ölçüm alınan zgven skorları kıyaslanmıştır. İzin verici anne-baba tutumlarına sahip ergenler, otoriter ve ihmalkar anne-baba tutumlarına sahip akranlarından daha yüksek zgven puanları alırken; demokratik anne-baba tutumuna sahip akranları ile kıyaslandıklarında; akademik ve sosyal boyutta onlarla eşit, aile boyutunda ise onlardan daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür. Bu sonuçlar Brezilya rnekleminde demokratik anne-baba tutumlarının optimum zgven düzeyleri ile ilişkilendirilemeyeceği sonucunu düşündürmüştür (Martnez, Garca ve Yubero, 2007). Benzer şekilde pek çok Avrupa ülkesini kapsayan ve geniş bir örneklem grubu ile geçekleştirilen bir çalışmanın sonuçları hem demokratik hem de izin verici ebeveyn tutumunun otoritere kıyasla uyururucu kullanımı, kişisel karmaşalar, zgven ve okul performansı gibi konulara yönelik eşit derecede koruyuculuk gösterdiği bulgusunu ortaya koymuştur (Calafat ve ark., 2014).

Bu bilgilerden yola çıkarak; ebeveynlerin ergene gelişim düzeyi ve bireysel ihtiyaçları doğrultusunda gerekli ilgi ve desteği sürdürdüğü, bu doğrultuda göreceli kontrol desteği, yönlendirmesi olan fakat bir yandan da öz kontrol fırsatları sağladığı bir yaklaşımın faydalı olacağı ve ergene yönelik bu doğrultuda bir tutumun, ergende duygu düzenleme ve başa çıkma becerileri de dahil olmak üzere pek çok önemli psiko-sosyal çıktı ile ilişkilendirilebileceği düşünülebilir.

Duygusal ifadeye alan yaratan, çocuklarına karar verme fırsatları tanıyarak problemlere çözüm üretme sürecine onları da katan demokratik aile tutumları içerisinde yetişen bireylerin problem çözme becerilerinde daha yetkin olması beklenebilir. Aksine, ocuklarında otonomi gelişimini desteklemeyen, onlar yerine karar veren, olası problem durumlarında onları cezalandırarak onlar için yeni problem durumları oluşturan otoriter aile tutumları içerisinde yetiştirilmiş bireylerin problem çözme konusunda demokratik ailede yetişenlere kıyasla daha az yetkin olacakları düşünülebilir. Dolayısıyla benimsenen ebeveyn tutumuna yönelik çalışmalarda hem çocuğun farklı gelişim evrelerindeki farklı ihtiyaçlarına hizmet eder nitelikteki tutumların, hem de bu ihtiyaçları yanıtsız bırakan

nitelikteki tutumların çocuk üzerindeki etkilerini, farklı gelişim evrelerindeki çeşitli çıktılar ile incelemek önemli olacaktır.

Bu bağlamda ilerleyen kısımda bu tez çalışmasında ergenin algıladığı ebeveynlik tutumuna göre farklılaşacağı düşünülen duygu düzenleme becerisiyle ilişkili literatür sunulmuştur.

1.2. Duygu ve Duygu Düzenleme

Genel olarak “duyularla algılama, duyumsama”, “bir olay, kimse ya da nesnenin insanın iç dünyasında oluşturduğu, uyandırdığı yankı, etki, tepki, izlenim” ya da “önceden sezebilme yetisi, önsezi” gibi farklı şekillerde açıklanan; insan yapısının en temel bileşenlerinden olan ve hayatımızdaki önemli olaylarında merkezi bir rol oynayan duygu olgusuna dair uzmanlar tarafından bir görüş birliğine varılmamış ve ortak bir tanım yapılmamış olmakla birlikte konuya dair farklı tanımlamalara rastlamak mümkündür. Örneğin Lazarus üç temel noktaya vurgu yapan bir duygu tanımı yapmıştır; “Duygu, fizyolojik rahatsızlık ya da değişim; dışa vurulmayan davranım eğilimi ve sık olarak ‘duygulanım’ (affect) olarak adlandırılan kişisel bir deneyimdir. Duyguların davranışsal ve fizyolojik birçok özelliği olmasına rağmen duygular her şeyden önce psikolojiktir” (Lazarus, 1991). Izard’a göre duygular mutlaka üç farklı birleşeni içermelidir. Bu üç bileşen; zihinde ve sinir sisteminde ortaya çıkan süreçler, deneyim ya da farkındalık, özellikle yüzde ortaya çıkan duygunun gözlemlenmesidir (akt. Yıldız, 2014). Bunun yanı sıra Campos, ve ark. (1989) duyguları; “insan ve çevre arasında ilişkiyi başlatan, sürdüren ya da bozan süreçler bütünü” olarak tanımlamıştır. Kratz ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan tanımda ise; duygu, bilişsel değerlendirmeler, fizyolojik tepkiler, mimikler ve öznel hislerin deneyimlenmesini içeren pek çok farklı bileşenden oluşan tepki eğilimi olarak ifade edilir. Duygular bir bakıma, deneyimlenenin değerlendirilmesi olarak tanımlanır. Bu süreç, çevre ile belirli yollarla etkileşime girebilmesi adına bireyin hazır oluşuyla ilgilidir. Duyguların temelinde öznel bakış açılarımız, değerlendirmelerimiz ve kişisel olarak yüklediğimiz anlamlar vardır. Dolayısıyla bireyler aynı durumlar ya da olaylara karşı farklı duygulara sahip olabilir (Frijda, 2001). Bu tanımda duyguların kişiselliğine vurgu yapılmaktadır.

Evrin perspektifinden ele alındığında duyguların insanları koruyucu nitelikte olduğu varsayılmaktadır. Olumlu ve olumsuz duygular insanların bir durumu değerlendirmesinde, bir uyarıcıya yaklaşma ya da uzaklaşma kararlarında belirleyici

faktörlerden biridir. Olumlu duygular, çevreye yönelik merak arttıran, keşfetmeye motive eden ve öğrenmeyi teşvik eden duygulardır. Olumsuz duygular, olumsuz bir duruma karşı çabukça düşünmemize ve tepki geliştirmemize olanak sunar. Genel anlamda ele alındığında; duyguların deneyimi, davranışı ve fizyolojik süreçleri içeren çok bileşenli bir yapıya sahip olduğu üzerine genel bir görüş birliği vardır (Baki ve Yıldız, 2014).

Duygular kategorize edilirken genellikle mutluluk, neşe, sevgi, şefkat, rahatlama gibi duygular olumlu, öte yandan nefret, öfke, endişe, korku, kaygı, suçluluk, utanç, üzüntü ve kıskançlık gibi duygular ise olumsuz olarak nitelendirilmektedir. Gündelik hayatta insanlar bilişsel performanslarına etki eden gerek olumlu gerekse olumsuz duygular yaşarlar (Augusti ve ark., 2014; Blakemore, 2008). Olumsuz durumlara genellikle endişe, üzüntü ve öfke duyguları eşlik etmektedir ve bu duygular genellikle pek çok psikiyatrik bozukluğun merkezinde olmaktadır. Fakat işlevselcilik bakış açısı, insan davranışlarının düzenlenmesinde hem olumlu hem de olumsuz duyguların insanlar için hayati önem taşıdığını öne sürmektedir (Barrett ve Campos, 1987; Gross ve Thompson, 2007). Bu bakış açısına göre; negatif duyguların deneyimlenmesi değil, bu duyguların düzenlenmesinde yetersizlikler psikiyatrik semptomlara zemin hazırlamaktadır (Aldao ve ark., 2010). Duygusal durumun davranış üzerinde ve dolayısıyla iyilik hali üzerindeki etkisi düşünüldüğünde duygu düzenleme becerilerinin insan uyumu için mecburi olduğu söylenebilir (Ochsner ve Gross, 2005).

1.2.1. Duygu Düzenleme

Genel anlamda duygu düzenleme; endişe, coşku, korku, heyecan gibi tüm olumlu ve olumsuz duyguları içeren, duygu yüklü bütün durumların düzenlenmesini içeren süreçtir. Duygu düzenleme, bireylerin duygu durumlarını yönetmek için gösterdikleri aktif çabalardan oluşur. Duygu düzenleme bireylerin yaşadıkları duygular üzerinde işlemde bulunmayı içermesinden ötürü duygusal tepkinin tüm bileşenleri; düşünce, davranış, fizyoloji ve duygular olmak üzere bu süreçten etkilenmektedir (Koole, 2010). Gross'a göre (1998) duygu düzenleme; duygularımızı yaşama şeklimizi, onları nasıl ifade ettiğimizi ve duygularımızı nasıl etkilemeye çalıştığımızı ifade eder. Sonuç itibariyle, duygu düzenlemenin temeldeki hedefi doğal olarak duyguları değiştirmektir (Gross, 2002). Diğer yandan Thompson (1994, s. 27-28) duygu düzenlemeyi; “kişinin amacına ulaşmak için duygusal tepkilerini ve bu duygusal tepkilerin özellikle yoğun ve geçici özelliklerini denetleme, değerlendirme ve değiştirmeden sorumlu tüm içsel ve dışsal süreçler” şeklinde tanımlamıştır. Başka bir deyişle duygu düzenleme; kişinin

duygusunun değerini, yoğunluğunu ve süresini değiştirmesine hizmet eden süreçlerin toplamıdır.

Duygu düzenleme süreçleri kontrollü bir biçimde ya da otomatik şekilde olabilir, bilinçli de gelişebilir, bilinçdışında da gerçekteşebilir (Gross ve Thompson, 2006). Duygu düzenleme süresince insanlar olumlu ya da olumsuz duygularını aynı seviyede sürdürebilirler, bu seviyeyi azaltabilir veya arttırabilirler. Bu açıdan ele alındığında duygu düzenleme, genel anlamda duygusal tepkiler üzerinde sağlanan değişimleri içerir. Bu değişimler genel olarak duyguların türünde veya duyguların yaşandığı sırada, bu duyguların nasıl yaşandığı ve ifade edildiğı noktasında kendisini gösterebilir (Gross, 1999). Gross duygu düzenleme sürecini iki önemli boyutta ele almıştır; yeniden değerlendirme ve bastırma. *Yeniden değerlendirme* sürecinde, duyguyu ortaya çıkaran durum ile içinde bulunulan durum genellikle kabul edilmez. Aksine birey duyguyu ortaya çıkaran durumu yeniden değerlendirerek duygularını değiştirir. Yeniden değerlendirme bu sebepten duygu düzenlemeye yönelik güçlü bir araçtır. Gross (2002), yeniden değerlendirmeyi; duyguyu ortaya çıkarması potansiyel olan durumu mantık içerisinde ve duygusal olmayan bağlamda yeniden anlamlandırmak olarak açıklamaktadır. Duygu düzenleme süreçlerinin ikincisi olan *bastırma* ise, duyguyu ifade etmeye yönelik davranışların engellenmesi olarak açıklanmaktadır. Duygu düzenlemedeki başarısızlıklar çok sayıda psikopatolojinin belirgin bir özelliğidir (Gross, 2002).

Kuramsal olarak duygu düzenleme stratejilerinin iki odağı olduğuna işaret edilir; birincisi olumlu duygulara yönelik yükseltici düzenleme, ikincisi ise olumsuz duygulara düşürücü-azaltıcı düzenlemedir. Ancak günlük yaşam sürecinde duygu düzenleme becerileri genelde olumsuz duyguları hedef alır (Snyder ve ark., 2006). Diğer taraftan duygu düzenleme becerileri genel olarak iki sürece dayanır; duygu düzenlemenin çok erken evrelerinde, çoğunlukla bilinçli farkındalığımız dışında gelişen örtük şekilde ya da duygusal tepkileri değiştirmek için bilinçli stratejilerin kullanıldığı açık şekilde (Ahmed ve ark., 2015). rtk duygu düzenleme genelde otomatik ve alışkanlık biçiminde karakterize edilir ve dolayısıyla kişinin öznel bir duygusal yanıt verdiğinin farkında olmadığı, duygu düzenleme süreçlerinin en erken algılama ve işleme evrelerini kapsayan süreçtir (Ahmed ve ark., 2015; Tottenham ve ark., 2011).

Belirgin duygusal uyarıcılara verilen istemsiz bir yanıt olan duygusal tepkiselliğe benzer şekilde; örtük duygu düzenleme de bilişsel ve bilinçsel kontrol dışında gelişmektedir. Aksine; açık duygu düzenleme bilişsel kontrol mekanizmaları ile yakından

ilişkilidir. Belirgin bir duygusal uyarıcı karşısında dikkatin yönlendirilmesi, uyarıcının duygusal anlamının yeniden yorumlanması gibi stratejiler istenmeyen bir duygusal tepkinin başarılı şekilde değişikliğe uğratılmasıyla sonuçlanabilir (Del Piero ve ark., 2016; Ochsner ve ark., 2012). Açık ve örtük duygu düzenlemesi arasındaki ayrım kesin bir çizgi ile çizildiğinde bu elbette oldukça basite indirgenmiş bir yaklaşım olur. İki mekanizma arasında geçişken ve etkileşimli bir yapı olduğu söylenebilir. Örneğin normal bir gelişim ve deneyime dayalı öğrenme süreci içerisinde belirgin duygusal uyarıcıların algılanma ve işlenme biçimleri değiştirilebilir ve başlangıçta uyguladığımız açık duygu düzenleme mekanizmaları tekrar eden benzer deneyimler sonucunda örtük bir hal alabilir (Ochsner ve ark., 2012). Diğer bir deyişle içselleştirilmiş ve alışkanlık edinilmiş örtük duygusal yanıtlar açık duygu düzenleme süreçlerinin örtük süreçlere dönmesiyle sonuçlanabilir. Duygusal uyarıcıya verilen tepkinin açık ya da örtük olmasından bağımsız olarak; çeşitli duygusal deneyimlerin kişide yarattığı gereksinimlere ve sosyal açıdan kabul edilebilir ve yeterli esneklikte bir yanıt vermemek çok sayıda psikolojik bozukluk ve temelini duygu düzenleme bozukluklarından alan pek çok akıl hastalığı ile ilişkilendirilmektedir (Del Piero ve ark., 2016).

Dodge ve Garber (1991), duygu düzenlemenin normal koşullarda yaşamın erken dönemlerinde edinilen, doğuştan gelmeyen gelişimsel bir başarı olduğunu ifade etmektedir. Küçük yaştaki çocukların da duygu düzenleme kapasitesine sahip oldukları görülmektedir. Yapılan bir çalışma; çocukların duygu düzenleme stratejilerinin okul öncesi dönemde dahi gözlemlenebildiğini ortaya koymaktadır (Zeman ve Shipman, 1996). Bu stratejiler çocuklar ergenlik dönemine ulaştıklarında daha da gelişmiş bir hal alır (Zeman, ve ark., 2006). Erken ergenlik itibarıyla birey daha farklı duygu düzenleme yöntemleri kullanmaya başlar (Thompson ve Goodman, 2010) ve ergenlik dönemi boyunca duygu düzenlemeye yönelik beceri kapasitesi de artar (Zeman, ve ark., 2006). Duygu düzenlemenin başarısı, psikolojik uyum için bir ön koşuldur (Gross, Richards ve John, 2006). Bunun yanı sıra, duygu düzenleme becerisi, iyi bir ruh sağlığının ana bileşenidir. Öte yandan başarılı duygu düzenleme becerilerine sahip olamamak genelde ruh sağlığı problemlerinin öncüsüdür (Howe, 2005). Lecce (2008) çalışmasında duygu düzenlemenin, kişinin öznel iyi oluşuna dair önemli bir belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Schraub ve arkadaşları (2013) ise çalışmalarında sağlıklı ve işlevsel bir duygu düzenlemenin, kişilerin duygusal iyi oluşunu pozitif yönde etkilediğini ve duygusal stresin etkilerine karşı koruyucu bir görev gördüğünü ifade etmişlerdir.

Ergenlik dönemi ele alındığında bu dönemin önemli fiziksel, psikolojik ve sosyal dönüm noktalarına ulaşılmasıyla hızlı değişimlerin yaşandığı bir dönemdir (Blakemore, 2008; Vijayakumar ve ark., 2014). Bu dönemde artış gösteren bağımsızlık ihtiyacı, akademik ve meslek seçimine yönelik baskılar, sosyal ilişkilerdeki dalgalanmalar (Ernst, Pine ve Hardin, 2006) gibi pek çok stres kaynağı ergenin hayatına dahil olmaktadır. Bunların ergende yarattığı olumlu ve olumsuz sonuçların kimlik gelişimi üzerindeki önemli etkileri göz ardı edilemez. Bununla birlikte ergenlerin günlük yaşamda karşılaştıkları olumlu ve olumsuz olaylara yönelik duygularını düzenlerken yetişkinlerden farklılık gösterdiği söylenebilir. Örneğin, belirgin duygusal uyarıcılar bağlamında, uyarıcının yaratacağı duygusal etkiyi azaltmak adına ona yönelik düşüncüyü değiştirmeyi içeren bilişsel yeniden değerlendirmede yetişkinlerin ergenlerden daha etkili olduğu öne sürülmektedir (Silvers ve ark., 2015). Bu nedenle, yüklü duygular bireyleri olgunluk düzeylerine bağlı olarak farklı şekilde etkileyebilmektedir (Silvers ve ark., 2015). Öte yandan ergenlikte varolan risk alma eğilimiyle birlikte duygu düzenleme ihtiyacının arttığı ve bununla orantılı olarak farklı duygu düzenleme yöntemlerinin de kullanılabildiği görülmektedir (Zeman ve ark., 2006). Macklem (2008) başarılı duygu düzenlemenin çocukluk ve ergenlikteki gelişimsel görevlerin yerine getirilmesinde bir önkoşul niteliği taşıdığını ve başarılı duygu düzenleme becerisinin fiziksel ve psikolojik sağlığa dönüştüğünü vurgulamaktadır.

John ve Gross, (2004) yaşanan duyguya yönelik olumlu değerlendirme yapan ve sorunlarıyla etkin biçimde mücadele eden ergenlerin duygularını daha etkili bir şekilde düzenlediklerini, duygularını düzenlemede pasif kalan ergenlerin ise kaçınma davranışı gösterdiklerini ve yaşadıkları durumu tehdit edici olarak değerlendirdiklerini ifade etmekte ve ayrıca, başarılı duygu düzenlemeyi sağlıklı olmak; başarısız duygu düzenlemeyi ise sağlıksız olmakla eş değer görmektedir. Bender ve arkadaşları (2012) çocuk ve ergenlerde duygu düzenleme becerisindeki yetersizliğin kaygı üzerinde önemli etkileri olduğunu ifade etmektedir. Diğer taraftan Silk ve arkadaşları (2003), yoğun olumsuz duygular yaşayan ergenlerin bu duyguları düzenlemekte güçlük yaşadıklarını ve duygu düzenlemede güçlük yaşayan ergenlerde sorunlu davranışlar ve depresif belirtilerin daha yüksek düzeyde olduğunu belirtmiştir. Uyumsuz duygu düzenleme; depresif belirtiler (Abela ve ark., 2002; Zeman ve ark., 2002), anksiyete belirtileri (Garnefski ve ark., 2007; Hannesdottir ve Ollendick, 2007), yeme bozuklukları (Czaja ve ark., 2009), davranış problemleri (Braet ve ark., 2014), ve dürtüsellikle (Schreiber ve ark., 2012) ilişkilendirilmiştir. Modecki, Zimmer - Gembeck ve Guerra (2017) tarafından

yakın zamanda yapılan bir araştırma, ergenlerde dışsallaştırma davranışlarıyla ilişkilendirilen üç becerinin; duygu düzenleme, baş etme ve karar verme olduğunu öne sürmektedir. Bu üç becerinin yüksek olması dışsallaştırma davranışının düşük olmasıyla sonuçlanmaktadır. Dolayısıyla ergenlerde duygusal düzenleme becerilerinin geliştirmesinin dışsallaştırma davranışlarını azaltabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Steinberg'e (2008) göre ergenlerin günlük yaşamlarındaki duygularını düzenleme becerisi, ebeveyn çatışmalarının artıp artmayacağını ve akranlarından sosyal destek alıp alamayacaklarını da belirlemektedir. Ulusal çalışmalar incelendiğinde duygu düzenleme yöntemleriyle ilgili içsel ve dışsal olmak üzere iki temel boyutun ele alındığı görülmektedir (Duy ve Yıldız, 2014; Özgüle ve Sümer, 2017). Duy ve Yıldız (2014) bunların da kendi içlerinde işlevsel olan ve olmayan olmak üzere iki alt kategoriye ayrılabilceği belirtilmektedir. Duy ve Yıldız (2014) tarafından yapılan çalışmada; işlevsel-içsel duygu düzenleme yöntemlerinin yaşam doyumu ve olumlu sosyal davranış ile; işlevsel olmayan-içsel duygu düzenlemenin ise dikkat eksikliği, davranış problemleri ve akran sorunları ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğunu ve bu durumun çocuklarda psikosomatik belirtilerin varlığına işaret ettiğini ortaya koymaktadır. Çalışmalar ayrıca duygu düzenleme ile öznel iyi oluş arasında anlamlı düzeyde ilişkiler ortaya koymuştur (Chin ve Richard, 2014); kullanılan duygu düzenleme yönteminin ergenlerin öznel iyi oluşlarını anlamlı derecede etkilediğini göstermiştir (Yıldız, 2014).

Duygu düzenleme becerisi üzerinde en etkili faktörler biri de ebeveyn tutumlarıdır (Morris ve ark., 2017). Morris ve arkadaşlarının (2007) aile etkisinin üçlü modeli yaklaşımına göre ele aldıkları derleme çalışmalarında çocuğun duygu düzenlemesi üzerinde ailenin üç mekanizma ile bunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bunlar; çocuğun ebeveynin duygu düzenlemesini gözlemleme (model alma, sosyal referans alan, duygusal bulaşma), duyguya yönelik ebeveynin tepkisi (duygu koçluğu, duyguya yönelik ebeveyn tepkisi) ve ailenin duygusal atmosferidir (bağlanma, ebeveyn tutumları, aile ilişkileri ve ailede duygunun ifade edilip edilmediği). Çin'de ergenlerle yapılan bir çalışmada Chang ve arkadaşları (2003) annenin sert ve cezalandırıcı disiplin kullanmasının ergenin duygu düzenleme becerisini olumsuz etkilediğini, bunun yanı sıra babanın sert disiplininin hem duygu düzenleme becerisini olumsuz etkilemekte hem de ergenin, özellikle erkek çocuğun, saldırgan davranışlarını arttırmakta olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda; duygu düzenleme becerisi ile ilişkili önemli bir faktör olan ebeveyn tutumu arasındaki ilişkinin incelenmesi bu çalışmanın amaçlarından biridir.

1.3. Başa Çıkma

Gündelik yaşamda kişilerin yeni ve zor durumlarla karşı karşıya kalması yaşamın doğal bir parçasıdır. Dolayısıyla kişilerin bu durumların oluşturduğu strese yönelik sağlıklı başa çıkma yolları arama ve uygulama becerileri psikolojik sağlığın korunması ve sürdürülebilmesi için hayati beceriler olarak düşünülebilir. Karşılaşılan problemlerle başa çıkma becerisi bireyin hayatının pek çok alanında ona büyük avantajlar ya da engeller oluşturma potansiyeli olan önemli bir beceridir. Bu beceri hayatın ilk yıllarından itibaren sağlam temellere oturtulmalı ve gelişimi sürekli olarak desteklenmelidir. Başa çıkma becerileri, insan hayatının farklı yaş ve gelişimsel dönemlerinde sosyal hayat, eğitim hayatı, iş hayatı, romantik ilişkiler gibi çeşitli alanlarında etkileri sürekli gözlemlenebilecek bir beceridir. Gündelik yaşamda karşılaşılan problemlerin yanı sıra psikolojik, bilişsel, eğitsel, sosyal ve duygusal problemleri yönetme ve bu süreçlere yönelik uyumun başa çıkma stratejilerinden büyük ölçüde etkilenmesi dolayısıyla (Wadsworth ve ark., 2005) başa çıkma stratejileri son yıllarda üzerinde sıkça çalışılan bir konu olarak göze çarpmaktadır.

Baş çıkma; birey ile çevrenin karşılıklı etkileşimleri aracılığıyla ortaya çıkan bir dizi karşılıklı tepkiyi ve bu esnada ortaya çıkan stresli olay ve durumların olumsuz etkilerini kontrol etmeye yönelik hem bilişsel hem davranışsal kasıtlı eylemleri içeren dinamik bir süreçtir (Monteiro, ve ark., 2018). Braham (akt. Güçlü, 2001) stresle baş edebilmek için onu yönetmenin gerekliliğini öne sürmektedir ve stres yönetiminin bir yaşam tarzı yönetimi olduğunu ifade etmektedir. Kişi stresi yönetmeye karar verdiğinde; duygusal, fiziksel ve ruhsal yaşam kalitesini yükseltmek için birtakım amaçlar edinmiş olur.

Stresli durumlar karşısında oluşan olumsuz duyguların ve psikolojik uyarılmanın kişiye rahatsızlık vermesi kişiyi bu rahatsızlık durumundan kurtulmaya ya da durumu düzeltmeye yönelik bir aksiyon almaya güdüler. Oluşan bu güdülenme vesilesiyle bireyler, stres karşısında oluşan duygularını yöneterek, davranışlarını düzenleyerek, stres kaynağını azaltarak strese uyum sağlamaya çalışırlar (Compas ve ark., 2001). Özetle; kişiler stresle başa çıkmaya ve stresin kendilerinde yarattığı rahatsızlığı azaltmaya çalışırlar.

Baş çıkma davranışları; stres kaynaklarını ve stres kaynakları ile karşılaşıldığında ortaya çıkan rahatsız edici duyguları azaltma ya da değişime uğratmaya

yönelik mekanizmalardır. Genel anlamda başa çıkma; kişilerin fiziksel ya da duygusal dengelerini etkileyecek nitelikte tehdit arz eden problemlerle karşılaşmaları halinde kullandıkları yanıt repertuarları şeklinde ifade edilmektedir (Pearlin ve Schooler, 1978). Başa çıkma stratejileri; gündelik yaşantıların yarattığı strese yanıt niteliğinde duyguların, davranışların, bilişlerin, psikofizyolojik ve çevresel değişkenlerin düzenlenmesine yönelik bilinçli ve gönüllü bir çaba şeklinde tanımlanmaktadır (Compas, ve ark., 2001; Frydenberg ve Lewis, 1993).

Lazarus ve Folkman'ın (1984) başa çıkmaya yönelik tanımları, kişinin kaynaklarını tüketici veya aşırı derecede zorlayıcı olarak nitelendirdiği talepleri yönetme süreci şeklindedir. Başa çıkma, bir problem veya istenmeyen bir olayın çözülmesi ya da bu olayın kişi üstündeki etkisinin minimize edilmesi için başvurulmuş bilişsel ve davranışsal stratejilerin bir bütünüdür. Folkman (1984) başa çıkmayı, stres kaynaklarının yarattığı duygusal gerilimi azaltmak; yok etmek ya da bu gerilime direnmek amacıyla ortaya konan bilişsel, davranışsal ve duygusal tepkiler olarak nitelendirmektedir. Başa çıkma stratejileri neredeyse sonsuzdur (Skinner ve ark., 2003). Lazarus (1998) başa çıkmayı, doğrudan eylem ile hafifletici davranışlar olmak üzere iki başlıkta ele almaktadır. Doğrudan eylemler, bireyin çevreyle etkileşimi sonucunda oluşan tehdit ve çatışma gibi olumsuz durumları kendi yararına çevirmeyi hedef alan davranışlardır. Bireyin tehlikeye yönelik hazırlık yapması, saldırganca davranışlar sergilemesi, kaçması ya da hareketsizliği tercih etmesi gibi davranışlar doğrudan eylemler için örnek niteliğindedir. Öte yandan hafifletici davranışlar, bireyin rahatlamasına yönelik davranışları içerir. Birey, bu sayede duygusal olarak rahatsız edici durumlarda kendini daha iyi hisseder. Sakinleştirici ilaç ya da uyuşturucu madde kullanımı gibi hafifletici davranışlar belirtiyi gidermeye yönelik davranışlara örnek olabilir.

Özetlenirse başa çıkma stresli olay ya da durumlara bir yanıt olarak; duygu, biliş, davranış, fizyoloji ve çevreyi düzenlemeye yönelik bilinçli ve istemli şekilde gerçekleşen bir çabadır. Bu düzenleyici süreçler, bireyin biyolojik, bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimi tarafından hem etkilenir hem de sınırlandırılır. Bir bireyin gelişim seviyesi, hem başa çıkma için mevcut olan kaynaklara katkıda bulunur hem de bireyin uygulayabileceği başa çıkma tepkilerinin türlerini sınırlar. Başa çıkma, özellikle strese yanıt olarak istemli ve kasıtlı olarak hayata geçirilen düzenleyici çabalara atıfta bulunan daha geniş öz denetim süreçlerinin bir alt kümesidir (Compas ve ark., 1999). Başa çıkma öz denetimin bir alt kümesi olmakla birlikte öz denetimin stres içermeyen durumlara verilen yanıtları

da kapsadığı dikkate alınmalıdır (Eisenberg ve ark.,1997). Stres ve başa çıkma çoğunlukla ardışık olarak çalışılmaktadır. Stresin olumsuz sonuçların riskini arttırması ve etkili başa çıkma davranışlarının psikolojik sağlamlık sağlayarak olumsuz sonuç ihtimalini hafifletmesi ve potansiyel olarak büyümeyi teşvik etmesi dolayısıyla bu iki değişken psikolojik sağlamlık ve risk faktörleri çerçevesinde değerlendirilebilir (Blount ve ark., 2000; Carrey ve Ungar, 2007; Kazdin ve ark., 1997). Strese ve zorluklara uyum sağlama yeteneğinin ortaya çıkışı, insan gelişiminin merkezi bir yönüdür. Strese başarılı bir şekilde uyum sağlama, bireylerin duygularını yönetme, yapıcı düşünme, davranışlarını düzenleme ve yönlendirme, otonomik uyarılmalarını kontrol etme ve stres kaynaklarını değiştirmek veya azaltmak için sosyal ve sosyal olmayan ortamlarda eyleme geçme yöntemlerini içerir. Bu süreçlerin tümü, başa çıkmanın yapısına farklı derecelerde dahildir. Başa çıkmanın bu çeşitli yönlerinin çocukluk ve ergenlik döneminde ortaya çıkma ve işlev kazanma yollarının araştırılması, strese uyum süreçlerine ilişkin kritiktir (Compas ve ark., 2001).

Bir bireyin stresle başa çıkma yeteneği, bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişim gibi bireysel özelliklerinin birbirleri ile ilişkileri tarafından belirlenir (Delahaij ve ark., 2011; Skinner ve Zimmer-Gembeck, 2006). Kendilerini olumlu ışıktta değerlendiren bireylerin, sorunları olumlu bir şekilde ele alma konusunda daha yetenekli ve özgüvenli olacakları öne sürülmektedir (Dumont ve Provost, 1999). Psikososyal stres, çocukluk ve ergenlik dönemindeki psikopatolojiler için önemli ve yaygın bir risk faktörüdür (Grant ve ark., 2000). Çocukların ve ergenlerin stresle baş etme yolları uzun ve kısa vadeli psikolojik uyum ve potansiyel psikopatolojiler için önemli arabuluculardır. Bu açıdan stresli olaylarla etkili başa çıkmanın önemi nedeniyle pek çok çalışma yapılmıştır. Çocuklukta stres ve stresle başa çıkma, üzerine sıkça çalışılan bir konu olsa da (Compas ve ark., 2001), sosyalleşme süreçleri çocukluk ve ergenlikte başa çıkma kuramlarının odak noktası olmuştur (Skinner, 1995; Skinner, 1999; Sandler ve ark., 1997).

Kuramcılar farklı boyutlardaki ebeveyn-çocuk ilişkisinin çocukların başa çıkma davranışlarını ne şekillerde etkiliyor olduğunun anlaşılmasının önemine vurgu yapmaktadır (Kliewer ve ark., 1996; Skinner ve Wellborn, 1994). Steinberg (2001), çocukların ve ergenlerin başkalarıyla olan yakın ilişkilerinin diğer pek çok alanda uyum becerilerini etkilediğini ifade eder. Bu bağlamda, anne babaların evlatlarına yönelik tutumlarının çocukluk ve ergenlikte başa çıkmaya yönelik becerilerin oluşumu üzerinde çok önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir. Ebeveynlik tarzlarının başa çıkma

stratejileri ile doğrudan ilişkili olduğunu gösteren çalışmalara bulunmaktadır (Bhattacharyya ve Pradhan, 2015; Singh ve ark., 2018). Aile bağlarının güçlü ve çatışmanın daha az olduğu ailelerde, çocuğa sağlanan güven ve destek hissi sonucunda çocuklar kendilerini güvende hissetmekte ve çevreleri ile girdikleri etkileşimlerinde daha aktif olmaktadır. Bunun aksine, kendilerini güvende hissetmeyen çocuklar, stresli durumları olduğundan daha tehlikeli algılamakta ve kaçınmacı başa çıkma yöntemlerine daha fazla başvurmaktadır (Holahan ve Moos 1986; McKernon ve ark. 2001).

Günlük stres faktörlerinin etkisi, özellikle gençlerin psikolojik ve fizyolojik iyiliği için zararlı olabilmektedir (Yahav ve Cohen, 2008). Ergenlerin yaşadığı stres faktörleri; okul ortamından, ev ve aile yaşamına, hatta küresel sosyal sorunlara kadar uzanabilmektedir (de Anda ve ark., 2000). Bu dönemde ergen; fizyolojik değişimler, deneyimler ile zenginleşen bilişsel kapasiteye uyum sağlama, ebeveynlerden bağımsızlaşma beklentilerini karşılama, hemcinsleri ve karşı cinsleri ile cinsiyet rollerine hazırlanma gibi pek çok stresli durumla karşı karşıya kalmaktadır (Patterson ve McCubbin 1987). İçinde bulunduğu 'kimlik yapılandırması' sürecinde ergenin çözmesi gereken nihai kriz kimlik krizidir ve bunun için ergenin stres kaynaklarını tanıması, başa çıkma kaynaklarını kullanması, kendini düzenlemesi ve sosyal destek kaynaklarını fark etmesi gerekmektedir (Lohman ve Jaris, 2000). Çalışmalar, ergenler için yaşam olayları ile başa çıkma becerilerindeki eksikliğin kendi içinde önemli bir stres kaynağı olduğunu göstermiştir (Frydenberg ve ark., 2004). Bu süreçte aile ve yetişkinlerin etkisi önem kazanmaktadır. Ergenler, karşılaştıkları stres kaynaklarının psikolojileri üzerindeki olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak adına davranışsal ve bilişsel pek çok strateji kullanmak durumundadırlar. Bu aşamada, stres kaynaklarının kontrolü için ergenler, ne kadar çeşitli stratejiler kullanırlarsa bu durumun onlar için o kadar yararlı olacağı düşünülmektedir. Ergenlik döneminde bireyin gündelik hayatta karşılaştığı bireysel ve toplumsal çeşitli duygusal problemle başa çıkma çabası önemli bir gelişimsel görev olarak değerlendirilebilir.

Ergenlikte başa çıkma becerilerine yönelik elde edilen kazanımlar, ergen için ilerleyen yıllarda sorunlarla baş etmede önemli birer araç olmaktadır. Yapılan araştırmalar ergenlikte gelişen başa çıkma örüntülerinin, yetişkinlikteki başa çıkma örüntülerinin temelini oluşturduğunu; sağlıklı yetişkinliğin temellerinin bu dönemde büyük ölçüde atıldığını ve ergenlikteki deneyimlerin izlerinin yetişkinlik dönemine taşındığı öne sürmektedir (Patterson ve McCubbin 1987; Compas ve ark. 1985).

Yaşanılan sorunlarla başa çıkma becerileri ve yaklaşımları bireysel farklılıklar göstermektedir. Farklı stratejilerin kullanılmasının uyum becerileri ve psikolojik sağlığa yönelik farklı sonuçlar doğurduğu görülmektedir. Pek çok araştırmacı başvurulan stratejilerin stresli durumlar ile ilişkisini ve bu ilişkinin psikopatoloji, uyum problemleri ve ruh sağlığına yönelik yordayıcılığını ortaya koyan sonuçlar elde etmiştir (Compas ve ark., 1993; Lapointe ve Marcotte, 2000; Seiffge-Krenke, 2000). Bu çalışmalardan bazıları okul hayatındaki problemler ya da kişisel ilişkilerdeki bozulmalara yönelik etkili ve üretken başa çıkma stratejilerine başvurmanın; sosyal-duygusal uyuma yönelik daha istenir çıktılar, yüksek derecede uyum becerileri ve psikolojik iyi oluşla ilişkili olduğunu göstermektedir (Cappa ve ark., 2011; González ve ark., 2002). Bu durumun ayrıca hastalık olasılığını düşürebileceği, sağlıklı ve kaliteli bir yaşam standardına ulaşma ve bunu sürdürme olasılığını yükseltebileceği düşünülmektedir (Folkman ve Moskowitz, 2004). Problemler karşısında olumsuz düşüncelere ve işlevsel olmayan başa çıkma tarzlarına sahip bireylerin daha fazla stres (Basut, 2006), depresyon ve intihar düşüncesi (Fidan ve ark., 2009; Spirito ve ark., 1996; Holen ve ark., 2012) ve kaygı (Karataş, 2011) gibi psikolojik sorunlar yaşadıklarına yönelik bulgulara rastlamak mümkündür.

Ergenlerin başa çıkma örüntüleri edinirken çeşitli kaynaklardan faydalandıkları belirlenmiştir. Patterson ve McCubbin (1987), bu kaynakları dört başlık altında toplamıştır. Bunlar; benzer olaylarla başa çıkarken daha önce edinilen kişisel deneyim, diğerlerinin (özellikle aile bireylerinin) başarılarının ya da başarısızlıklarının gözlemlenmesi ile oluşturulan deneyimler, kendi fizyolojilerine dair algı ve hassasiyetlerine yönelik düşünceleri, özellikle anne baba, akranlar ve diğer önemli kişiler tarafından yöneltilen sosyal yönlendirmeler. Ancak genç bireyler karşılına çıkan sorunlarla başa çıkmada sağlıklı yollar olan sosyal destek alma, aktif başa çıkma, uzman yardımına başvurma gibi yolları seçebildikleri gibi aşırı sigara, alkol, uyuşturucu madde ve ilaç kullanma, yeme bozuklukları gibi ruh ve beden sağlıklarını bozucu sağlıksız yollara da başvurabilmektedirler (Türküm, Kızıldaş ve Sarıyer, 2004).

Kullanılan başa çıkma yöntemleri açısından incelendiğinde aktif ve duygusal başa çıkma stratejilerini kullanan ergenlerin kaçınan ve olumsuz başa çıkma stratejileri kullanan akranlarına kıyasla daha az zihinsel sağlık sorunu yaşadığı gözlemlenmiştir (Holen ve ark., 2012). Diğer araştırma sonuçları ergenlerin sosyal problemleri çözmedeki yetersizliği ve işlevsel olmayan başa çıkma tarzlarına sahip olmasının stres (Basut, 2006), saldırganlık (Dodge ve Price, 1994), olumsuz benlik imgesi Özer (2001), suça eğilim

(Steiner, Feldman 1995; Bartek ve ark., 1993; Basut, 2004), depresyon (Eskin, 2009), davranış bozuklukları (Greening, 1997), yeme bozuklukları (Holt ve Espelage, 2002) ve kaygıya neden olduğu (Karataş, 2011); bu durumun yaşam stresleri ile birleşince anlamlı bir intihar yordayıcısı olduğu vurgulanmaktadır (Chang, 2002). Bu bağlamda bir çalışma demokratik ve izin verici ebeveyn tutumu gösteren ailelerdeki ergenlerin daha fazla aktif başa çıkma stratejileri kullandığını göstermiştir (Wolfradt ve ark., 2001). Benzer şekilde hem Türkiye’de hem de Hindistan’da yapılan çalışmalar ebeveyni demokratik ya da izin verici algılayan ergenlerin başa çıkmada daha fazla kaynak kullanma, yani daha fazla sorunu önleyici ya da etkili baş etmeye yöneldiklerini göstermiştir (Bhattacharyya ve ark., 2015; Türkel ve Tezer, 2008).

Ebeveyn özellikleri ergenin duygu düzenleme becerisi ve paralel olarak başa çıkma strateji gelişimini de etkilemektedir. Bu açıdan sunulan tez çalışmasında ebeveyn tutumlarına göre ergenin başa çıkma stratejilerinde fark olup olmadığının incelenmesi diğer bir amaç olarak belirlenmiştir.

1.4. Sosyal Medya

Ergenlerin, son yirmi yılda artan teknolojiye en çok etkilenen kesim olduğu düşünülmektedir. Çünkü ergenler yetişkinlere kıyasla tüm hayatlarını teknoloji ile iç içe geçirmiş bulunmaktalar (Pednekar ve Tung, 2017). Günümüz dünyasında ergenlerin çoğu cep telefonuna sahip ve büyük sosyal medya platformlarının çoğunu kullanmaktalar. Hatta O’Keeffe and Pearson’a (2011) göre günümüzde çocuklar ve gençler arasında en yaygın faaliyet bir tür sosyal medya kullanımıdır. Turner (2015), ergenlerin% 90’ının akıllı telefonlarından veya internet bağlantılarından feragat etmek durumunda kaldıklarında bu durumdan üzüntü duyacaklarını bildirmiştir.

Ergenlik, kişinin benlik saygısı, benlik duygusu ve sağlıklı gelişimi için anlamlı bağlantılar kurmanın çok önemli olduğu bir yaşam dönemidir (Dubus, 2015). Bu dönemde bu denli bir sosyal bağlantılık hali hem faydalar hem de zorluklarla birlikte gelmektedir ve bu durumun günümüz gençleri üzerindeki olumlu ve olumsuz psiko-sosyal çıktıları elen alan çok sayıda çalışmaya rastlanılmaktadır (Griffiths ve ark., 2018; Moreno ve Whitehill, 2014; Tamir ve Mitchell, 2013; Sherman, ve ark., 2016, Weinstein, 2018).

Ergenlerin internette arkadaşlık ilişkileri kurabileceği ve sürdürebileceği platformların sayısı son yıllarda epey artmış bulunmaktadır. Sosyal medya platformları ilişkilerin kurulmasına yönelik bir ortam olarak hızla daha fazla öne çıkmaktadır (Valkenburg, Peter ve Schouten, 2006). Günümüzde gençlerin yakın ilişkiler kurma, sosyal destek edinme ve onaylanma gibi en önemli sosyal ihtiyaçlarını internette karşıladıkları görülmektedir (Amichai-Hamburger, 2007; Sproull ve Faraj, 1997). Bunun yanı sıra ergenlerin büyük bir kısmının internette başka birisiymiş gibi davranarak kimlik denemesi yaptığı göze çarpmakta ve çoğunlukla bu durumu “insanları daha kolay tanımak için” ve “daha kolay konuşmak için” internette kimlik denemeleri yaptıkları yönünde açıklamaktadırlar (Balkaya Çetin ve Ceyhan, 2014).

Ergenler her ne kadar sosyal medyayı sosyalleşme fırsatları adına doyurucu olarak nitelendirirler de; önceki nesillerin aksine, ergenlerin çevrimiçi iletişimi yüz yüze etkileşimlerin zenginliğinden yoksundur. Çevrimiçi etkileşimler, etkili iletişimin önemli parçaları olan göz teması, vücut dili ve ses tonlamalarını kaybeder (Patrikakou, 2016). İlişkilerde bu zengin etkileşime sahip olamamak, ergenlik boyunca sürdürülen ilişkilerin derinliği ve karmaşıklığında azalmaya yol açabilmektedir (Wagner, 2015). Ergenler, yüz yüze iletişim eksikliği nedeniyle bireylerle daha derin bağlar kurmakta zorlanabilmektedir. Örneğin, birçok genç önlerinde oturan kişilerle iletişim kurmak yerine sürekli olarak akıllı telefonlarına gelen bildirimlerle meşgul olmaktadır. Fakat bir yandan da pek çok çalışma, ergenlerin sosyal ağ teknolojileri kullanımıyla elde ettikleri çeşitli kazanımların altını çizmektedir. Gençlik bireysel ifade, öz yansıma, katarsis ve onaylayıcı geri bildirimle yönelik pek çok fırsattan yararlanabilmekte (Boyd, 2008; Stern, 2008); ilgi alanlarına yönelik pek çok öğrenimi sosyal medya aracılığı ile sağlayabilmekte, (Ito ve ark., 2009), arkadaşlık ilişkilerini sağlamlaştırabilmektedir (Reich ve ark., 2012).

Ergenlerin sosyal ağlardaki yoğun varlığı, kişiliklerini ve özelliklerini ifade etmelerine ve bu özelliklerini geliştirmelerine olanak tanıyan nitelikte de olabilir. Sampasa-Kanyinga ve Lewis (2015) sosyal ağ sitelerini; yalnızlık, depresyon, benlik saygısı gibi ruh sağlığı endişelerini ele almaya yönelik bir sosyal destek olarak tanımlamıştır. Sosyal ağ siteleri, ruh sağlığı belirtileri hakkındaki bireyin bilgi düzeyine arttırmanın yanı sıra, bireyin bu konularda kendisine yardımcı olabilecek hizmetlere yönelik farkındalığının artırılmasına da yardımcı olabilmektedir. Çevrimiçi destek grupları veya terapi gibi ruh sağlığı hizmetlerine başvuranlar için sosyal ağ siteleri faydalı

olabilmektedir. Çevrimiçi platformlar aracılığıyla iletişim kuruluşunda, gençlerin tüm sağlık sorunları hakkında daha açık oldukları görülmüştür (Aggarwal ve Karande, 2018). Aynı zamanda, kendilerini yalnız hisseden gençlerin sosyalleşme faaliyetlerini internet aracılığıyla, sanal yollarla arkadaşlık ilişkileri edinerek gerçekleştirdikleri ve duygusal desteğe ulaşmak için interneti bir araç olarak kullandıkları da görülmektedir (Morahan-Martin ve Schumacher, 2003). Pek çok genç, güncel olaylara yönelik farkındalığını artırmak, topluluklara katılım fırsatları yakalamak, marjinal gruplar hakkında bilgi edinmek veya bunlara katılmak, iş birliğine yönelik topluluklar oluşturmak, sağlıklı davranışlar veya kişisel ilgi alanları hakkında yeni bilgiler edinmek için sosyal medya ağlarını kullanmaktadır (Chassiakos ve ark., 2016). Çevrimiçi toplulukların üyeleri, gerçek yaşam durumlarına ve zorluklarına uzanabilecek entelektüel, duygusal ve somut bir destek sistemi oluşturma fırsatına sahip olmaktadır (Dickins ve ark., 2016). Sosyal medyada özellikle sağlıkla ilgili olarak paylaşımların en yaygın nedenlerinin tavsiye ve destek aramak olduğunu bildirilmiştir (Hausman ve ark., 2017). Sosyal medyanın sosyalleşme işlevi dışında kullanım amaçlarına bakıldığında; lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada; gençlerin ihtiyaç duydukları herhangi bir konuda bilgi edinme yolu olarak büyük oranda interneti kullandıkları görülmektedir (Kamiloğlu ve Yurttaş, 2014). Bununla birlikte; Toğay ve ark. (2013) çalışmaları sonucu, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun eğitim amaçlı kullanıldığı takdirde sosyal medyanın gerekli ve yararlı olduğunu, akademik başarılarının olumlu şekilde etkilendiğini ve eğitsel kullanıldığı takdirde sosyal medyanın kendilerine büyük kolaylıklar sağladığını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, bilgiye erişim, sosyal medyanın sunabileceği önemli bir avantajdır. Sosyal medya profilleri, öğrencilerin eğitimcilerle bağlantı kurmasına, ilgili konulara yönelik haber ve bilgilere kolayca erişmesine yardımcı olabilir (Hogan, Strasburger, 2018). Pinterest, Instagram ve Facebook, çeşitli ilgi alanlarında daha deneyimli veya daha fazla bilgi sahibi olabilecek grupları veya bireyleri takip etme fırsatları sunar. Twitter, güncel haberler ve küresel bilgiler için kullanıcılarına erişim sağlarken; okuyucunun dikkatini çekmek ve daha anlaşılabilir olmak adına gündeme yönelik özetler, dikkat çekici resim ve grafikler kullanır. Diğer taraftan sosyal medya kullanımının; "daima çevrimiçi" olmanın ve çevrimiçi ortamda diğerleriyle sürekli etkileşimde bulunmanın statüko olarak kabul edildiği teknolojik yeni bir dünyaya doğan gençler için sosyal medya kullanımının artık bir norm olduğudur. Geride kalmamak, güncel kalmak ve sürekli bağlantıda olmak, sosyal medyaya kullanımının artık yalnızca bir aktivite olmaktan ziyade bir var olma biçimi olmasının nedenleri arasında

düşünülebilir. (Griffiths ve Kuss, 2017). Çevrimiçi çok fazla zaman geçirmenin, olumsuz sonuçlara yol açabilecek alışılmış bir davranış olduğu görülmektedir (Bányai ve ark., 2017; Griffiths ve Kuss, 2017). Sosyal medyanın bilinçsiz kullanımının ergenlerde birçok olumsuz algı, tutum ve davranışla ilişkilidir. Balçıkanlı (2010); yapılan araştırmalarda sosyal ağların bazı çocuklarda dikkat dağınıklığı, kimlik bunalımı, kendini ifade etmede yetersizlik gibi bulgularla ilişkilendirildiğini, bu yoğun elektronik bilgi akışının kişileri bunalttığını ve dolayısıyla dikkatlerinin dağıldığını, hafızalarını kontrol etmekte ya da bir görevden diğerine geçiş yapmakta zorlandıklarını gösterdiğini bildirmektedir.

Sosyal medya kullanımı, sosyal ve duygusal işlevsellikte bozulma ve düşük öznel iyi oluş dahil olmak üzere kullanıcılar için istenmeyen sonuçlar doğurduğunda sorunlu hale gelir (Marino, 2018). Yapılan çalışmalar, gençler arasında problemli internet kullanımının yaygın bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır (Messias ve ark., 2011; Ayas, 2012; Eroğlu, 2016), ayrıca problemli sosyal medya kullanımının düşük not ortalamaları (Kirschner ve Karpinski, 2010), akranlarla daha az bağlantı (Barker, 2009), düşük benlik saygısı (Kalpidou, Costin ve Morris, 2011), dikkat sorunları (Turner, 2015), depresyon (Lin ve ark., 2016; Pantic ve ark., 2012), sosyal izolasyon (Marino, ve ark., 2018a; Shensa ve ark., 2017), olumsuz beden imajı (Tsitsika ve ark., 2014), yeme bozuklukları (Barth, 2015), düşük uyku kalitesi (Woods ve Scott, 2016) ve yüksek sosyal kaygı düzeyleriyle (Doğan ve Tosun, 2016) ilişkili olduğunu göstermektedir. Ayrıca problemli çevrimiçi davranışlarından biri olan siber zorbalığın genel iyi oluş üzerinde olumsuz sonuçlara yol açabileceği görülmektedir (Chassiakos ve ark., 2016; DePaolis ve Williford, 2018; Hamm ve ark., 2015). Öte yandan, sosyal medyada harcanan toplam zaman; problemli sosyal medya kullanımında belirleyici faktör gibi görünmemektedir (Muench ve ark., 2015). Benzer şekilde yüksek sosyal medya kullanımı yalın olarak ele alındığında problematik sayılmamaktadır (Turel ve Serenko, 2012).

Belirli kişisel özelliklere sahip bireylerin problemli sosyal medya kullanımı olasılığının daha yüksek olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Örneğin; sosyal medyayı başa çıkma yöntemi olarak kullanmaya güçlü şekilde güdülenmiş ergenler (Marino ve ark., 2018) veya zayıf duygu düzenleme becerisine sahip bireyler gibi. Duygu düzenlemedeki zorluklar, doğrudan ve dolaylı olarak sorunlu sosyal medya kullanımıyla ilişkilendirilmiştir (Marino ve ark., 2020). Sosyal medya kullanımının bu olumlu ve olumsuz etkileri göz önüne alındığında sosyal ebeveynler açısından ergen çocuklarının

sosyal medya kullanımı konusunda nasıl bir yaklaşım göstermeleri gerektiği önem taşımaktadır. Sosyal medyanın bugünün ergenleri için sosyal bağlantılar adına bir paradoks yarattığını söylenebilir, zira bir yandan bireylere çevrimiçi gruplar ve topluluklar oluşturma konusunda kolaylık sağlarken, diğer yandan da bir yabancılaşma ve dışlanma kaynağı olabilmektedir (Allen ve ark., 2014). Bu açıdan ebeveyn özelliklerinin rolü belirleyici olabilmektedir. Bir çalışma ergenlerde algılanan demokratik ve izin verici ebeveynlik ile sosyal medyada geçirilen zaman ve içsel motivasyonun akademik başarıyı yordadığı görülmüştür (Prabandari ve Yuliati, 2016).

Sonuç olarak; ebeveyn tutumu ile sosyal medya arasındaki ilişki olumlu ya da olumsuz sonuçlarda belirleyici faktör olabilir. Bu çerçevede, bu tez çalışmasında ergenlerde algılanan ebeveyn tutumuna göre sosyal medya kullanımı farkının incelenemesin son amaç olarak belirlenmiştir.

1.5. Araştırma Amacı ve Hipotezleri

Bu tez çalışmasının amacı; lise dönemindeki ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumuna göre duygu düzenleme, başa çıkma ve sosyal medya kullanımında fark olup olmadığının araştırılmasıdır. Bu doğrultuda belirlenen araştırma soruları ve hipotezler şu şekilde sıralanmıştır:

Araştırma Soruları;

1-) Bazı demokratik değişkenlere göre;

1a) Ergenlerin cinsiyetine göre algılanan ebeveyn tutum boyutları, duygu düzenleme becerisi, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutum boyutları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

1b) Ergenleri devam ettiği sınıf düzeyine göre algılanan ebeveyn tutum boyutları, duygu düzenleme becerisi, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutum boyutları arasında anlamlı bir fark var mıdır?

2-) Ebeveyn tutumlarına göre duygu düzenleme becerileri arasında fark var mıdır?

3-) Ebeveyn tutumlarına göre başa çıkma stilleri arasında fark var mıdır?

4-) Ebeveyn tutumlarına göre sosyal medya tutumları arasında fark var mıdır?

Bu bağlamda araştırma değişkenlerine yönelik hipotezler şu şekildedir;

1-) Algılanan ebeveyn tutumu ve ergenin duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiye yönelik hipotezler;

1a) Algılanan ebeveyn tutumu demokratik olan ergenlerin içsel işlevsel ve dışsal işlevsel duygu düzenleme becerileri otoriter, izin verici ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksektir.

1b) Algılanan ebeveyn tutumu otoriter olan ergenlerin içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme becerileri demokratik ve izin verici ebeveyne sahip ergenlerden daha yüksektir.

1c) Algılanan ebeveyn tutumu izin verici olan ergenlerin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme becerileri demokratik, otoriter ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksektir.

1d) Algılanan ebeveyn tutumu ihmalkar olan ergenlerin içsel işlevsel olmayan ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerini kullanımı demokratik ve izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksektir.

2-) Algılanan ebeveyn tutumları ile ergenin başa çıkma stratejileri kullanımı arasındaki ilişkiye yönelik hipotezler;

2a) Algılanan ebeveyn tutumu demokratik olan ebeveynlerin aktif başa çıkma stratejilerini kullanımı otoriter, izin verici ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksektir.

2b) Algılanan ebeveyn tutumu otoriter ve ihmalkar olan ergenlerin olumsuz başa çıkma stratejilerini kullanımı demokratik ve izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden yüksektir.

2c) Algılanan ebeveyn tutumu izin verici olan ergenlerin kaçınan başa çıkma stratejilerini kullanımı demokratik, otoriter ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden yüksektir.

3-) Algılanan ebeveyn tutumları ile ergenin sosyal medya tutumları arasındaki ilişkiye yönelik hipotezler;

3a) Algılanan ebeveyn tutumu demokratik olan ergenlerin paylaşım ihtiyacı sosyal medya tutumu puanları otoriter, izin verici ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden yüksektir.

3b) Algılanan ebeveyn tutumu otoriter ve ihmalkar olan ergenlerin sosyal yetkinlik sosyal medya tutum puanları demokratik, otoriter, izin verici ve ihmalkar tutuma sahip ergenlerden yüksektir.

3c) Algılanan ebeveyn tutumu izin verici olan ergenlerin sosyal izolasyon sosyal medya tutum puanları demokratik, otoriter ve ihmalkar tutuma sahip ergenlerden yüksektir.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Katılımcılar

Bu tez çalışması Ankara ilinde farklı lise kademelerinde eğitim görmekte olan 167 kadın ve 190 erkek, toplam 357 lise öğrencisi ergen ile gerçekleştirilmiştir. Toplam katılımcı sayısı olan 357 kişiden ölçekleri uygun şekilde doldurmayan 9 katılımcının verisi analize katılmamıştır. Ayrıca babası vefat etmiş 3, anne-babası ayrı olan 41 ve anne-baba ayrı değil seçeneğini seçmesine rağmen anne-baba ayrıldığında kaç yaşında olduğuna dair soruyu yanıtlayan 4 kişinin daha verisi olmak üzere toplamda 48 katılımcının verisi çıkartılmış ve ardından tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer analizi sonucunda 22 katılımcı daha çalışma dışı bırakılarak 278 ergenin verisi ile çalışma gerçekleştirilmiştir.

Katılımcıların yaş ortalaması 16.75 (SS= 1.34) olup, 143'ü (%47.7) kadın, 157'si (%52.3) erkektir. Araştırmanın katılımcılarına ait sosyodemografik bilgilere yönelik (cinsiyet, yaş, sınıf, anne yaşı, baba yaşı, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu, aile geliri ve eğitim dışında sosyal medyada geçirilen süre) dağılım Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.
Katılımcıların Demografik Özelliklerine Yönelik Dağılım

		N	%	Ort	SS	Min-Max
Cinsiyet	Kadın	134	48.2			
	Erkek	144	51.8			
Yaş		278	100	16.77	1.30	13 - 19
Sınıf	9. Sınıf	39	14			
	10. Sınıf	19	6.8			
	11. Sınıf	54	19.4			
	12. Sınıf	166	59.7			
Anne Yaş		277	99.6	46.05	1.03	35 - 65
Baba Yaş		277	99.6	49.63	4.56	40 - 63
Anne Mezuniyet	İlköğretim	10	3.6			
	Lise	75	27			
	Önlisans	27	9.7			
	Lisans	154	55.4			
	Lisansüstü	12	4.3			
Baba Mezuniyet	İlköğretim	5	1.8			
	Lise	60	21.6			
	Önlisans	17	6.1			
	Lisans	166	59.7			
	Lisansüstü	30	10.8			
Aile Kazancı	0-3500 TL	15	5.4			
	3500- 7000 TL	55	19.8			
	7000-14000 TL	111	39.9			
	14000 TL'den fazla	96	34.5			
Sosyal Medya Kullanım Süresi		270	97.1	3.20	2.29	0 - 18

2.2. Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacı tarafından oluşturulan demografik bilgi formunun yanı sıra Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Başa Çıkma Stratejileri Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

2.2.1. Kişisel Bilgi Formu

Demografik bilgi formunda, katılımcı yaşı, cinsiyet, kardeş sayısı, ebeveynlerin yaş, eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyleri, medeni durumları ve hayatta olup olmadıkları, gibi bilgiler yer almaktadır (bkz. EK 1).

2.2.2. Anne-Baba Tutum Ölçeği

Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991) tarafından geliştirilen Anne-Baba Tutum Ölçeği (Parenting Style Inventory-PSI) 26 maddeden oluşmaktadır. Kabul/ilgi, kontrol/denetleme ve psikolojik özerklik olmak üzere 3 alt boyutu vardır. Orijinal çalışmada iç güvenirlik katsayıları kabul/ilgi alt boyutu için .74, denetleme için .72, psikolojik özerklik için .75'tir (akt. Darling ve Toyokawa, 1997). Ölçek Yılmaz (2000) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Bkz. Ek 4). Uyarlanmış ölçeğin lise öğrencileri için iç tutarlık katsayıları; kabul/ilgi alt boyutu için .67, denetleme alt boyutu için .60, psikolojik özerklik için .74'dır (Yılmaz, 2000).

İlk 18 maddesi 4'lü Likert, sonraki 2 maddesi 7 dereceli Likert ve son 6 maddesi ise 3 dereceli cevap seçeneğine sahiptir. Kabul/ ilgi boyutu 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 sayılı maddeler olmak üzere dokuz madde ile ölçülür ve çocukların anne-babalarını ne derece sevecen, ilgili ve katılımcı olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlar. Denetleme boyutu 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 sayılı maddeler olmak üzere sekiz madde ile ölçülür ve çocukların anne-babalarını ne derece denetleyici olarak algıladıklarını ölçmeyi amaçlar. Psikolojik özerklik boyutu 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18 sayılı maddeler olmak üzere dokuz madde ile ölçülür ve anne-babanın demokratik tutumu ne derece uyguladıklarını ve çocuğun bireyselliğini ne derece cesaretlendirildiklerini ölçmeyi amaçlar. Bu boyutta alınan yüksek puan ergen tarafından algılanan psikolojik özerkliğin düşük olduğunu, yani anne ve babanın ergenin özerkliğini göstermesine müsaade etmediğini gösterir (Yılmaz, 2000).

Ölçekte kabul/ ilgi boyutunu değerlendirme esnasında tek numaralı maddeler aynı şekilde puanlanırken psikolojik özerklik boyutu için 12. madde dışındaki çift numaralı maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçek kabul/ilgi ve kontrol/denetim alt boyutlarına göre dört anne-baba tutumu ayırt edilmiştir. Bunlar demokratik tutum, izin verici/ ihmalkâr tutum, otoriter tutum, izin verici/ müsamahakâr tutumdur (Deniz ve ark., 2018). Kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alan ergenlerin ebeveynleri "demokratik", altında puan alanlar ise "izin verici-ihmalkâr"; kabul/ilgi boyutunda ortancanın üzerinde ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın altında puan alan ergenlerin ebeveynleri "izin verici-müsamahakâr", kabul/ilgi boyutunda ortancanın altında ve kontrol/denetleme boyutunda ortancanın üzerinde puan alanlar ise "otoriter" (authoritarian) olarak adlandırılmıştır.

Bu çalışma örneklemi için yapılan analiz sonucu elde edilen iç tutarlık katsayıları; kabul/ilgi alt boyutu için .69, psikolojik özerklik alt boyutu için .76, denetleme alt boyutu için .75 şeklinde bulunmuştur.

2.2.3. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği

Ergenler için Duygu Düzenleme Ölçeği (The Regulation of Emotions Questionnaire), Phillips ve Power (2007) tarafından ergenlerin duygu düzenleme yöntemlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek; içsel işlevsel duygu düzenleme, işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal işlevsel duygu düzenleme ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme olarak tanımlanan dört alt boyuta sahiptir. Orijinal çalışma için güvenirlik katsayıları içsel işlevsel duygu düzenleme için .72, işlevsel olmayan duygu düzenleme için .76, dışsal işlevsel duygu düzenleme için .76 ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme için .66 bulunmuştur (Phillips ve Power, 2007). Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ) ergenlerin yalnızca duygu düzenleme güçlüklerini ve bilişsel duygu düzenlemelerini değil, duygu düzenleme durumlarının bilişsel, duygusal ve davranışsal yönden işlevsel olup olmadığını içsel ve dışsal kaynaklı etmenler üzerinden değerlendirmektedir (Duy ve Yıldız, 2014).

Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması Duy ve Yıldız (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir (Bkz. Ek 5). Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek amacıyla açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri gerçekleştirilmiştir. Uyarlanmış ölçeğin iç tutarlılık katsayısı sırasıyla içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .74, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .76, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme

alt boyutu için .68 ve dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .57 olarak bulunmuştur (Duy ve Yıldız, 2014). Beşli derecelendirme ölçeği (1= hiçbir zaman, 5= her zaman) üzerinden cevaplanmaktadır. Ölçeğin her bir alt boyutunda yer alan maddelere verilen yanıtların toplanmasıyla dört ayrı puan elde edilmekte ve bu doğrultuda en yüksek puan elde edilen alt boyut, ergenin en sık başvurduğu duygu düzenleme yöntemi olarak değerlendirilmektedir.

İçsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu 1, 2, 3, 4 sayılı maddeler ile ölçülür ve olumlu yeniden değerlendirme, amaçların değiştirilmesi, plan yapma, bakış açısını oturtma, dikkatini verme şeklinde örneklendirilebilir. İçsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu 10, 11, 12, 13, 14 sayılı maddeler ile ölçülür ve kendine zarar verme, ruminasyon, bastırma, olumsuz sosyal karşılaştırma, gerçekten uzaklaşma şeklinde örneklendirilebilir. Dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu 15, 16, 17, 18 sayılı maddeler ile ölçülür ve duyguları ifade etme, tavsiye arama, fiziksel ilişki kurma, egzersiz yapma şeklinde örneklendirilebilir. Dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu 5, 6, 7, 8, 9 sayılı maddeler ile ölçülür ve zorbalık, sözlü saldırı, fiziksel saldırı, eşyalara zarar verme, başkalarını kötü hissettirmeye çalışma şeklinde örneklendirilebilir. Ölçekte, tersten puanlanan herhangi bir madde bulunmamaktadır.

Bu çalışma örneklemini için yapılan analiz sonucu elde edilen iç tutarlık katsayıları; içsel işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .88, içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .73, dışsal işlevsel duygu düzenleme alt boyutu için .64, dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyutu için .77 şeklinde bulunmuştur.

2.2.4. Ergenler için Başa Çıkma Ölçeği

Spirito, Stark ve Williams (1988) tarafından geliştirilen ve uluslararası literatürde KIDCOPE olarak bilinen Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeğinin (EBÇÖ) Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Bedel, Işık ve Hamarta (2014) tarafından gerçekleştirilmiştir (Bkz. Ek 6).

Ölçek 11 maddeden oluşmaktadır. Aktif, Kaçınan ve Olumsuz olmak üzere üç faktörlü yapıya sahiptir. Yapı geçerliğinin sınanması için daha önceden önerilen tek faktörlü, iki faktörlü, üç ve dört faktörlü yapılar doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve ölçeğin Türkçe formunun en iyi üç faktörlü yapıyla uyum gösterdiği gözlenmiştir.

EBÇÖ'nün iç tutarlılık güvenirlik katsayısı aktif başa çıkma için .72, kaçınan başa çıkma için .70 ve olumsuz başa çıkma için .65 olarak bulunmuştur (Bedel, 2014).

Beşli derecelendirme ölçeği (0= hiçbir zaman, 3= her zaman) üzerinden puanlanmaktadır. Her bir alt ölçek puanı, ilgili maddeler sırasıyla toplanarak elde edilir. Puanın yüksekliği, ilgili başa çıkma yaklaşımının daha sık kullanıldığı anlamına gelmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar aktif ve kaçınan başa çıkma için 0-12, olumsuz başa çıkma içinse 0-9 arasında değişmektedir.

Aktif başa çıkma 3, 6, 8, 10 sayılı maddeler ile ölçülür ve bilişsel yeniden yapılandırma, problem çözme, duygu düzenleme ve sosyal destek alma gibi örneklendirilebilir. Kaçınan başa çıkma 1, 2, 9, 11 sayılı maddeler ile ölçülür ve dikkat dağıtma, sosyal uzaklaşma, çekilme, arzu giderici düşünme gibi örneklendirilebilir. Olumsuz başa çıkma 4, 5, 7 sayılı maddeler ile ölçülür ve kendini eleştirme, başkalarını suçlama gibi örneklendirilebilir. Ölçekte, tersten puanlanan herhangi bir madde bulunmamaktadır.

Mevcut çalışma örneklemini için yapılan analiz sonucu elde edilen iç tutarlık katsayıları; aktif başa çıkma alt boyutu için .69, kaçınan başa çıkma alt boyutu için .43, olumsuz başa çıkma alt boyutu için .45 şeklinde bulunmuştur. Kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma alt boyutları için güvenirlik katsayılarının düşük değere sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle sonuçlar dikkatli yorumlanmalıdır.

2.2.5. Sosyal Medya Tutum Ölçeği

Sosyal Medya Tutum Ölçeği Otrar ve Arğın (2015) tarafından öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik geliştirilmiştir (Bkz. Ek 7). Ölçek beşli Likert tipinde 6'sı olumsuz 17'si olumlu olmak üzere toplam 23 maddeden oluşmaktadır. Paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon ve öğretmenlerle ilişki olmak üzere 4 faktörlü yapıya sahiptir. İç tutarlık için yapılan analizlerde ölçeğin tümü için Cronbach's alfa değeri .85 hesaplanmıştır. Alt boyutların Cronbach Alpha değerleri; sosyal yetkinlik için .81, paylaşım ihtiyacı için .80, sosyal izolasyon için .79 ve öğretmenlerle ilişki için .81'dir (Otrar ve Arğın, 2014).

Paylaşım ihtiyacı alt boyutu 4, 5, 6, 12, 13, 15, 17, 21 sayılı maddeler ile ölçülür ve sosyal medya üzerinden toplum ve çevreyle etkileşim, iletişim, duygusal paylaşım halinde olmaya yönelik tutumları içerir. Sosyal yetkinlik alt boyutu 1, 2, 8, 16, 18, 20

sayılı maddeler ile ölçülür sosyal medya aracılığı ile duyulduğunu ve kişiliğinin saygı gördüğünü hissetmeye yönelik tutumlarını içerir. Sosyal izolasyon alt boyutu 3, 7, 11, 14, 22, 23 sayılı maddeler ile ölçülür ve sosyal medya dolayısıyla toplumdan ve gündelik hayattan kopma, uzaklaşma hissiyatına yönelik tutumları içerir. Son olarak öğretmenlerle ilişki alt boyutu 9, 10, 19 sayılı maddeler ile ölçülür ve sosyal medya aracılığıyla öğretmenleri ile oluşturduğu iletişime yönelik tutumları ölçmek için tasarlanmıştır (Otrar ve Argın, 2014).

Ölçek alt boyut puanları hesaplanırken hiçbir değişiklik yapılmadan toplanmaktadır. Ancak sosyal izolasyon alt boyutunu oluşturan maddelerin tamamı ters maddeden oluştuğu için sadece ölçek toplam puanı hesaplanırken bu alt boyuta ait maddeler ters kodlanarak hesaplanmaktadır.

Ölçek alt boyutlarından öğretmenlerle ilişki boyutu çalışmaya dahil edilmemiş; sosyal yetkinlik, paylaşım ihtiyacı ve sosyal izolasyon alt boyutları kullanılarak analizler yapılmıştır. Bu çalışma örneklemini için yapılan analizi sonucu elde edilen iç tutarlık katsayıları; paylaşım ihtiyacı alt boyutu için .83, sosyal yetkinlik alt boyutu için .81, sosyal izolasyon alt boyutu için .87 şeklinde bulunmuştur.

2.3. İşlem

Tez çalışması olarak yürütülen araştırmada öncelikle Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul'una başvurularak etik kurul onayı alınmıştır (E34743463-5014.10-16843). Daha sonra araştırma hakkında hem ergenin kendisine hem de velisine Bilgilendirilmiş Onam Formları verilmiştir. Hem ergenin kendisi hem de velisi tarafından onay verilen öğrencilere sınıf ortamında sırasıyla Demografik Bilgi Formu, Anne Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Formların doldurulması yaklaşık yarım saat sürmüştür.

2.4. Verilerin Analizi

Uygulama sonucunda elde edilen veriler SPSS Paket Programı 25. Sürümüne aktarılarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Veri temizliğine dair bilgilere çalışmanın bulgular kısmında yer verilmiştir

Araştırmanın soru ve hipotezleri bağımsız örneklem t testi, MANCOVA ve korelasyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Ayrıca algılanan anne-baba tutumunu belirlemek için kabul/ilgi ve kontrol/denetleme boyutunda alınan toplam puanlar için Kümeleme Analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda, her boyut için hesaplanmış ortancaya göre katılımcılar sınıflanmıştır. Algılanan ebeveyn tutumlarının bu örneklem için dağılımı Tablo 2.2’de sunulmuştur. Buna göre; ergenlerin 45’i (%16.2) ebeveynlerini otoriter, 78’i (%28.1) demokratik, 65’i (%23.4) izin verici ve 90’ı (%32.4) ihmalkar olarak algılamaktadır.

Ebeveyn tutumlarına yönelik dağılım Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.
Ebeveyn Tutumlarına Yönelik Dağılım

	N	%
Otoriter	45	16.2
Demokratik	78	28.1
İzin Verici	65	23.4
İhmalkar	90	32.4

3. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümünde öncelikle veri temizliği ile ilgili bilgiler sunulmuştur. Ardından araştırma amacı ve hipotezleri doğrultusunda elde edilen veriye uygulanan istatistiksel analiz sonuçlarına yer verilmiştir. İlk kısımda ölçek puanlarına yönelik betimleyici istatistikler, araştırma değişkenlerinin cinsiyet ve sınıfa göre değişiklik gösterip göstermediğini değerlendirmek amacıyla yapılan Bağımsız Gruplar t-test analizlerine yönelik bulgular sunulmuştur. Daha sonra algılanan anne baba tutumu boyutlarının duygu düzenleme, başa çıkma ve sosyal medya tutumu boyutları ile ilişkilerinin incelendiği kadın ve erkek katılımcılar için ayrı ayrı yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi, daha sonra ise cinsiyet değişkeninin kontrol edildiği Kısmi korelasyon analizi sonuçları sunulmuştur. Son olarak bu tez çalışmasının hipotezleri doğrultusunda ebeveyn tutumlarına göre duygu düzenleme becerileri, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutumları puanlarında fark olup olmadığının test edildiği ve cinsiyetin kovaryans olarak analize sokulduğu tek yönlü MANCOVA analizi bulgularına yer verilmiştir.

3.1. Veri Temizliği

Bu araştırma kapsamında 357 lise öğrencisi ergenden veri toplanmıştır. Ölçekleri uygun şekilde doldurmayan 9 katılımcı, babası vefat etmiş 3, anne babası ayrı olan 41 ve anne-baba ayrı değil seçeneğini seçmesine rağmen anne-baba ayrıldığında kaç yaşında olduğuna dair soruyu yanıtlayan 4 kişinin verisi olmak üzere toplamda 57 katılımcının verisi çıkartılmıştır. Ardından tek değişkenli ve çok değişkenli uç değer analizi sonucunda 22 katılımcı daha çalışma dışı bırakılarak 278 ergen katılımcının verisi ile analiz aşamasına geçilmiştir. Analiz aşaması öncesinde, Field (2013) ve Tabachnik ve Fidell'in (2015) normallik sayıltısı ilkelerine yönelik açıklamaları dikkate alınarak araştırma değişkenlerinin çarpıklık ve basıklık değerleri (± 1.96) test edilmiş ve normallik sayıltısını karşıladığı görülmüştür.

3.2. Ölçek Puanlarına Yönelik Betimleyici İstatistikler

Bu kısımda tez çalışmasında ölçüm aracı olarak kullanılan Anne Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve

Sosyal Medya Tutum Ölçeği puanları için betimleyici istatistiklere ait bulgulara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3.
Araştırma Değişkenlerine Ait Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	Alt Boyutlar	Ort	SS	Çarpıklık	Basıklık	Min-Max
Anne-Baba Tutumu	Kabul / İlgi	27.25	4.30	-.670	.103	13 - 36
	Psikolojik Özerklik	20.39	4.53	-.402	-.207	10- 33
	Denetleme	24.83	3.78	.083	-.797	11 - 33
Duygu Düzenleme	İçsel İşlevsel	16.21	3.05	-.753	.278	7 - 20
	İçsel-İşlevsel Olmayan	14.23	4.33	.147	-.507	5 - 25
	Dışsal İşlevsel	11.90	3.52	-.078	-.422	4 - 20
	Dışsal-İşlevsel Olmayan	9.98	3.98	.858	.246	5 - 23
Başa Çıkma	Aktif	6.20	2.39	-.162	-.012	0 - 12
	Kaçınmacı	6.03	2.07	.167	-.040	0 - 11
	Olumsuz	2.63	1.59	.492	-.048	0 - 7
Sosyal Medya	Sosyal Yetkinlik	14.77	5.51	.544	-.001	6 - 30
	Paylaşım İhtiyacı	26.94	6.70	-.377	-.134	8 - 40
	Sosyal İzolasyon	22.56	5.83	-.948	.504	6 - 30

3.3. Demografik Değişkenlere Göre (Cinsiyet ve Sınıf) Anne Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Farklara Yönelik Analizler

3.3.1. Cinsiyete Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutları Arasındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları

Araştırma değişkenlerinin ergenlerin cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Bağımsız Gruplar t-test analizleri yapılmıştır. Anne-baba Tutum Ölçeği alt boyutları için yapılan t-test analizi sonucunda, anne baba kabul/ilgi ($t(276)=2.17$, $p=.03$) alt boyutu için anlamlı fark bulunmuştur. Bu sonuca göre puan ortalamaları incelendiğinde, kadın ergenlerin algıladığı kabul/ilginin ($\bar{X}=27.82$, $SS=4.30$),

erkeklerden ($\bar{X}=26.71$, $SS=4.26$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Denetleme ($t(265)=1.27$, $p=.20$) ve psikolojik özerklik ($t(276)=-.16$, $p=.87$) alt boyutları için cinsiyete göre anlamlı fark bulunmamıştır. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği alt boyutlarının cinsiyete göre farkını test etmek için yapılan t-test analizi sonucunda ise dışsal-işlevsel duygu düzenleme ($t(276)=3.34$, $p=.00$) için anlamlı bir fark olduğu, ancak içsel-işlevsel duygu düzenleme ($t(276)=-0.82$, $p=.41$), içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($t(276)=1.00$, $p=.31$) ve dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($t(276)=0.66$, $p=.51$) için cinsiyete göre anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Dışsal-işlevsel duygu puan ortalamalarının ($\bar{X}=12.61$, $SS=3.56$) erkeklerden ($\bar{X}=11.22$, $SS=3.37$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Cinsiyete göre Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği alt boyut puanları açısından fark olup olmadığını test etmek için yapılan t-test analizi sonucunda ise aktif başa çıkma ($t(263)=1.25$, $p=.21$), kaçınan başa çıkma ($t(276)=1.49$, $p=.14$) ve olumsuz başa çıkma ($t(276)=0.91$, $p=.36$) alt boyutları açısından cinsiyetler arası anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Son olarak, Sosyal Medya Tutum Ölçeği alt boyutu olan sosyal medya paylaşım ihtiyacı puanlarının ($t(276)=2.68$, $p=.01$) cinsiyete göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Diğer taraftan sosyal yetkinlik ($t(276)=-0.50$, $p=.61$) ve sosyal izolasyon ($t(273)=0.06$, $p=.95$) puanları için cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemiştir. Sosyal medya paylaşım ihtiyacı puanları incelendiğinde, kadınların sosyal medya paylaşım ihtiyacı puan ortalamaları ($\bar{X}=28.04$, $SS=6.88$) erkeklerden ($\bar{X}=25.92$, $SS=6.37$) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Araştırma değişkenlerinin ergenlerin cinsiyetine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testi analizlerine yönelik bulgulara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4.
Cinsiyete Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği,
Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt
Boyutlarındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları

Değişkenler	Alt boyutlar	KADIN (n=134)		ERKEK (n=144)					
		Ort.	SS	Ort.	SS	t	p	d	Anlamlı Fark
Anne Baba Tutum	Kabul/İlgi	27.82	4.30	26.71	4.26	2.17	.03	.26	K > E
	Denetleme	25.13	4.02	24.55	3.52	1.27	.20	.15	-
	Psikolojik Özerklik	20.35	4.58	20.44	4.50	-0.16	.87	.18	-
Duygu Düzenleme	İçsel İşlevsel	16.05	3.27	16.35	2.83	-0.82	.41	.10	-
	İçsel İşlevsel Olmayan	14.50	4.35	13.98	4.31	1.00	.31	.12	-
	Dışsal İşlevsel	12.61	3.56	11.22	3.37	3.34	.00	.40	K > E
	Dışsal İşlevsel Olmayan	10.14	4.03	9.82	3.93	0.66	.51	.08	-
Başa Çıkma	Aktif	6.39	2.56	6.02	2.21	1.25	.21	.15	-
	Kaçınan	5.22	2.00	5.85	2.12	1.49	.14	.30	-
	Olumsuz	2.72	1.60	2.55	1.60	0.91	.36	.11	-
Sosyal Medya	Paylaşım İhtiyacı	28.04	6.88	25.92	6.37	2.68	.01	.32	K > E
	Sosyal Yetkinlik	14.60	4.95	14.93	6.00	-0.50	.61	.06	-
	Sosyal İzolasyon	22.58	5.33	22.54	6.29	0.06	.95	.01	-

K : Kadın; E : Erkek

3.3.2. Sınıf Düzeyine Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Alt Boyutlarındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları

Ergenlerin devam ettikleri sınıf düzeyine göre ölçek puanlarının farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağımsız gruplar t-testi yapılmıştır. Ancak, öncelikle veri üzerinden 9., 10., 11. ve 12. sınıfa devam eden katılımcı sayısı analiz edildiğinde, her sınıf için katılımcı sayısının oranlarının fark gösterdiği anlaşılmıştır. Ayrıca 12. sınıf öğrencilerinin üniversite sınav sürecinde olmaları dikkate alınarak katılımcılar 9., 10. ve 11. sınıflar bir grup ve 12. sınıflar (sınav öncesi grup) ikinci grup olacak şekilde sınıflandırılmıştır.

Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutları için yapılan analiz sonucu incelendiğinde iki grup arasında anne baba kabul/ilgi ($t(276)=2.60, p=.01$) alt boyutu için anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Grupların puan ortalamaları incelendiğinde 1. Grup (küçük sınıflar) kabul/ilgi puan ortalamasının ($\bar{X}=16.59, SS=2.98$), 2. gruptan (büyük grup) ($\bar{X}=15.95, SS=3.09$) daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun dışında, anne baba denetleme ($t(276)=1.67, p=.09$) ve psikolojik özerklik ($t(276)=1.51, p=.13$) alt boyutları için gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. Benzer şekilde, Ergenler İçin Duygu Düzenleme ölçeği alt boyutları olan içsel-işlevsel duygu düzenleme ($t(276)=1.71, p=.09$), içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($t(276)=-0.89, p=.37$), dışsal-işlevsel duygu düzenleme ($t(276)=-0.34, p=.73$) ve dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($t(276)=-0.60, p=.55$) içinde gruplar arasında fark bulunmamıştır. Ergenler İçin Başa Çıkma ölçeği alt boyutları; aktif başa çıkma ($t(276)=0.99, p=.32$), kaçınan başa çıkma ($t(276)=0.43, p=.66$) ve olumsuz başa çıkma ($t(276)=-0.15, p=.88$) için de iki grup arasında anlamlı fark görülmemiştir. Son olarak, Sosyal Medya Tutum Ölçeği alt boyutlarının sosyal medya paylaşma ihtiyacı ($t(276)=0.23, p=.82$), sosyal yetkinlik ($t(276)=1.75, p=.08$) ve sosyal izolasyon ($t(276)=-1.49, p=.14$) puan ortalamalarında sınıf düzeyine göre anlamlı bir fark görülmemiştir.

Araştırma değişkenlerinin ergenlerin devam ettikleri sınıf düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız gruplar t-testi analizlerine yönelik bulgulara Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5.
Katılımcıların Devam Ettikleri Sınıfa Göre Anne-Baba Tutum Ölçeği, Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği, Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği ve Sosyal Medya Tutum Ölçeği Boyutlarındaki Farklara Ait Bağımsız Gruplar T-Test Analiz Bulguları

Değişkenler	Alt boyutlar	Grup 1 9.,10.,11. Sınıflar (n=112)		Grup 2 12. Sınıf (n=166)		T	p	d	Anlamlı Fark
		Ort.	SS	Ort.	SS				
Anne Baba Tutum	Kabul/İlgi	16.59	2.98	15.95	3.09	2.60	.01	.21	1 > 2
	Denetleme	25.30	4.09	24.52	3.53	1.67	.09	.20	-
	Psikolojik Özerklik	20.89	4.63	20.06	4.44	1.51	.13	.18	-
Duygu Düzenleme	İçsel İşlevsel	16.05	3.27	16.35	2.83	1.71	.09	.10	-
	İçsel İşlevsel Olmayan	13.95	4.15	14.43	4.45	-0.89	.37	.11	-
	Dışsal İşlevsel	11.80	3.38	11.95	3.63	-0.34	.73	.04	-
	Dışsal İşlevsel Olmayan	9.80	3.86	10.10	4.07	-0.60	.55	.07	-
Başa Çıkma	Aktif	6.37	2.27	6.08	2.47	0.99	.32	.12	-
	Kaçınan	6.10	2.00	5.99	2.12	0.43	.66	.05	-
	Olumsuz	2.61	1.64	2.64	1.66	-0.15	.88	.01	-
Sosyal Medya	Paylaşım İhtiyacı	27.05	7.38	26.87	6.20	0.23	.82	.02	-
	Sosyal Yetkinlik	15.47	5.43	14.29	5.54	1.75	.08	.21	-
	Sosyal İzolasyon	21.93	5.45	22.99	5.87	-1.49	.14	.18	-

3.4. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Yönelik Analizler

Bu bölümde araştırma değişkenleri arasındaki ilişki öncelikle cinsiyete göre ayrı ayrı analiz edilerek incelenmiştir. Elde edilen bulgular sonucunda katılımcı ergenlerin cinsiyeti kontrol edilerek araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiye yönelik Kısmi korelasyon analizi yapılarak sunulmuştur. Yapılan analizlerin sonucunu değerlendirirken, Cohen (1988) tarafından psikoloji alanı için önerilen değerler temel alınmıştır. Buna göre, .10 - .29 arasındaki korelasyon katsayılar düşük/zayıf, .30 - .49 arasındaki katsayılar orta ve son olarak da .50-1.00 arasında yer alan katsayılar ise yüksek/kuvvetli bir ilişki olarak yorumlanmıştır.

3.4.1. Kadın ve Erkek Ergenler İçin Araştırma Değişkenleri Arası Korelasyon Analizi

Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile kadın ve erkek ergenler için ayrı ayrı yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi bulgularına bu kısımda yer verilmiştir.

Kadın ergenler için korelasyon analizi incelendiğinde, kabul/ilgi ile anne eğitim ($r=.22, p < .01$), baba eğitim ($r=.28, p < .01$) ile pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Kabul/ilgi boyutu ile içsel-işlevsel duygu düzenleme ($r=.26, p < .01$), dışsal-işlevsel duygu düzenleme ($r=.32, p < .01$) ve aktif başa çıkma ($r=.36, p < .01$) puanları arasında da arasında pozitif yönde; diğer taraftan psikolojik özerklik ($r=-.24, p < .01$), içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r=-.24, p < .01$), dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r=-.18, p < .05$) ve olumsuz başa çıkma ($r=-.21, p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bunun yanı sıra anne-baba tutumları psikolojik özerklik alt boyutu ile denetleme ($r=.18, p < .05$), içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r=.17, p < .05$), kaçınan başa çıkma ($r=.20, p < .05$) ve sosyal yetkinlik ($r=.31, p < .01$) arasında pozitif yönde; yaş ($r=-.19, p < .05$), sınıf ($r=-.25, p < .01$) ve sosyal izolasyon ($r=-.20, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Diğer taraftan içsel-işlevsel duygu düzenleme ile aktif başa çıkma ($r=.46, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İçsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ile kaçınan başa çıkma ($r=.46, p < .01$), olumsuz başa çıkma ($r=.53, p < .01$) ve sosyal yetkinlik ($r=.17, p < .05$) arasında pozitif yönde; aktif başa çıkma ($r=-.29, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dışsal-işlevsel duygu düzenleme ile içsel-işlevsel duygu düzenleme ($r=.30, p < .01$), aktif başa çıkma ($r=.62, p < .01$) ve sosyal medya paylaşım ihtiyacı ($r=.22, p < .01$) arasında pozitif yönde; içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r=-.23, p < .01$), dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r=-.27, p < .01$) ve olumsuz başa çıkma ($r=-.28, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ile içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r=.30, p < .01$), kaçınan başa çıkma ($r=.18, p < .05$) ve olumsuz başa çıkma ($r=.59, p < .01$) arasında pozitif yönde; içsel-işlevsel duygu düzenleme ($r=-.33, p < .01$) ve aktif başa çıkma ($r=-.26, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Olumsuz başa çıkma ile kaçınan başa çıkma ($r=.32, p < .01$) arasında pozitif yönde; aktif başa çıkma ($r=-.33, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Paylaşım ihtiyacı ile sosyal yetkinlik ($r=.41, p < .01$) ve sosyal izolasyon ($r=.27, p < .01$) arasında

pozitif yönde; yaş ($r = -.21, p < .05$), sınıf ($r = -.26, p < .01$) ve anne eğitim ($r = -.19, p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal yetkinlik ile sınıf ($r = -.19, p < .05$) ve sosyal izolasyon ($r = -.26, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal izolasyon ile baba eğitim ($r = -.23, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Erkek ergenler için korelasyon analizi incelendiğinde; kabul/ilgi ile içsel-işlevsel duygu düzenleme ($r = .17, p < .05$), aktif başa çıkma ($r = .36, p < .01$) ve kaçınan başa çıkma ($r = .24, p < .01$) arasında pozitif yönde; yaş ($r = -.20, p < .05$), sınıf ($r = -.17, p < .05$), içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = -.25, p < .01$) ve dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = -.21, p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik özerklik ile denetleme ($r = .26, p < .01$), sosyal yetkinlik ($r = .25, p < .01$) ve içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = .19, p < .05$) arasında pozitif yönde; sosyal izolasyon ($r = -.24, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Denetleme ile paylaşım ihtiyacı ($r = .17, p < .05$) ve sosyal yetkinlik ($r = .19, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İçsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ile kaçınan başa çıkma ($r = .44, p < .01$) ve olumsuz başa çıkma ($r = .31, p < .01$) arasında pozitif yönde; baba eğitim ($r = -.27, p < .01$) ve aktif başa çıkma ($r = -.20, p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dışsal-işlevsel duygu düzenleme ile aktif başa çıkma ($r = .37, p < .01$), olumsuz başa çıkma ($r = .21, p < .05$), paylaşım ihtiyacı ($r = .25, p < .01$) ve sosyal yetkinlik ($r = .19, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ile olumsuz başa çıkma ($r = .46, p < .01$) ve paylaşım ihtiyacı ($r = .17, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Aktif başa çıkma ile anne eğitim ($r = .20, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Olumsuz başa çıkma ile kaçınan başa çıkma ($r = .21, p < .05$), paylaşım ihtiyacı ($r = .17, p < .05$) ve sosyal yetkinlik ($r = .24, p < .01$) arasında pozitif yönde; sosyal izolasyon ($r = -.18, p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal yetkinlik ile paylaşım ihtiyacı ($r = .39, p < .01$) arasında pozitif yönde; sosyal izolasyon ($r = -.67, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kadın ve erkek ergenler için ilgili değişkenler arası korelasyon analizine yönelik bulgulara Tablo 6'da yer verilmiştir. Kadın ve erkek ergenler için araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerde yakın sonuçlar elde edilmekle birlikte cinsiyeti kontrol ederek değişkenler arası ilişkilere de bakılmasına karar verilmiştir.

Tablo 6.
Kadın ve Erkek Ergenler İçin İlgili Değişkenler Arası Korelasyon Analizi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.Yaş	-	.85**	-.13	-.10	-.20*	-.09	-.07	-.04	.02	-.00	.12	.02	-.02	-.05	.02	-.05	-.08
2.Sınıf	.92**	-	-.15	-.18*	-.17*	-.03	-.03	-.07	.01	.06	.14	.03	-.01	-.04	.06	-.03	-.08
3.Anne Eğitim	-.06	-.12	-	.53**	.13	-.05	-.06	.14	-.12	.06	-.05	.20*	-.06	-.02	-.10	-.04	.10
4.Baba Eğitim	-.02	-.08	.65**	-	.16	-.15	-.12	.01	-.27**	-.00	-.12	.10	-.11	-.11	-.06	.03	.02
5.Kabul/İlgi	-.00	-.05	.22**	.28**	-	.15	.05	.17*	-.25**	.13	-.21*	.36**	-.24**	-.08	.11	.09	.04
6.Denetleme	.02	-.00	-.00	.05	.02	-	.26**	.11	.09	.10	-.02	.07	.06	.05	.17*	.19*	-.06
7.Psik Özerk	-.19**	-.25**	.00	-.05	-.24**	.18*	-	-.06	.19*	-.09	-.00	-.03	.04	.09	.13	.25**	-.24**
8.İ-İ DD	.04	.01	.05	.08	.26**	-.02	-.07	-	-.02	.14	-.25**	.13	.10	-.02	.01	.12	-.04
9.İ-İ Olm DD	.13	.12	.02	.04	-.24**	.03	.17*	.00	-	-.02	.34**	-.20*	.44**	.31**	.13	.15	-.13
10.D-İ DD	.01	-.01	-.09	.01	.32**	.08	-.01	.30**	-.23**	-	.18*	.37**	-.05	.21*	.25**	.19*	-.04
11.D-İ Olm DD	-.06	-.03	.02	.02	-.18*	-.02	.04	-.33**	.30**	-.27**	-	-.16	.11	.46**	.17*	.08	-.14
12.Aktif	-.00	.02	-.05	-.02	.36**	.04	.08	.46**	-.29**	.62**	-.26**	-	-.11	.00	.08	.12	-.05
13.Kaçınan	.00	.04	.09	.13	-.07	.02	.20*	.11	.46**	-.07	.18*	-.01	-	.21*	.02	-.02	.02
14.Olumsuz	.09	.10	.03	.08	-.21*	.01	.14	-.16	.53**	-.28**	.59**	-.33**	.32**	-	.17*	.24**	-.18*
15.Paylaşım İ	-.21*	-.26**	-.19*	-.04	-.03	-.12	.11	.00	.11	.22**	.02	-.01	-.07	.04	-	.39**	-.10
16.Sosyal Y	-.14	-.19*	-.04	.09	-.17	-.03	.31**	-.15	.17*	.05	.06	.01	.12	.11	.41**	-	-.67**
17.Sosyal İ	.09	.12	-.14	-.23**	-.05	-.10	-.20*	.00	-.05	.03	-.13	.11	-.15	-.09	.27**	-.26**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Psik Özerk: Psikolojik Özerklik, İ-İ DD: İçsel-İşlevsel Duygu Düzenleme, İ-İ Olm DD: İçsel-İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme, D-İ DD: Dışsal-İşlevsel Duygu Düzenleme, D-İ Olm DD: Dışsal-İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme, Aktif BÇ: Aktif Başa Çıkma, Kaçınan BÇ: Kaçınan Başa Çıkma, Olumsuz BÇ: Olumsuz Başa Çıkma, Paylaşım İ: Paylaşım İhtiyacı, Sosyal Y: Sosyal Yetkinlik, Sosyal İ: Sosyal İzolasyon
Kadın : Siyah, Erkek : Kırmızı

3.4.2. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Kısmi Korelasyon Analizi

Cinsiyet kontrol değişken alınarak yapılan Kısmi Korelasyon analizi incelendiğinde, kabul/ilgi ile anne eğitim ($r = .17, p < .01$), baba eğitim ($r = .22, p < .01$), içsel-işlevsel duygu düzenleme ($r = .21, p < .01$), dışsal-işlevsel duygu düzenleme ($r = .22, p < .01$), aktif başa çıkma ($r = .36, p < .01$) arasında pozitif yönde; içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = -.24, p < .01$), dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = -.19, p < .01$), kaçınan başa çıkma ($r = -.16, p < .05$) ve olumsuz başa çıkma ($r = -.14, p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Psikolojik özerklik ile denetleme ($r = .22, p < .01$), içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = .18, p < .01$), kaçınan başa çıkma ($r = .12, p < .05$), olumsuz başa çıkma ($r = .12, p < .05$), paylaşım ihtiyacı ($r = .12, p < .05$) ve sosyal yetkinlik ($r = .27, p < .01$) arasında pozitif yönde; sınıf düzeyi ($r = -.14, p < .05$), yaş ($r = -.13, p < .05$) ve sosyal izolasyon ($r = -.22, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İçsel-işlevsel duygu düzenleme ile dışsal-işlevsel duygu düzenleme ($r = .23, p < .01$) ve aktif başa çıkma ($r = .31, p < .01$) arasında pozitif yönde; dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = -.30, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. İçsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ile dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($r = .32, p < .01$), kaçınan başa çıkma ($r = .45, p < .01$), olumsuz başa çıkma ($r = .42, p < .01$), paylaşım ihtiyacı ($r = .12, p < .05$) ve sosyal yetkinlik ($r = .16, p < .01$) arasında pozitif yönde; baba mezuniyet ($r = -.12, p < .01$), dışsal-işlevsel duygu düzenleme ($r = -.13, p < .05$) ve aktif başa çıkma ($r = -.25, p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dışsal-işlevsel duygu düzenleme ile aktif başa çıkma ($r = .50, p < .01$), paylaşım ihtiyacı ($r = .23, p < .01$) ve sosyal yetkinlik ($r = .12, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ile kaçınan başa çıkma ($r = .14, p < .05$) ve olumsuz başa çıkma ($r = .53, p < .01$) arasında pozitif yönde; aktif başa çıkma ($r = -.22, p < .01$) ve sosyal izolasyon ($r = -.14, p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kaçınan başa çıkma ile olumsuz başa çıkma ($r = .26, p < .01$) ve sosyal yetkinlik ($r = .18, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Olumsuz başa çıkma ile aktif başa çıkma ($r = -.17, p < .01$) ve sosyal yetkinlik ($r = .40, p < .01$) arasında pozitif yönde; aktif başa çıkma ($r = -.17, p < .01$) ve sosyal izolasyon ($r = -.14, p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki çıkmıştır. Paylaşım ihtiyacı ile anne mezuniyet ($r = -.15, p < .05$) arasında negatif

yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sosyal izolasyon ile sosyal yetkinlik ($r = -.51$, $p < .01$) arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Cinsiyet kontrol değişken alındığına ilgili değişkenler arası korelasyon analizine yönelik bulgulara Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7.
Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Kısmi Korelasyon Analizi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1.Sınıf	-																
2.Yaş	.88**	-															
3.Anne Eğitim	-.14*	-.09	-														
4.Baba Eğitim	-.13*	-.06	.59**	-													
5.Kabul/İlgi	-.11	-.10	.17**	.22**	-												
6.Denetleme	-.02	-.03	-.02	-.05	.08	-											
7.Psik Özerk	-.14*	-.13*	-.03	-.09	-.09	.22**	-										
8.İ-İ DD	-.03	.01	-.09	.05	.21**	.04	-.06	-									
9.İ-İ Olm DD	.07	.07	-.05	-.12*	-.24**	.06	.18***	-.01	-								
10.D-İ DD	.02	.01	-.02	.00	.23**	.09	-.05	.22**	-.13*	-							
11.D-İ Olm DD	.05	.03	-.02	-.05	-.19**	-.02	.02	-.30**	.32**	-.05	-						
12.Aktif BÇ	.02	.01	.07	.04	.36**	.05	-.06	.31**	-.25**	.50**	-.22**	-					
13.Kaçınan BÇ	.01	-.01	.01	.00	-.16*	.04	-.17**	.10	.45**	-.06	.14*	-.06	-				
14.Olumsuz BÇ	.03	.02	.00	-.02	-.14*	-.03	.12*	-.09	.42**	-.04	.53**	-.17**	.26**	-			
15.Paylaşım İ	-.10	-.09	-.15*	-.05	.04	.01	.12*	.00	.12*	.23**	.10	.03	-.02	.10	-		
16.Sosyal Y	-.10	-.09	-.02	.06	-.02	.08	.27**	-.01	.16**	.12*	.07	.07	.04	.18**	.40**	-	
17.Sosyal İ	.01	.00	-.01	-.09	-.00	-.08	-.22**	-.02	-.09	-.01	-.14*	.03	-.05	-.14*	.07	-.51**	-

* $p < .05$, ** $p < .01$

Psik Özerk: Psikolojik Özerklik, İ-İ DD: İçsel-İşlevsel Duygu Düzenleme, İ-İ Olm DD: İçsel-İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme, D-İ DD: Dışsal-İşlevsel Duygu Düzenleme, D-İ Olm DD: Dışsal-İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme, Aktif BÇ: Aktif Başa Çıkma, Kaçınan BÇ: Kaçınan Başa Çıkma, Olumsuz BÇ: Olumsuz Başa Çıkma, Paylaşım İ: Paylaşım İhtiyacı, Sosyal Y: Sosyal Yetkinlik, Sosyal İ: Sosyal İzolasyon

3.5. Ergenlerin Duygu Düzenleme, Başa  ıkma Stillerinin ve Sosyal Medya Tutum Puanlarının Algılanan Ebeveyn Tutumlarına Göre Farklarına Ait Analizler

Bu bölümde araştırma hipotezleri çerçevesinde; ergenlerin duygu düzenleme becerileri, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutumlarının algıladıkları ebeveyn tutumuna göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan analizler ve bulguları sunulmuştur. Cinsiyet kontrol değişken alınarak duygu düzenleme alt boyutları ve başa çıkma alt boyutları için tek yönlü çok Değişkenli Kovaryans Analizi (MANCOVA) yapılmıştır. Bu testi yürütmek için gerekli varsayımlar arasında yer alan normallik, doğrusallık, tek ve çok değişkenli aykırı değerler, varyans-kovaryans matrisleri homojenliği Box's M değeri ile kovaryans matrisleri homojenliği varsayımı sağlanmışır ($F(30, 128180.40) = 1.18, p = .23$) ve çoklu doğrusallık kontrol edilmiş ve ciddi bir ihlal tespit edilmemiştir. Post-hoc kar ıla tırmalarda 1. tip hatanın önlenmesi için Bonferroni d zenlmesi ($p < .008$) dikkate alınmıştır.

Algılanan Ebeveyn tutumlarını belirlemek için Anne-baba Tutum  l ği Kabul/İlgi ve Denetim boyutları küme analizi (K-mean Cluster Analysis) ile 4 grup belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar incelenerek kabul/ilgi ve denetim boyutlarının medyan puanlarına göre bu gruplar sınıflandırılmıştır. Buna göre her iki boyutta da medyanın üzerinde olan grup Demokratik ebeveyn tutumu ($N = 78$), kabul/ilgi boyutunda medyanın altı ve denetleme boyutunda medyanın üzerinde olan grup Otoriter ebeveyn tutumu ($N = 45$), kabul/ilgi boyutunda medyanın üzerinde ve denetleme boyutunda medyanın altında olan grup İzin Verici ebeveyn tutumu ($N = 65$), son olarak da her iki boyutta da medyanın altında olan grup İhmalkat ebeveyn tutumu ($N = 90$) olarak sınıflandırılmıştır.

3.5.1. Ergenlerin Duygu Düzenleme  l ği Alt Boyut Puanlarının Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Farkına Ait Bulgular

Cinsiyet değişkeni kontrol değişken olmak üzere, içsel-işlevsel, dışsal-işlevsel, içsel işlevsel olmayan ve dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme alt boyut puanlarının bağımlı değişken olarak alındığı tek yönlü MANCOVA sonucunda ebeveyn tutumunun ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($Wilks' \lambda = .89, F(12, 706.70) = 2.63, p = .002, \eta^2 = .04$). Benzer şekilde cinsiyet ana etkisi içinde anlamlı fark bulunmuştur

(Wilks' λ =.85, $F(4, 267)$ = 3.26, p =.01, η^2 =.05). Ebeveyn tutumu ve cinsiyet ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır (Wilks' λ =.96, $F(12, 706.70)$ = .81, p =.64, η^2 =.01).

Ebeveyn tutumlarında gözlenen bu etkinin hangi bağımlı değişken için gözlendiğini belirlemek için yapılan tek değişkenli analiz sonuçları incelendiğinde; içsel-işlevsel duygu düzenleme ($F(3, 270) = 3.71$, p =.01, η^2 =.04) ile dışsal-işlevsel duygu düzenleme ($F(3, 270) = 5.37$, p =.001, η^2 =.06) için ebeveyn tutumu temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. İçsel-işlevsel olmayan ($F(3, 270) = 2.102$, p = .10, η^2 = .02) ve dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ($F(3, 270) = 2.392$, p = .069, η^2 = .03) için anlamlı bir fark yoktur. Duygu düzenleme becerilerinin ebeveyn tutumlarına göre ortalama ve standart sapma değerleri ile ortaya çıkan farkın büyüklüğü ve anlamlılık düzeyine ilişkin bilgiler Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8.
Ergenlerde Duygu Düzenleme Becerilerinin Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşmasına Yönelik MANCOVA Analizi Bulguları

Bağımlı Değişkenler	Ebeveyn Tutumları	N	Ort	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	S d	F	p	η^2	Anlamlı Fark
İçsel-İşlevsel Duygu Düzenleme	1.Otoriter	45	15.58	3.59	101.35	33.78	3	3.71	.012	.04	2-4
	2.Demokratik	78	16.90	3.00							
	3.İzin Verici	65	16.46	2.44							
	4.İhmalkar	90	15.74	3.12							
İçsel-İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	1.Otoriter	45	16.24	4.70	113.55	37.85	3	2.10	.100	.02	1-2, 1-3
	2.Demokratik	78	13.90	4.55							
	3.İzin Verici	65	13.05	3.93							
	4.İhmalkar	90	14.39	3.91							
Dışsal-İşlevsel Duygu Düzenleme	1.Otoriter	45	11.55	3.47	183.73	61.24	3	5.37	.001	.06	2-4
	2.Demokratik	78	13.18	3.56							
	3.İzin Verici	65	12.01	3.15							
	4.İhmalkar	90	10.85	3.48							
Dışsal-İşlevsel Olmayan Duygu Düzenleme	1.Otoriter	45	10.84	4.17	110.35	36.78	3	2.39	.069	.03	3-4
	2.Demokratik	78	9.46	3.72							
	3.İzin Verici	65	8.91	3.15							
	4.İhmalkar	90	10.77	4.42							

Analiz sonucunda karşılaştırmalara bakılarak farkın kaynağı incelendiğinde; demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin içsel-işlevsel duygu düzenleme becerilerinin ihmalkar ebeveyn tutumuna ($\bar{X}_{\text{demokratik}} = 16.90 > \bar{X}_{\text{ihmalkar}} = 15.74$, $p=.008$) sahip ergenlerden daha yüksek olduğu ve yine demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin dışsal-işlevsel duygu düzenleme becerilerinin de ihmalkar ($\bar{X}=13.18 > \bar{X}=10.85$, $p<.000$) ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden anlamlı olarak yüksek olduğu bulunmuştur. Otoriter ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin ise içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerinin demokratik ($\bar{X}=16.24 > \bar{X}=13.90$, $p=.004$) ve izin verici ($\bar{X}=16.24 > \bar{X}=13.05$, $p=.000$) ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Son olarak; ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerinin izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir ($\bar{X}=10.77 > \bar{X}=8.91$, $p=.003$).

Sonuç olarak; algılanan ebeveyn tutumlarına göre ergenin duygu düzenleme becerileriyle ilişkili hipotezlerden 1a hipotezi kısmen desteklenmiştir. Ayrıca, 1b hipotezi desteklenmiştir. Yani ebeveynlerini otoriter algılayan ergenler içsel işlevsel olmayan duygu düzenleme becerisini demokratik ve izin verici algılayanlardan daha fazla kullanmaktadır. Bununla birlikte 1c hipotezi desteklenmemiştir. Son olarak 1d hipotezi kısmen desteklenerek, ebeveynlerini ihmalkar algılayan ergenlerin dışsal işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerini yine ebeveynlerini demokratik ve izin verici algılayan ergenlerden daha fazla kullandıkları görülmüştür.

3.5.2. Ergenlerin Başa Çıkma Stilleri Alt Boyut Puanlarının Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Farkına Ait Bulgular

Bu kısımda ergenlerin başa çıkma becerilerinin algıladıkları ebeveyn tutumuna göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan analizler ve bulguları sunulmuştur. Cinsiyet kovaryans olarak alınan MANCOVA için gerekli varsayımlar arasında yer alan normallik, doğrusallık, tek ve çok değişkenli aykırı değerler, varyans-kovaryans matrisleri homojenliği [23.74 Box's M değeri ile kovaryans matrisleri homojenliği varsayımı sağlanmıştır ($F(18, 158415.79) = 1.29$, $p=.18$)] ve çoklu doğrusallık kontrol edilmiş ve bir ihlal tespit edilmemiştir. Post-hoc karşılaştırmalarda 1. tip hatanın önlenmesi için Bonferroni düzeltilmesi ($p<.008$) dikkate alınmıştır

Yapılan analiz sonucunda başa çıkma stilleri üzerinde ebeveyn tutumlarının ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Wilks' $\lambda = .91$, $F(9, 652.39) = 2.70$, $p=.03$,

$\eta^2=.04$). Öte yandan cinsiyetin etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır (Wilks' $\lambda =.99$, $F(3, 268) = 1.09$, $p =.35$, $\eta^2 =.01$). Benzer şekilde ebeveyn tutumu ve cinsiyet ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır (Wilks' $\lambda =.99$, $F(9, 652.39) = .43$, $p =.92$, $\eta^2 =.00$).

Ebeveyn tutumlarında gözlenen bu etkinin hangi bağımlı değişkenden kaynaklandığını belirlemek için yapılan analizler sonucunda aktif başa çıkma ($F(3, 270) = 7.53$, $p =.00$, $\eta^2 =.08$) için ebeveyn tutumu temel etkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Kaçınan ($F(3, 270) = .305$, $p =.82$, $\eta^2 =.003$) ve olumsuz başa çıkma ($F(3, 270) = 1.244$, $p =.29$, $\eta^2 =.01$) stilleri için anlamlı bir fark yoktur.

Başa çıkma stillerinin ebeveyn tutumlarına göre ortalama ve standart sapma değerleri ile ortaya çıkan farkın büyüklüğü ve anlamlılık düzeyine ilişkin bilgiler Tablo 9'da verilmiştir.

Bu bulguları göre; 2a hipotezi kısmen desteklenmiştir. Yani, demokratik ebeveyn tutumu algılayan ergenler aktif başa çıkma stilini otoriter ve ihmalkar algılayan ergenlerden daha fazla kullanmaktadır. Ancak demokratik ebeveyn tutumu algılayan ergenler ile izin verici ebeveyn tutumu algılayan ergenler arasında bu başa çıkma stili için bir fark bulunmamıştır. Bununla birlikte, izin verici ebeveyn tutumu algılayan ergenlerin hem otoriter hem de ihmalkar ebeveyn tutumu algılayan ergenlere göre daha fazla aktif başa çıkma stili kullandığı bulunmuştur. Diğer hipotezler (2b ve 2c) desteklenmemiştir.

Tablo 9.
Ergenlerde Başa Çıkma Stillerinin Ebeveyn Tutumuna Göre Farklılaşmasına Yönelik MANCOVA Analizi Bulguları

	Ebeveyn Tutumları	N	Ort	SS	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	Sd	F	p	η^2	Anlamlı Fark
Aktif Başa Çıkma	1.Otoriter	45	5.24	2.84	116.03	38.68	3	7.53	.000	.08	1-2, 1-3, 2-4, 3-4
	2.Demokratik	78	7.24	2.26							
	3.İzin Verici	65	6.66	2.06							
	4.İhmalkar	90	5.44	2.04							
Kaçınan Başa Çıkma	1.Otoriter	45	6.62	2.22	3.88	1.29	3	.30	.822	.00	-
	2.Demokratik	78	5.88	2.03							
	3.İzin Verici	65	5.69	2.05							
	4.İhmalkar	90	6.11	2.01							
Olumsuz Başa Çıkma	1.Otoriter	45	2.80	1.63	9.50	3.17	3	1.24	.294	.01	-
	2.Demokratik	78	2.54	1.66							
	3.İzin Verici	65	2.32	1.29							
	4.İhmalkar	90	2.85	1.69							

Farkın kaynağını incelemek için post hoc karşılaştırmalara bakıldığında; demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin aktif başa çıkma stilini otoriter ($\bar{X}=7.24 > \bar{X}=5.24$, $p=.000$) ve ihmalkar ($\bar{X}=7.24 > \bar{X}=5.44$, $p=.000$) ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha fazla kullandıkları görülmektedir. İzin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin ise aktif başa çıkma stilini otoriter ($\bar{X}=6.66 > \bar{X}=5.24$, $p=.002$) ve ihmalkar ($\bar{X}=6.66 > \bar{X}=5.44$, $p=.001$) ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha fazla kullandıkları görülmektedir.

3.5.3. Ergenlerin Sosyal Medya Tutumları Alt Boyut Puanlarının Algılanan Anne-Baba Tutumlarına Göre Farkına Ait Bulgular

Ergenlerin sosyal medya tutumlarının, algıladıkları ebeveyn tutumuna göre farklılık gösterip göstermediğine yönelik yapılan analiz sonucunda MANCOVA için gerekli varsayımlar arasında yer alan normallik, doğrusallık, tek ve çok değişkenli aykırı değerlerin karşılandığı, ancak varyans-kovaryans matrisleri homojenliği [40.69 Box's M değeri ile kovaryans matrisleri homojenliği varsayımının sağlanmadığı görülmüştür ($F(18, 158415.79)= 2.21$, $p=.002$)] ve böylece çoklu doğrusallık ihlal edilmiştir. Ancak, literatür dikkate alınarak bu çalışmada sayıtlar karşılanamadığı durumlar için kullanılabileceği belirtilen MANCOVA sonucunda "Hotelling's Trace" anlamlılık değerleri dikkate alınmıştır (Weinfurt, 1997). Post hoc karşılaştırmalarda da 1. tip hatanın önlenmesi için yine Bonferroni düzeltmesi ($p<.008$) dikkate alınmıştır.

Bu analiz sonucunda sosyal medya tutumu üzerinde ebeveyn tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı sonucu elde edilmiştir (Hotelling's Trace =.043, $F(9, 800)= 1.26$, $p=.20$, $\eta^2=.01$). Diğer taraftan cinsiyetin ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (Hotelling's Trace =.04, $F(3, 268)= 3.55$, $p=.01$, $\eta^2=.03$). Son olarak, ebeveyn tutumu ve cinsiyet ortak etkisi anlamlı bulunmamıştır (Hotelling's Trace =.04, $F(9, 800)= .06$, $p=.06$, $\eta^2=.02$). Cinsiyet için farkın kaynağının bağımlı değişkenin hangi alt boyutunda olduğuna yönelik t-test sonucunda paylaşma ihtiyacı alt boyutunda kadın ergenlerin puan ortalamalarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=.01$) (bkz. Tablo 3.2).

Algılanan ebeveyn tutumlarına göre ergenlerin sosyal medya tutumlarında anlamlı fark olmadığı görülmüş, yani 3a, 3b ve 3c hipotezleri desteklenmemiştir.

4. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada, farklı lise kademelerinde eğitim görmekte olan ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarıyla, duygu düzenleme becerileri, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu bölümde araştırma hipotezlerinin test edilmesi için uygulanan istatistiksel analizler sonucunda elde edilen bulgular literatür kapsamında tartışılmıştır. Öncelikle araştırma değişkenlerinin bazı sosyodemografik değişkenlerle ilişkisi açısından betimsel istatistik analiz sonuçları sunulmuştur. Daha sonra algılanan ebeveyn tutumuna göre duygu düzenleme becerileri başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutumlarındaki farklılara ait bulgular ele alınmıştır.

4.1. Araştırma Değişkenlerinin Bazı Sosyo-Demografik Değişkenlere Göre Farklarına Yönelik Tartışma

4.1.1. Araştırma Değişkenlerinin Cinsiyete Göre Farkına Ait Bulgular

Araştırma değişkenlerinin cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla uygulanan analizler sonucu; anne baba tarafından algılanan kabul/ilgi ile dışsal-işlevsel duygu düzenleme ve sosyal medya tutumlarından olan paylaşım ihtiyacı arasında cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuştur. Anne baba kabul/ilgi her iki cinsiyet için incelendiğinde kadınların kabul/ilgi puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Algılanan anne baba tutumunun cinsiyete göre farklılık gösterdiği benzer çalışmalara rastlamak mümkündür (Kausar ve Shafique, 2008; Ortega ve ark., 2021). Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda kadın ergenlerin anne babalarını erkek ergenlere göre daha sevecen ve ilgili algıladıkları görülmektedir. Bu farklılığın sebeplerinden biri içinde bulunduğumuz kültür olabilir. Erkeklerin toplum içinde liderlik vasfına sahip olması beklentisi ve liderliği duygusallıkla eşleştirmeyen bir kültürel yapıya sahip olmamız dolayısıyla aileler bu inançları doğrultusunda gerek erkek çocuklarına rol model olmak adına, gerekse onu toplumdaki yerine hazırlamak adına ilişkilerinde daha az sıcaklık gösteriyor olabilirler. Öte yandan bu fark fizyolojik temellere de dayanıyor olabilir. Erkeklerin ergenlik döneminin getirdiği, kadın akranlarına göre daha yoğun olan fizyolojik değişimler dolayısıyla içine kapanması ve anne babadan uzaklaşması varolan ilişki dinamiği değişime uğratabilmektedir. Özellikle aile bu süreci nasıl ele alacağını bilmiyorsa ergen ve anne baba iletişimde kopukluklar yaşanabilir. Elde edilen bulgular

ışığında, erkek çocuğa sahip ailelerin bu gibi yaklaşımlara kıyasla sıcak ve sevecen bir ilişki ve iletişimin daha işlevsel ve amaca hizmet eder nitelikte olduğuna dair bilgilendirilmelerinin önemli olacağı düşünülmektedir.

Öte yandan denetleme ve psikolojik özerklik boyutları için cinsiyetler arası anlamlı fark bulunamamıştır. Benzer şekilde, içsel-işlevsel duygu düzenleme, içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme için cinsiyetler arası anlamlı bir fark bulunamamıştır. Fakat kadın ergenlerin dışsal-işlevsel duygu düzenleme puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Dolayısıyla kadın ergenler duygu düzenleme sürecinde erkeklere kıyasla duyguları ifade etme, tavsiye arama, fiziksel ilişki kurma ve egzersiz yapma benzeri davranışları daha fazla tercih ediyor gibi görünmektedir. Benzer şekilde duygu düzenlemenin cinsiyete göre farklılaştığını öne süren çalışmalara sıkça rastlanılmaktadır (Morris ve ark, 2002; Zimmermann ve Iwanski, 2014; Nolen-Hoeksema ve Aldao, 2011). Bu farklılığın temelinde erkeklere erken yaşlardan itibaren dayatılan kültürel bazı değerler olduğu düşünülebilir. Zira çok küçük yaştan itibaren “erkek adam ağlamaz” benzeri söylemlere maruz kalan erkeklerin ilerleyen yıllarda duygularını gösterme ve ifade etme noktasında zorlanmaları, duygularını ifade etmeyi ve tavsiye aramayı bir zayıflık göstergesi olarak görmeleri bu yaklaşımların doğal bir sonucu olabilir.

Başa çıkma stilleri olan aktif başa çıkma, kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma için cinsiyetler arası anlamlı bir fark bulunmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma sonucunda başa çıkma stillerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmekle birlikte literatüre bakıldığında, pek çok çalışma cinsiyetin başvurulmuş başa çıkma stratejilerine yönelik belirleyici bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır (Eschenbeck ve ark., 2007; Matud, 2004; Piko, 2001). Bu durumun örneklemin cinsiyet dışındaki özellikleri ile ilişkili olabileceği düşünülmüştür. Araştırma örneklemini sosyoekonomik düzeyi yüksek özel lise öğrencilerini kapsamaktadır. Bu açıdan, bu öğrencilerden toplumsal cinsiyet rollerine yönelik davranışların daha az beklenildiği; dolayısıyla çevrenin başa çıkma strateji kullanımında etkisi olabileceği ve bu durumun da cinsiyet farkını elimine ettiği düşünülmüştür.

Öte yandan sosyal medya tutumlarından paylaşım ihtiyacı puanları incelendiğinde kadınların paylaşım ihtiyacı puanlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda kadın ergenlerin sosyal medya üzerinden toplum ve çevreyle etkileşim, iletişim, duygusal paylaşım halinde olmaya yönelik tutumları erkeklere göre

daha fazla olmaktadır. Kadınların günlük hayatta daha fazla duygusal paylaşım ve iletişim sergilemesinin sosyal medyada da bir uzantısı olması beklenen bir durumdur. Nitekim ilerleyen bölümlerde değinilecek olan korelasyon analizleri de kadınlar için bu ilişkiyi ortaya koymaktadır. Son olarak; diğer sosyal medya tutumlarından olan sosyal yetkinlik ve sosyal izolasyon puanları arasında kadınlar ve erkekler için anlamlı bir fark görülmemiştir

4.1.2. Araştırma Değişkenlerinin Katılımcı öğrencinin Sınıfına Göre Farkına Ait Bulgular

Öğrenciler devam ettikleri sınıfa göre; 9, 10 ve 11 sınıflar bir grup ve 12. sınıflar (sınav öncesi grup) başka bir grup olacak şekilde sınıflandırılmıştır ve bu doğrultuda araştırma değişkenlerinin ergenlerin devam ettikleri sınıfa göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla analizler gerçekleştirilmiştir. Bu analizler sonucu; sınav öncesi grup ve diğer grup arasında anne baba kabul/ilgi için fark bulunmuştur. Her iki grup için incelendiğinde küçük yaş grubun kabul/ilgi puanlarının sınav öncesi gruptan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun olası sebeplerinden birinin ülkemizdeki eğitim sisteminin üniversite sınavına yüklediği büyük anlam ve önem olduğu düşünülmektedir. Zira lise son sınıftaki ergenlerin ve ailelerinin ülkemizdeki en büyük gündemi genellikle üniversite sınavına hazırlık, ergenin bu süreçte yönelik yatırımı ve ailenin bu süreçteki beklentileri olmaktadır. Bu açıdan düşünüldüğünde aile içi ilişkilerin ve iletişimin bu süreçten etkilendiği düşünülebilir. Kabul/ilgi dışında kalan hiçbir araştırma değişkeninin (denetleme, psikolojik özerklik, içsel işlevsel duygu düzenleme, içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal-işlevsel duygu düzenleme, dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme, aktif başa çıkma, kaçınan başa çıkma, olumsuz başa çıkma, paylaşım ihtiyacı, sosyal yetkinlik, sosyal izolasyon) devam edilen sınıfa göre farklılık göstermediği görülmektedir.

4.1.3. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Bulgular

Bu tez çalışmasının bulgular kısmında belirtildiği gibi araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için ebeveyn tutumlarının iki boyutu (Kabul/ilgi ve denetim/kontrol) ergenlerin hem cinsiyetine göre ayrı ayrı hem de cinsiyet kontrol edilerek değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Kadın ergenler için korelasyon analizi sonuçları, kabul/ilgi ile anne mezuniyet, baba mezuniyet, içsel-işlevsel duygu düzenleme, dışsal-işlevsel duygu düzenleme ve aktif başa çıkma arasında pozitif yönde bir ilişki

ortaya koymuştur. Erkek ergenler için korelasyon analizi incelendiğinde, kabul/ilginin içsel-işlevsel duygu düzenleme, aktif başa çıkma ve kaçınan başa çıkma ile arasında pozitif yönde; yaş, sınıf, içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme ve dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ile arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Buna göre, anne-babanın eğitim seviyesi arttıa kız çocukları tarafından daha sevecen ve ilgili algılanmaktadırlar. Bunun yanı sıra ergenlerin anne babaları tarafından algıladıkları tutum ne denli sevecen ve ilgili ise işlevsel duygu düzenleme ve aktif başa çıkma da artmaktadır. Yani kadın ergenlerde kabul/ilgi arttıa ergenler hem duygu düzenleme hem başa çıkma için daha sağlıklı yollara başvurmaktadır. Öte yandan kabul/ilgi ile psikolojik özerklik, içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme ve olumsuz başa çıkma arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani anne babalarını daha sevecen ve ilgili olarak algılayan kadın ergenler aileleri tarafından kendilerine daha fazla psikolojik özerklik sağlandığını hissetmekte; bireysel ifadelerinin daha fazla desteklendiğini ve aile içi kararlara daha fazla dahil edildiklerini düşünmektedir. Ayrıca ergenlerin anne babaları tarafından algıladıkları tutum ne denli sevecen ve ilgili ise bu doğrultuda işlevsel olmayan duygu düzenleme ve olumsuz başa çıkma azalmaktadır. Yani kadın ergenlerde anne baba tarafından hissedilen kabul/ilgi azaldıkça ergenler hem duygusal düzenleme hem de başa çıkma için daha sağlıksız yollara başvurmaktadır.

Diğer taraftan anne babalarını daha sevecen ve ilgili algılayan erkek ergenler içsel-işlevsel duygu düzenleme, aktif ve kaçınan başa çıkmayı daha fazla kullanmaktadırlar. Kadın ergenlerde kabul/ilgi arttıa hem duygu düzenleme hem de başa çıkma için daha istenen yöntemlerin kullanımının arttığı görülmekteyken, erkeklerde kaçınan başa çıkmanın kabul/ilgi ile artması çok beklenen bir sonuç olarak görünmemektedir. Öte yandan erkek ergenlerde yaş ve sınıf ilerledikçe algılanan anne baba tarafından kabul/ilginin azaldığı ve algılanan kabul/ilgi azaldıkça işlevsel olmayan duygu düzenlemenin arttığı görülmektedir. Yani anne babalarını daha az sevecen ve ilgili algılayan erkek ergenler sağlıksız duygu düzenleme yöntemlerini daha fazla kullanmaktadırlar.

4.1.3.1. Araştırma Değişkenleri Arasındaki İlişkilere Ait Kısmi Korelasyon Analizi Bulguları

Cinsiyet kontrol değişken alınarak yapılan korelasyon analizi incelendiğinde, kabul/ilginin anne mezuniyeti, baba mezuniyeti, içsel-işlevsel duygu düzenleme, dışsal-işlevsel duygu düzenleme, aktif başa çıkma ile arasında pozitif yönde; içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme, dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme, kaçınan başa çıkma ve olumsuz başa çıkma ile arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuçlardan, anne ve babanın eğitim seviyesi arttıkça çocukları tarafından daha sevecen ve ilgili algılandıkları görülmektedir. Öte yandan algılanan kabul/ilgi arttıkça sağlıklı duygu düzenleme ve başa çıkma kullanımının arttığı fakat buna karşılık algılanan kabul/ilgi azaldıkça da sağlıksız duygu düzenleme ve başa çıkma kullanımının arttığı görülmektedir. Çalışmalar sıcak, sevgi dolu bir aile ortamının ergenlerde pek çok pozitif çıktı ile ilişkilendirmektedir (Steinberg ve Davila, 2008; Hassett ve ark., 2018; Beato ve ark., 2016; Alegre ve Benson, 2019; Garthe ve ark., 2015). Benzer şekilde, mevcut sonuçlar hem duygu düzenleme hem başa çıkma için anne baba tarafından algılanan kabul/ilginin ne denli önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Duygu düzenlemenin başarısı, psikolojik uyum için bir ön koşuldur (Gross, Richards ve John, 2006) ve iyi bir ruh sağlığının ana bileşenidir. Sağlıklı duygu düzenleme becerilerine sahip olamamak genelde ruh sağlığı problemlerinin öncüsüdür (Howe, 2005). Macklem (2008) başarılı duygu düzenlemenin çocukluk ve ergenlikteki gelişimsel görevlerin yerine getirilmesinde bir önkoşul niteliği taşıdığını ve başarılı duygu düzenleme becerisinin fiziksel ve psikolojik sağlığa dönüştüğünü vurgulamaktadır. Benzer şekilde psikososyal stresin, çocukluk ve ergenlik dönemindeki psikopatolojiler için önemli ve yaygın bir risk faktörü olması dolayısıyla (Grant ve ark., 2000) çocukların ve ergenlerin stresle baş etme yolları uzun ve kısa vadeli psikolojik uyum ve potansiyel psikopatolojiler için önemli arabulucular olduğu söylenebilir. Çalışmalar, ergenler için yaşam olayları ile başa çıkma becerilerindeki eksikliğin kendi içinde önemli bir stres kaynağı olduğunu göstermiştir (Frydenberg ve ark., 2004). Bu bilgiler ışığında elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, ergenler için algılanan kabul/ilginin önemine ve ergenin psikolojik sağlığı üzerindeki koruyucu etkisine dikkat çekmek gereklidir.

Psikolojik özerkliğin denetleme, içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme, kaçınan başa çıkma, olumsuz başa çıkma, paylaşım ihtiyacı ve sosyal yetkinlik ile arasında pozitif yönde; sınıf, yaş ve sosyal izolasyon ile arasında ise negatif yönde anlamlı

bir ilişki bulunmuştur. Önceki bulgularla tutarlı şekilde görülüyor ki; ergenlerin anne babaları tarafından algıladıkları denetim arttıkça psikolojik özerkliğe yönelik algılamaları azalmaktadır. Yani ebeveynsel denetim arttıkça ergenin bireyselliğini ifade etmesine daha az fırsat tanınmaktadır. Bunun yanı sıra ergenin algıladığı psikolojik özerklik azaldıkça içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme, kaçınan ve olumsuz başa çıkma kullanımı artmaktadır. Ayrıca düşük psikolojik özerklik algısına sahip ergenlerin sosyal medya üzerinden toplum ve çevreyle etkileşim, iletişim, duygusal paylaşım halinde olmaya ve sosyal medya aracılığı ile duyulduğunu ve kişiliğinin saygı gördüğünü hissetmeye yönelik tutumları da daha fazla olmaktadır. Öte yandan daha büyük yaştaki ve daha ileri lise kademesindeki ergenler aileleri tarafından daha fazla psikolojik özerklik algılamakta, bireysel ifadelerine daha fazla fırsat tanındığını aile içi kararlara daha fazla dahil edildiklerini hissetmektedir. Aynı zamanda psikolojik özerklik algısı arttıkça sosyal medya dolayısıyla toplumdaki ve gündelik hayattan kopma, uzaklaşma hissiyatı azalmaktadır. Mevcut bulgular ergene sağlanan psikolojik özerkliğin başa çıkma ve duygu düzenleme ile ilişkisine dikkat çekmektedir. Ergenlikte başa çıkma becerilerine yönelik elde edilen kazanımlar, ergen için ilerleyen yıllarda sorunlarla baş etmede önemli birer araç olmaktadır. Yapılan araştırmalar ergenlikte gelişen başa çıkma örüntülerinin, yetişkinlikteki başa çıkma örüntülerinin temelini oluşturduğunu; sağlıklı yetişkinliğin temellerinin bu dönemde büyük ölçüde atıldığını ve ergenlikteki deneyimlerin izlerinin yetişkinlik dönemine taşındığı öne sürmektedir (Patterson ve McCubbin 1987; Compas ve ark. 1985). Öte yandan ergenlikte başarısız başa çıkma stratejileri stres, kaygı, depresyon, saldırganlık vb istenmeyen sonuçlar ile ilişkilendirilmektedir (Basut, 2006; Dodge ve Price, 1994, Eskin, 2009; Karataş, 2011). Bunun yanı sıra uyumsuz duygu düzenleme; depresif belirtiler (Abela ve ark., 2002; Zeman ve ark., 2002), anksiyete belirtileri (Garnefski ve ark., 2007; Hannesdottir ve Ollendick, 2007), yeme bozuklukları (Czaja ve ark., 2009), davranış problemleri (Braet ve ark., 2014), ve dürtüsellikle (Schreiber ve ark., 2012) ilişkilendirilmiştir. Bu bilgiler ışığında değerlendirilecek olursa; anne baba tarafından desteklenen psikolojik özerkliğin ergende sağlıklı başa çıkma yöntemlerini ve sağlıklı içsel duygu düzenlemeyi teşvik eden niteliği ergenlikte ve hatta ergenin ilerleyen yaşam dönemlerinde olası pek çok problem durumuna yönelik koruyucu etki göstermektedir. Ergene sağlanan otonomi desteği ile ergen stressörler ile aktif başa çıkma becerisini gösterebilmekte ve duygu düzenleme süreçlerinde kendi becerilerine başarılı şekilde başvurabilmektedir.

4.2. Araştırma Hipotezlerinin Sınanmasına Yönelik Analizlerden Elde Edilen Bulguların Tartışması

4.2.1. Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Duygu Düzenleme Becerilerinin Farkına Ait Bulgular

Sunulan bu tez çalışmasında elde edilen analiz sonuçları; duygu düzenleme becerilerinin ebeveyn tutumuna göre farklılık gösterdiğini ortaya koymuştur. Demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin hem içsel-işlevsel duygu düzenleme hem de dışsal-işlevsel duygu düzenleme becerilerinin, ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Yani demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenler ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip akranlarından daha sağlıklı duygu düzenleme becerilerine sahiptir.

Duygu düzenleme becerisi üzerinde en etkili faktörler biri ebeveyn tutumlarıdır (Morris ve ark., 2017). Sağlıklı ve işlevsel bir duygu düzenlemenin, kişilerin duygusal iyi oluşunu pozitif yönde etkilediğini ve duygusal stresin etkilerine karşı koruyucu bir görev gördüğü düşünülmektedir (Schraub ve ark., 2013) ve bu durumda demokratik ebeveyn tutumunun ergenin psikolojik sağlığı için ihmalkar ebeveyn tutumuna kıyasla daha avantajlı olduğu söylenebilir. İhmalkar tutum hem kabul/ilgi yönünden, hem kontrol/talep yönünden düşük iken, demokratik tutum hem kabul/ilgi hem kontrol/talep yönünden yüksek tutumdur. Dolayısıyla anne babanın, ergenin bireysel ihtiyaçları doğrultusunda gerekli ilgi ve sıcaklığı sağladığı, bu doğrultuda göreceli kontrol desteğini sürdürdüğü ebeveyn tutumu sağlıklı duygusal düzenleme için gerekli gözükmemektedir.

Çin’de ergenlerle yapılan bir çalışmada Chang ve arkadaşları (2003) annenin sert ve cezalandırıcı disiplin kullanmasının ergenin duygu düzenleme becerisini olumsuz etkilediğini, bunun yanı sıra babanın sert disiplininin hem duygu düzenleme becerisini olumsuz etkilemekte hem de ergenin, özellikle erkek çocuğun, saldırgan davranışlarını arttırmakta olduğunu ortaya koymuştur. Demokratik anne baba tutumlarının ergenlerin duygu düzenlemesi üzerindeki olumlu, izin verici anne baba tutumlarının ise ergenlerin duygu düzenlemesi üzerinde olumsuz etkileri olduğunu gösteren çalışmada Jabeen ve arkadaşları (2013) otoriter anne baba tutumunun ergenlerin duygu düzenlemesi üzerinde anlamlı bir etkisine rastlamamıştır. Bunun yanı sıra Haslam ve arkadaşları (2020) demokratik anne baba tutumunu çocuklarda daha yüksek duygu düzenleme ve daha az davranış sorunları ile ilişkilendirmiş, otoriter anne baba tutumlarını ise daha düşük duygu

düzenleme ve daha fazla davranış problemleriyle ilişkilendirmiştir. Benzer şekilde Pakistan’da ortaokul ve lise öğrencileri ile gerçekleştirilen, algılanan anne-baba ebeveyn tutumlarının ergenin duygu düzenleme becerilerinin yordayıcılığı üzerine yapılan bir araştırmada anne babaya yönelik algılanan tutum ve etkileri ayrı ele alınmış olup sonuçlar ayrı ayrı incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; hem anne hem baba için algılanan demokratik tutumun ergenin duygu düzenleme becerileri üzerinde olumlu etkileri olduğunu gösterirken, tam tersi şekilde hem anne hem baba için algılanan izin verici tutumun ergenin duygu düzenleme becerileri üzerinde büyük ölçüde olumsuz etkisi olduğunu göstermiştir. Öte yandan anne ya da babanın algılanan otoriter tutumunun ergenin duygu düzenleme becerileri üzerinde anlamlı bir etkisi saptanmamıştır (Jabeen, Anis-ul-Haque ve Riaz, 2013). Ebeveynlerinin yaklaşımlarını duygusal destekten yoksun, yüksek ret ve aşırı korumacılık ile karakterize eden ergenlerde saldırganlık davranışının arttığını ortaya koymuştur (Buschgens ve ark., 2010).

Öte yandan otoriter ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin ise içsel-işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerinin demokratik ve izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Otoriter tutum kabul/ilgi yönünden düşük, kontrol/talep yönünden yüksek iken izin verici tutum kabul/ilgi yönünden yüksek fakat kontrol/talep yönünden düşük tutumdur. İçsel duygu düzenleme için kuralcı ve soğuk bir ebeveyn-çocuk ilişkisi, sınırsız ama sıcak ve sevecen bir ebeveyn çocuk ilişkisinden daha fazla dezavantaj sağlamaktadır. Öte yandan kabul/ilgi yönünden ayrışan otoriter ve demokratik tutum kıyaslandığında düşük sıcaklığa sahip otoriter tutumun içsel duygu düzenleme için benzer şekilde dezavantaj sağladığı söylenebilir. Bu sonuçlar da benzer şekilde anne babanın ergene yönelik sıcak, sevecen ve ilgili tutumunun duygu düzenlemedeki etkilerine vurgu yapan niteliktedir.

Son olarak; ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin dışsal-işlevsel olmayan duygu düzenleme becerilerinin izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumda ergenlerde dışsal duygu düzenleme için ihmalkar tutum, izin verici tutuma kıyasla dezavantajlı görünmektedir. Dolayısıyla bir kez daha kabul/ilginin ergenin duygu düzenleme becerileri ve dolayısıyla psikolojik sağlığı üzerindeki olumlu etkileri ortaya konulmuştur.

Duygu düzenlemenin, kişinin öznel iyi oluşuna dair önemli bir belirleyici olması (Lecce, 2008) ve duygu düzenlemede güçlük yaşayan ergenlerde sorunlu davranışlar ve depresif belirtilerin daha yüksek düzeyde olması (Silk ve ark., 2003) göz önünde

bulundurulduğunda anne baba sıcaklığının ve sevgi ortamının ergenlerin psikolojik sağlığı için önemli faydalar sağladığı söylenebilir.

4.2.2. Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Başa Çıkma Stillerinin Farkına Ait Bulgular

Bu çalışmada elde edilen analiz sonuçlarına göre, kullanılan başa çıkma stratejileri ebeveyn tutumuna göre farklılık göstermektedir. Buna göre; demokratik ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin aktif başa çıkma stilini otoriter ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha fazla kullandıkları görülmektedir. Demokratik tutum otoriter tutum ile kabul/ilgi boyutunda ve ihmalkar tutum ile hem kabul/ilgi hem de kontrol/talep boyutunda ayrılmaktadır. Ayrıca izin verici ebeveyn tutumuna sahip ergenlerin aktif başa çıkma stilini otoriter ve ihmalkar ebeveyn tutumuna sahip ergenlerden daha fazla kullandıkları görülmektedir. İzin verici tutum ihmalkar tutum ile, kabul/ilgi ve otoriter tutum ile de hem kabul/ilgi hem de kontrol/talep yönünden ayrılmaktadır. Anne babaları tarafından yüksek ya da düşük kontrol/denetim algısından ziyade yüksek kabul/ilgi algısı aktif başa çıkmanın kullanılmasında rol oynamaktadır. Yani kontrol/talep düzeylerinden bağımsız olarak anne babayı sıcak, sevecen ve ilgili algılayan ergenler, ailelerini soğuk ve mesafeli algılayan ergenlere kıyasla stresli durumlarda sağlıklı başa çıkma yöntemlerini daha fazla kullanmaktadırlar.

Ebeveynlik tarzlarının başa çıkma stratejileri ile doğrudan ilişkili olduğunu gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Bhattacharyya ve Pradhan, 2015; Singh ve ark., 2018). Aile bağlarının güçlü ve çatışmanın daha az olduğu ailelerde, çocuğa sağlanan güven ve destek hissi sonucunda çocuklar kendilerini güvende hissetmekte ve çevreleri ile girdikleri etkileşimlerinde daha aktif olmaktadır. Bunun aksine, kendilerini güvende hissetmeyen çocuklar, stresli durumları olduğundan daha tehlikeli algılamakta ve kaçınmacı başa çıkma yöntemlerine daha fazla başvurmaktadır (Holahan ve Moos 1986; McKernon ve ark. 2001). Bu bağlamda bir çalışma demokratik ve izin verici ebeveyn tutumu gösteren ailelerdeki ergenlerin daha fazla aktif başa çıkma stratejileri kullandığını göstermiştir (Wolfradt ve ark., 2001). Benzer şekilde hem Türkiye’de hem de Hindistan’da yapılan çalışmalar ebeveyni demokratik ya da izin verici algılayan ergenlerin başa çıkmada daha fazla kaynak kullanma, yani daha fazla sorunu önleyici ya da etkili baş etmeye yöneldiklerini göstermiştir (Bhattacharyya ve ark., 2015; Türkel ve Tezer, 2008).

Bu tez çalışmasında kullanılan ölçeğin diğer iki alt boyutu için yani kaçınmacı ve olumsuz başa çıkma stratejilerinin kullanımı açısından ebeveyn tutumuna göre bir fark bulunmamıştır. Daha olumsuz ve etkili olmayan bu başa çıkma stilleri için ebeveyn tutumları açısından farkın olmaması, bu örneklem için yapılan güvenilirlik analizlerinde elde edilen düşük katsayı ile ilişkilili olabilir. Ölçeğin orjinal uyarılama çalışmasında da çok yüksek olmadığı görülmektedir. Bu açıdan bu tez çalışmasında elde edilen sonuçların dikkatli yorumlanması gerekmektedir.

4.2.3. Algılanan Anne Baba Tutumlarına Göre Sosyal Medya Tutumlarının Farkına Ait Bulgular

Yapılan analiz sonucunda sosyal medya tutumu üzerinde ebeveyn tutumlarının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Bu tez çalışmasında elde edilen bulgulara benzer şekilde Nijerya’da gerçekleştirilen, çocukların sosyal medya kullanımı ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmada sonuçlar; ebeveyn tutumları ile çocukların sosyal medya kullanımı arasında bir ilişki olmadığını öne sürmektedir (Olatokun ve Olatokun, 2020). Öte yandan çeşitli araştırmalar, çocukların sosyal medya kullanımından etkilenme şeklinin çeşitli anne baba özellikleri ile ilişkili olduğunu göstermiştir (López ve ark., 2015; Vanwysberghe ve ark., 2015; Alt ve Boniel-Nissim, 2018; Durak, 2018). Ayrıca sosyal medya kullanımında ebeveynin rolü ile ilişkili çalışma bulguları sosyal medyada aşırı zaman geçirme ile ihmalkar ebeveynlik arasında ilişkilere işaret etmektedir (Richter, 2018; Tur-Borcar, 2017). Sunulan tez çalışmasında örneklemin bir kısmının sınava hazırlanma aşamasındaki lise öğrencilerinden oluşması, öğrencinin daha sınırlı zamanda sosyal medya kullandığını düşündürmüştür. Ancak belirtildiği gibi literatürdeki bir kısım çalışmalar anne-babanın tutumu ile sosyal medya kullanımı arasında ilişkiye işaret etmektedir. Çocuğun yaşının bu ilişkide aracı olabileceği de bir açıklama olabilir. Ayrıca sınırlılıklarda da bahsedildiği gibi veri toplama süreci pandemi başına geldiği için öğrenciler daha çok akademik işler için ekran başında olmak durumunda kalmıştır.

SONUÇ

Bu tez çalışmasındaki öncelikli sınırlılık veri toplama sürecinin pandeminin ilk dönemine denk gelmesi nedeniyle istenen sayıda ergene ulaşılamamasıdır. Bu nedenle lise düzeyinde tek bir okuldan veri toplanabilmiştir. Bu çalışmaya katılan ergenlerin tümü büyükşehirde, özel lisede eğitim görmekte olduğundan, farklı sosyo-ekonomik düzeyden gelen ergenlerin eğitim gördüğü liseleri tam anlamıyla temsil etmemektedir. Benzer çalışmaların hem büyük şehirlerde hem küçük şehir ve yerleşkelerde; hem özel hem devlet okullarında eğitim gören ergenler ile yapılması bulguların genellenmesini sağlayacaktır.

Bunun yanı sıra tartışma kısmında belirtildiği gibi kullanılan başa çıkma ölçeğinin güvenilirlik analizleri iki alt boyut için ciddi düşük değere sahip olduğunu göstermiştir. Bu nedenle sonuçlar dikkatli yorumlanmalıdır. Diğer taraftan algılanan ebeveyn tutumu anne-baba için ortak alınan bir ölçekle elde edilmiştir. Bu çalışmanın amacı olmasa da anne ve baba için ayrı olarak algılanan ebeveyn tutumuna göre ergenin duygu düzenleme becerisi ya da kullandığı başa çıkma stillerinin incelenmesi ileride yapılacak çalışmalara öneri olabilir. Ek olarak ergenin duygu düzenleme becerilerinin yanı sıra anne babanın duygu düzenleme becerilerine yönelik ölçümlerin alınması ve olası ilişkilerin incelenmesi da ileride yapılacak çalışmalara bir öneri olabilir.

Sunuç olarak bu tez çalışması; lise düzeyindeki ergenler için özellikle algılanan ebeveyn tutumlarının kabul/ilgi boyutunun hem duygu düzenleme hem de başa çıkma stilleri açısından önemine işaret etmesi açısından önemli bulunmuştur. Bu dönemde, anne-babaların ergen çocuklarının psikolojik sağlıklarını korumak adına sorun davranışlarını azaltmak için daha fazla denetim/kontrol kurma olasılığı vardır. Ancak bu tez çalışmasından elde edilen sonuçlar ergenin anne-baba tarafından kabul görülme ve sevilme ihtiyacının sorunlu davranışların önlenmesi için temel faktör olabileceğine işaret etmiştir. Bu bağlamda elde edilen sonuçların uygulama alanına yön vereceği düşünülmektedir. Öncelikle ebeveynler için hazırlanan eğitim programlarında ya da konuşmalarda, çocukların anne babaları tarafından kabul ve ilgiye duydukları ihtiyacın öneminin vurgulanması gerekmektedir. Ayrıca ailelere danışmanlık hizmeti veren uzmanların yönlendirmelerinde de anne-baba ve çocuk arasındaki ilişkinin sıcaklığı ve çocuk tarafından hissedilen kabulün önemi ailelere aktarılmalıdır. Anne-babası tarafından kabul edildiğini hissetmenin çocuğun psikolojik sağlığı ve olumlu gelişimsel kazanımları

zerindeki önemli etkisi vurgulanmalıdır. Aileler çocuklarına olaylar karşısında verdikleri tepkilerde sağlıklı sınırlar çizmek hedefi ile çocuklarına mesafe koymak ve onları ebeveyn sıcaklığından mahrum bırakmak gibi eğilimler sergileyebilmektedir. Fakat mevcut çalışma bulguları göstermektedir ki; çocukların aileleri tarafından koşulsuz sevildiği ve desteklendiğini hissetmeleri bu amaca çok daha fazla hizmet etmekte, aksi durumlarda daha sağlıksız ve istenmeyen durumların oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Dolayısıyla aileler yanlış olduğunu düşündükleri olay ve durumlara tepki verirken eleştirilerinin ya da tepkilerinin olay ve duruma yönelik olmasına zen göstermeleri, öte yandan çocuğu bu hataya sevk eden duyguyu anlamaya ve bu duyguyu onaylamaya çalışmalarının önemli olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abela, J. R., Brozina, K., & Haigh, E. P. (2002). An examination of the response styles theory of depression in third-and seventh-grade children: A short-term longitudinal study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(5), 515-527. <https://doi.org/10.1023/A:1019873015594>
- Aggarwal, S., & Karande, S. (2018). Internet for child mental health: Boon or bane. *Journal of Postgraduate Medicine*, 64(3), 131. https://doi.org/10.4103/jpgm.JPGM_57_18
- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., & Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 30(2), 217-237. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.11.004>
- Alegre, A., & Benson, M. J. (2019). Family warmth, self-perception, social competence, and friendships in emerging adulthood. *The Educational and Developmental Psychologist*, 36(2), 75-81. <https://doi.org/10.1017/edp.2019.10>
- Ali, A. M. (2012). Parenting Styles, Self Esteem and Depression Among 14-17 Years Old Adolescents in Egypt. *Psycho-Educational Research Reviews*, 1(1), 71. <https://perrjournal.com/index.php/perrjournal/article/view/401>
- Allen, K. A., Ryan, T., Gray, D. L., McInerney, D. M., & Waters, L. (2014). Social media use and social connectedness in adolescents: The positives and the potential pitfalls. *The Educational and Developmental Psychologist*, 31(1), 18-31. <https://doi.org/10.1017/edp.2014.2>
- Alt, D., & Boniel-Nissim, M. (2018). Parent–adolescent communication and problematic internet use: The mediating role of fear of missing out (FoMO). *Journal of Family Issues*, 39(13), 3391-3409. <https://doi.org/10.1177/0192513X18783493>
- Augusti, E. M., Torheim, H. K., & Melinder, A. (2014). The effect of emotional facial expressions on children’s working memory: Associations with age and behavior. *Child Neuropsychology*, 20(1), 86-105. <https://doi.org/10.1080/09297049.2012.749225>
- Ayas, T., & Horzum, M. B. (2012). İlköğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma durumu. *İlköğretim Online*, 11(2), 2-13. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ilkonline/issue/8589/106740>
- Baki, D., & Yıldız, M. A. (2014). Ergenler için duygu düzenleme ölçeği’nin Türkçe’ye uyarlanması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 23-35. <https://dergipark.org.tr/en/pub/tpdrd/issue/21461/229947>
- Balcikanli, C. (2015). Prospective English language teachers’ experiences in Facebook: Adoption, use and educational use in Turkish context. *International Journal of Education and Development Using ICT*, 11(3). <https://www.learntechlib.org/p/171323/>.

- Balkaya Çetin, A., & Ceyhan, A. A. (2014). Adolescents' identity experiments on the internet and problematic internet use behavior. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 1(2), 5-46. <https://doi.org/10.15805/addicta.2014.1.2.063>
- Bányai, F., Zsila, Á., Király, O., Maraz, A., Elekes, Z., Griffiths, M. D., ... & Demetrovics, Z. (2017). Problematic social media use: Results from a large-scale nationally representative adolescent sample. *PLoS One*, 12(1), e0169839. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0169839>
- Barker, V. (2009). Older adolescents' motivations for social network site use: The influence of gender, group identity, and collective self-esteem. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(2), 209-213. <https://doi.org/10.1089/cpb.2008.0228>
- Barrett, K. C., & Campos, J. J. (1987). Perspectives on emotional development II: A functionalist approach to emotions. J. D. Osofsky (Ed.), *Wiley Series on Personality Processes. Handbook of Infant Development* (555–578). John Wiley & Sons.
- Barrón, R. G., Castilla, I. M., Casullo, M. M., & Verdú, J. B. (2002). Relación entre estilos y estrategias de afrontamiento y bienestar psicológico en adolescentes. *Psicothema*, 14(2), 363-368. <https://reunido.uniovi.es/index.php/PST/article/view/8028>
- Bartek, S. E., Krebs, D. L., & Taylor, M. C. (1993). Coping, defending, and the relations between moral judgment and moral behavior in prostitutes and other female juvenile delinquents. *Journal of Abnormal Psychology*, 102(1), 66. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.102.1.66>
- Barth, F. D. (2015). Social media and adolescent development: Hazards, pitfalls and opportunities for growth. *Clinical Social Work Journal*, 43(2), 201-208. <https://doi.org/10.1007/s10615-014-0501-6>
- Basut, E. (2006). Stres, başa çıkma ve ergenlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(1), 31-36.
- Basut, E. (2004). *Suçta Yönelen ve Yönelmeyen Ergenlerin Stres Stresle Başa Çıkma ve Kişilik Örüntüleri Yönünden İncelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi .
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907.
- Baumrind, D. (1995). *Child Maltreatment and Optimal Caregiving in Social Contexts*. Garland Publishing.
- Beato, A., Pereira, A. I., Barros, L., & Muris, P. (2016). The relationship between different parenting typologies in fathers and mothers and children's anxiety. *Journal of Child and Family Studies*, 25, 1691-1701. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0337-x>
- Becoña, E., Martínez, Ú., Calafat, A., Fernández-Hermida, J. R., Juan, M., Sumnall, H., ... & Gabrhelik, R. (2013). Parental permissiveness, control, and affect and drug use among adolescents. *Psicothema*, 25(3), 292-298.

- Bedel, A., Işık, E., & Hamarta, E. (2014). Ergenler için başa çıkma ölçeğinin (EBÇÖ) geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 227-235. <http://dx.doi.org/10.15390/EB.2014.3501>
- Bedel, A. (2014). Coping strategies as the predictor of irrational beliefs among adolescents. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 95-105.
- Bender, P. K., Reinholdt-Dunne, M. L., Esbjørn, B. H., & Pons, F. (2012). Emotion dysregulation and anxiety in children and adolescents: Gender differences. *Personality and Individual Differences*, 53(3), 284-288. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.03.027>
- Berge, J., Sundell, K., Öjehagen, A., & Håkansson, A. (2016). Role of parenting styles in adolescent substance use: results from a Swedish longitudinal cohort study. *BMJ Open*, 6(1). <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2015-008979>
- Beyens, I., Keijsers, L., & Coyne, S. M. (2022). Social media, parenting, and well-being. *Current Opinion in Psychology*, 101350. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2022.101350>
- Bhattacharyya, P., & Pradhan, R. K. (2015). Perceived paternal parenting style and proactive coping strategies of Indian adolescents. *International Journal of Psychological Studies*, 7(2), 180. <http://dx.doi.org/10.5539/ijps.v7n2p180>
- Błachnio, A., Przepiórka, A., & Pantic, I. (2015). Internet use, Facebook intrusion, and depression: Results of a cross-sectional study. *European Psychiatry*, 30(6), 681-684. <https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2015.04.002>
- Blakemore, S. J. (2008). The social brain in adolescence. *Nature Reviews Neuroscience*, 9(4), 267-277. <https://doi.org/10.1038/nrn2353>
- Blount, R. L., Bunke, V. L., & Zaff, J. F. (2000). The Integration of Basic Research, Treatment Research, and Clinical Practice in Pediatric Psychology. In *Handbook of Research in Pediatric and Clinical Child Psychology* (pp. 491-510). Springer, Boston, MA.
- Boyd, D. (2008). Why Youth (Heart) Social Network Sites: The Role of Networked Publics in Teenage Social Life. *YOUTH, IDENTITY, AND DIGITAL MEDIA*, David Buckingham, ed., The John D. and Catherine T. MacArthur Foundation Series on Digital Media and Learning, The MIT Press, Cambridge, MA.
- Bradbury, S. L., Dubow, E. F., & Domoff, S. E. (2018). How do adolescents learn cyber-victimization coping skills? An examination of parent and peer coping socialization. *Journal of Youth and Adolescence*, 47, 1866-1879. <https://doi.org/10.1007/s10964-018-0812-y>

- Braet, C., Theuwis, L., Van Durme, K., Vandewalle, J., Vandevivere, E., Wante, L., ... & Goossens, L. (2014). Emotion regulation in children with emotional problems. *Cognitive Therapy and Research*, 38(5), 493-504. <https://doi.org/10.1007/s10608-014-9616-x>
- Buschgens, C. J., Van Aken, M. A., Swinkels, S. H., Ormel, J., Verhulst, F. C., & Buitelaar, J. K. (2010). Externalizing behaviors in preadolescents: familial risk to externalizing behaviors and perceived parenting styles. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 19(7), 567-575. <https://doi.org/10.1007/s00787-009-0086-8>
- Calafat, A., García, F., Juan, M., Becoña, E., & Fernández-Hermida, J. R. (2014). Which parenting style is more protective against adolescent substance use? Evidence within the European context. *Drug and Alcohol Dependence*, 138, 185-192. <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2014.02.705>
- Campos, J. J., Campos, R. G., & Barrett, K. C. (1989). Emergent themes in the study of emotional development and emotion regulation. *Developmental Psychology*, 25(3), 394. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.25.3.394>
- Cappa, K. A., Begle, A. M., Conger, J. C., Dumas, J. E., & Conger, A. J. (2011). Bidirectional relationships between parenting stress and child coping competence: Findings from the PACE study. *Journal of Child and Family Studies*, 20(3), 334-342. <https://doi.org/10.1007/s10826-010-9397-0>
- Carrey, N., & Ungar, M. (2007). Resilience theory and the diagnostic and statistical manual: incompatible bed fellows?. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 16(2), 497-513. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2006.12.007>
- Cenkseven-Önder, F. (2012). Parenting styles and life satisfaction of Turkish adolescents. *Educational Research and Reviews*, 7(26), 577-584. <https://doi.org/10.5897/ERR12.145>
- Chang, E. C. (2002). Predicting suicide ideation in an adolescent population: Examining the role of social problem solving as a moderator and a mediator. *Personality and Individual Differences*, 32(7), 1279-1291. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00118-0](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00118-0)
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17(4), 598. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.17.4.598>
- Chin, T., & Rickard, N. S. (2014). Emotion regulation strategy mediates both positive and negative relationships between music uses and well-being. *Psychology of Music*, 42(5), 692-713. <https://doi.org/10.1177/0305735613489916>
- Clark, T. T., Yang, C., McClernon, F. J., & Fuemmeler, B. F. (2015). Racial differences in parenting style typologies and heavy episodic drinking trajectories. *Health Psychology*, 34(7), 697. <https://doi.org/10.1037/hea0000150>

- Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., & Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 127(1), 87. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.1.87>
- Compas, B. E., Connor, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., & Wadsworth, M. (1999). Getting specific about coping: Effortful and involuntary responses to stress in development. *Soothing and Stress*, 229-256.
- Compas, B. E., Davis, G. E., & Forsythe, C. J. (1985). Characteristics of life events during adolescence. *American Journal of Community Psychology*, 13(6), 677-691.
- Compas, B. E., Orosan, P. G., & Grant, K. E. (1993). Adolescent stress and coping: Implications for psychopathology during adolescence. *Journal of Adolescence*, 16(3), 331. <https://doi.org/10.1006/jado.1993.1028>
- Czaja, J., Rief, W., & Hilbert, A. (2009). Emotion regulation and binge eating in children. *International Journal of Eating Disorders*, 42(4), 356-362. <https://doi.org/10.1002/eat.20630>
- Darling, N., & Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Decharms, R., & Carpenter, V. (1968). Measuring motivation in culturally disadvantaged school children. *The Journal of Experimental Education*, 37(1), 31-41. <https://doi.org/10.1080/00220973.1968.11011086>
- Delahaij, R., Van Dam, K., Gaillard, A. W. K., & Soeters, J. M. M. L. (2011). Predicting coping under acute stress: The role of person characteristics. *International Journal of Stress Management*, 18(1), 49-66.
- Delvecchio, E., Germani, A., Raspa, V., Lis, A., & Mazzeschi, C. (2020). Parenting styles and child's well-being: The mediating role of the perceived parental stress. *Europe's Journal of Psychology*, 16(3), 514. <https://doi.org/10.5964/ejop.v16i3.2013>
- Deniz, M. E., Kapıcıoğlu, S., Yüksel, B. Ö., Özbağır, T. İ., & Erus, S. M. (2018). Ergenlerde Saldırganlık ve Sosyal Beceri Davranışlarının Yordayıcısı Olarak Anne Baba Tutumları. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 1-11. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ysbed/issue/36582/354493>
- Diane de Anda, D., Baroni, S., Boskin, L., Buchwald, L., Morgan, J., Ow, J., ... & Weiss, R. (2000). Stress, stressors and coping among high school students. *Children and Youth Services Review*, 22(6), 441-463. [https://doi.org/10.1016/S0190-7409\(00\)00096-7](https://doi.org/10.1016/S0190-7409(00)00096-7)
- Dickins, M., Browning, C., Feldman, S., & Thomas, S. (2016). Social inclusion and the Fatosphere: the role of an online weblogging community in fostering social inclusion. *Sociology of Health & Illness*, 38(5), 797-811. <https://doi.org/10.1111/1467-9566.12397>

- Dodge, K. A., & Price, J. M. (1994). On the relation between social information processing and socially competent behavior in early school-aged children. *Child Development*, 65(5), 1385-1397. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1994.tb00823.x>
- Doğan, U., & Tosun, N. İ. (2016). Lise öğrencilerinde problemli akıllı telefon kullanımının sosyal kaygı ve sosyal ağların kullanımına aracılık etkisi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (22), 99-128. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.66762>
- Dubus, N. (2015). Texting: The third client in the room. *Clinical Social Work Journal*, 43(2), 209-214. <https://doi.org/10.1007/s10615-014-0504-3>
- Dumont, M., & Provost, M. A. (1999). Resilience in adolescents: Protective role of social support, coping strategies, self-esteem, and social activities on experience of stress and depression. *Journal of Youth and Adolescence*, 28(3), 343-363. <https://doi.org/10.1023/A:1021637011732>
- Dunn, M. G., Tarter, R. E., Mezzich, A. C., Vanyukov, M., Kirisci, L., & Kirillova, G. (2002). Origins and consequences of child neglect in substance abuse families. *Clinical psychology review*, 22(7), 1063-1090. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(02\)00132-0](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(02)00132-0)
- Dusek, J. B., & Danko, M. (1994). Adolescent coping styles and perceptions of parental child rearing. *Journal of Adolescent Research*, 9(4), 412-426. <https://doi.org/10.1177/074355489494002>
- Dwairy, M., Achoui, M., Abouserie, R., Farah, A., Sakhleh, A. A., Fayad, M., & Khan, H. K. (2006). Parenting styles in Arab societies: A first cross-regional research study. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 37(3), 230-247. <https://doi.org/10.1177/0022022106286922>
- Eisenberg, N., Guthrie, I., Fabes, R., Reiser, M., Murphy, B., Holgren, R., . . . Losoya, S. (1997). The Relations of Regulation and Emotionality to Resiliency and Competent Social Functioning in Elementary School Children. *Child Development*, 68(2), 295-311. <https://doi.org/10.2307/1131851>
- Erikson, E. H. (1968). Identity: Youth and Crisis. W. W. Norton Company.
- Ernst, M., Pine, D. S., & Hardin, M. (2006). Triadic model of the neurobiology of motivated behavior in adolescence. *Psychological Medicine*, 36(3), 299. <https://doi.org/10.1017/S0033291705005891>
- Erkan, Z., Güçray, S., & Çam, S., (2002). Ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin ana baba tutumları ve cinsiyet açısından incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10). <https://dergipark.org.tr/en/pub/cusosbil/issue/4365/59707>
- Eroğlu, Y. (2016). Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı: İlişkisel-karşılıklı bağımlı benlik kurgusu ve dürtüselliğin yordama güçleri. *Turkish Studies*, 11(3), 1091-1114. <http://www.trdizin.gov.tr/publication/paper/detail/TWpnek5UWXhNUT09>

- Eschenbeck, H., Kohlmann, C. W., & Lohaus, A. (2007). Gender differences in coping strategies in children and adolescents. *Journal of Individual Differences*, 28(1), 18. <https://doi.org/10.1027/1614-0001.28.1.18>
- Eskin, M. (2009). *Sorun Çözme Terapisi*. Ankara: HYB Basım Yayın.
- Fidan, T., Ceyhun, H. E., & Kırpınar, İ. (2009). Gençlerin kullandığı başa çıkma tutumlarının intihar girişimi ile ilişkisi. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 19(1), 214-216.
- Folkman, S. (1984). Personal control and stress and coping processes: a theoretical analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(4), 839. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.46.4.839>
- Folkman, S., & Moskowitz, J. T. (2004). Coping: Pitfalls and promise. *Annu. Rev. Psychol.*, 55, 745-774. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.141456>
- Folkman, S., & Lazarus, R. S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping* (150-153). New York: Springer Publishing Company. https://doi.org/10.1007/978-3-030-39903-0_215
- Folkman, S., Lazarus, R. S., Dunkel-Schetter, C., DeLongis, A., & Gruen, R. J. (1986). Dynamics of a stressful encounter: cognitive appraisal, coping, and encounter outcomes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50(5), 992. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.50.5.992>
- Frijda, N. H. (1986). *The Emotions*. Cambridge University Press.
- Frijda, N. H. (2001). The self and emotions. In H. A. Bosma & E. S. Kunnen (Eds.), *Identity and emotion: Development through self-organization* (pp. 39–63). Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511598425.005>
- Frydenberg, E., & Lewis, R. (1993). Boys play sport and girls turn to others: Age, gender and ethnicity as determinants of coping. *Journal of Adolescence*, 16(3), 253-266. <https://doi.org/10.1006/jado.1993.1024>
- Frydenberg, E., Lewis, R., Bugalski, K., Cotta, A., McCarthy, C., Luscombe-smith, N., & Poole, C. (2004). Prevention is better than cure: Coping skills training for adolescents at school. *Educational Psychology in Practice*, 20(2), 117-134. <https://doi.org/10.1080/02667360410001691053>
- Furstenberg, F. F., Cook, T. D., Eccles, J., Elder, G. H., Sameroff, A., Ardel, M., ... & Kim, J. R. (1999). *Managing to Make It: Urban Families and Adolescent Success*. University of Chicago Press.
- Garnefski, N., Rieffe, C., Jellesma, F., Terwogt, M. M., & Kraaij, V. (2007). Cognitive emotion regulation strategies and emotional problems in 9–11-year-old children. *European Child & Adolescent Psychiatry*, 16(1), 1. <https://doi.org/10.1007/s00787-006-0562-3>

- Garthe, R. C., Sullivan, T., & Kliewer, W. (2015). Longitudinal relations between adolescent and parental behaviors, parental knowledge, and internalizing behaviors among urban adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 44, 819-832. <https://doi.org/10.1007/s10964-014-0112-0>
- Gómez-Ortiz, O., Del Rey, R., Casas, J. A., & Ortega-Ruiz, R. (2014). Parenting styles and bullying involvement/Estilos parentales e implicación en bullying. *Cultura y Educación*, 26(1), 132-158. <https://doi.org/10.1080/11356405.2014.908665>
- Grant, K. E., Compas, B. E., Thurm, A. E., McMahon, S. D., & Ey, S. (2000). Stress and Child/adolescent Psychopathology: Conceptualization, Measurement and Prospective Studies. *Manuscript submitted for review*.
- Gray, M. R., & Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 574-587. <https://doi.org/10.2307/353561>
- Greening, L. (1997). Adolescent stealers' and nonstealers' social problem-solving skills. *Adolescence*, 32(125), 5-51.
- Griffiths, S., Murray, S. B., Krug, I., & McLean, S. A. (2018). The contribution of social media to body dissatisfaction, eating disorder symptoms, and anabolic steroid use among sexual minority men. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 21(3), 149-156. <https://doi.org/10.1089/cyber.2017.0375>
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>
- Gross, J. J. (1999). Emotion regulation: Past, present, future. *Cognition & Emotion*, 13(5), 551-573. <https://doi.org/10.1080/026999399379186>
- Gross, J. J. (2002). Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology*, 39(3), 281-291. <https://doi.org/10.1017/S0048577201393198>
- Gross, J. J., & Thompson, R. A. (2007). Emotion regulation: conceptual foundations. JJ Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation*. New York: The Guilford Press, 3, 25.
- Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1).
- Hamm, M. P., Newton, A. S., Chisholm, A., Shulhan, J., Milne, A., Sundar, P., ... & Hartling, L. (2015). Prevalence and effect of cyberbullying on children and young people: A scoping review of social media studies. *JAMA Pediatrics*, 169(8), 770-777. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2015.0944>
- Hannesdottir, D. K., & Ollendick, T. H. (2007). The role of emotion regulation in the treatment of child anxiety disorders. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 10(3), 275-293. <https://doi.org/10.1007/s10567-007-0024-6>

- Harrington, D., Dubowitz, H., Black, M. M., & Binder, A. (1995). Maternal substance use and neglectful parenting: Relations with children development. *Journal of Clinical Child Psychology*, 24(3), 258-263. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2403_2
- Haslam, D., Poniman, C., Filus, A., Sumargi, A., & Boediman, L. (2020). Parenting style, child emotion regulation and behavioral problems: The moderating role of cultural values in Australia and Indonesia. *Marriage & Family Review*, 56(4), 320-342. <https://doi.org/10.1080/01494929.2020.1712573>
- Hassett, A., Green, C., & Zundel, T. (2018). Parental involvement: a grounded theory of the role of parents in adolescent help seeking for mental health problems. *Sage Open*, 8(4), 2158244018807786. <https://doi.org/10.1177/2158244018807786>
- Hausmann, J. S., Touloumtzis, C., White, M. T., Colbert, J. A., & Gooding, H. C. (2017). Adolescent and young adult use of social media for health and its implications. *Journal of Adolescent Health*, 60(6), 714-719. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2016.12.025>
- Heaven, P., & Ciarrochi, J. (2008). Parental styles, gender and the development of hope and self-esteem. *European Journal of Personality: Published for the European Association of Personality Psychology*, 22(8), 707-724. <https://doi.org/10.1002/per.699>
- Hedstrom, E. (2016). Parenting Style as a Predictor of Internal and External Behavioural Symptoms in Children: The Child's Perspective.
- Hesari, N. K. Z., & Hejazi, E. (2011). The mediating role of self esteem in the relationship between the authoritative parenting style and aggression. *Procedia-social and Behavioral Sciences*, 30, 1724-1730. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.333>
- Hogan, M., & Strasburger, V. C. (2018). Social media and new technology: a primer. *Clinical Pediatrics*, 57(10), 1204-1215. <https://doi.org/10.1177/0009922818769424>
- Holahan, C. J., & Moos, R. H. (1986). Personality, coping, and family resources in stress resistance: a longitudinal analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(2), 389. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.51.2.389>
- Holen, S., Lervåg, A., Waaktaar, T., & Ystgaard, M. (2012). Exploring the associations between coping patterns for everyday stressors and mental health in young schoolchildren. *Journal of School Psychology*, 50(2), 167-193. <https://doi.org/10.1016/j.jsp.2011.10.006>
- Holt, M.K. & Espelage, D.L. (2002). Problem-solving skills and relationship attributes among woman with eating disorders. *Journal of Counseling & Development*, 80, 346-354. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2002.tb00199.x>
- Hogan, M., & Strasburger, V. C. (2018). Social media and new technology: a primer. *Clinical Pediatrics*, 57(10), 1204-1215. <https://doi.org/10.1177/0009922818769424>

- Howe, D. (2005). *Child Abuse and Neglect: Attachment, Development and Intervention*. Macmillan International Higher Education.
- la Torre-Cruz, D., García-Linares, M. C., & Casanova-Arias, P. F. (2014). Relationship between Parenting Styles and Aggressiveness in Adolescents. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*. <https://doi.org/10.14204/ejrep.32.13118>
- Ihemedu, E. (2018). *Parenting Style, Adolescent Suicidal Behavior and Self-disclosure in a Sample of Saint Lucian Adolescents*. Doctoral Dissertation, University of Connecticut.
- Ito, M., Horst, H. A., Bittanti, M., Herr Stephenson, B., Lange, P. G., Pascoe, C. J., & Robinson, L. (2009). *Living and learning with new media: Summary of findings from the digital youth project* (p. 128). The MIT Press. <http://library.oapen.org/handle/20.500.12657/26078>
- Jabeen, F., Anis-ul-Haque, M., & Riaz, M. N. (2013). Parenting styles as predictors of emotion regulation among adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 85-105.
- Jadon, P. S., & Tripathi, S. (2017). Effect of Authoritarian Parenting style on self esteem of the Child: A Systematic Review. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas in Education*, 3(3), 909-913.
- John, O. P., & Gross, J. J. (2004). Healthy and unhealthy emotion regulation: Personality processes, individual differences, and life span development. *Journal of Personality*, 72(6), 1301-1334. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2004.00298.x>
- Kalpidou, M., Costin, D., & Morris, J. (2011). The relationship between Facebook and the well-being of undergraduate college students. *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(4), 183-189. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0061>
- Kamiloğlu, F., & Yurttaş, Ö. U. (2014). Sosyal medyanın bilgi edinme ve kişisel gelişim sürecine katkısı ve lise öğrencileri üzerine bir alan çalışması. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (21), 129-150. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.96678>
- Kaplan, Y., & Ak, T. (2018). Ergenlerde Psikolojik Belirtiler ve Problem Davranışlarda Anne-Baba Tutumlarının Rolü. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 154-171. <https://dergipark.org.tr/en/pub/bpd/issue/38757/450088>
- Karataş, Z. (2011). Okul pansiyonunda kalan ergenlerin kaygı düzeyleri ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(21), 208-222. <https://dergipark.org.tr/en/pub/maeuefd/issue/19394/205978>
- Kausar, R., & Shafique, N. (2008). Gender differences in perceived parenting styles and socioemotional adjustment of adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 93-105.

- Kazdin, A. E., Kraemer, H. C., Kessler, R. C., Kupfer, D. J., & Offord, D. R. (1997). Contributions of risk-factor research to developmental psychopathology. *Clinical Psychology Review*, 17(4), 375-406. [https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(97\)00012-3](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(97)00012-3)
- Kawabata, Y., Alink, L. R., Tseng, W. L., Van Ijzendoorn, M. H., & Crick, N. R. (2011). Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review. *Developmental Review*, 31(4), 240-278. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2011.08.001>
- King, K. A., Vidourek, R. A., & Merianos, A. L. (2016). Authoritarian parenting and youth depression: Results from a national study. *Journal of Prevention & Intervention in The Community*, 44(2), 130-139. <https://doi.org/10.1080/10852352.2016.1132870>
- Kirschner, P. A., & Karpinski, A. C. (2010). Facebook® and academic performance. *Computers in Human Behavior*, 26, 1237-1245. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2010.03.024>
- Kliewer, W., Fearnow, M. D., & Miller, P. A. (1996). Coping socialization in middle childhood: Tests of maternal and paternal influences. *Child Development*, 67(5), 2339-2357. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1996.tb01861.x>
- Koole, S. L. (2010). *The psychology of emotion regulation: An integrative review*. In J. De Houwer & D. Hermans (Eds.), *Cognition and emotion: Reviews of current research and theories* (128–167). Psychology Press.
- Knutson, J. F., DeGarmo, D. S., & Reid, J. B. (2004). Social disadvantage and neglectful parenting as precursors to the development of antisocial and aggressive child behavior: Testing a theoretical model. *Aggressive behavior*, 30(3), 187-205. <https://doi.org/10.1002/ab.20016>
- Kratz, A. L., Davis, M. C., Zautra, A. J., & Tennen, H. (2009). *Emotions: In Lopez SJ (editor), The Encyclopedia of Positive Psychology*. Malden, MA: Blackwell Publishing, 315-320.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2017). Social networking sites and addiction: Ten lessons learned. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 14(3), 311. <https://doi.org/10.3390/ijerph14030311>
- Lagacá-Saguin, D. G., & Gionet, A. (2009). Parental meta-emotion and temperament predict coping skills in early adolescence. *International Journal of Adolescence and Youth*, 14(4), 367-382. <https://doi.org/10.1080/02673843.2009.9748015>
- Lansford, J. E., Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (2014). Mothers' and fathers' autonomy-relevant parenting: Longitudinal links with adolescents' externalizing and internalizing behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 43(11), 1877-1889. <https://doi.org/10.1007/s10964-013-0079-2>
- Lapontie, V., & Marcotte, D. (2000). Gender-typed characteristics and coping strategies of depressed adolescents. *European Review of Applied Psychology*, 50(4), 451-460.

- Lazarus, R. S. (2013). *Fifty years of the research and theory of RS Lazarus: An analysis of historical and perennial issues* (182-220). Psychology Press. <https://doi.org/10.4324/9780203774595>
- Lazarus, R. S., & Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and Adaptation*. Oxford University Press on Demand.
- Lecce, S. (2008). *Attachment and Subjective Well-being: The Mediating Role of Emotional Processing and Regulation*. Doctoral Dissertation, University of Toronto.
- Lekes, N., Gingras, I., Philippe, F. L., Koestner, R., & Fang, J. (2010). Parental autonomy support, intrinsic life goals, and well-being among adolescents in China and North America. *Journal of Youth and Adolescence*, 39(8), 858-869. <https://doi.org/10.1007/s10964-009-9451-7>
- Lennarz, H. K., Hollenstein, T., Lichtwarck-Aschoff, A., Kuntsche, E., & Granic, I. (2019). Emotion regulation in action: Use, selection, and success of emotion regulation in adolescents' daily lives. *International Journal of Behavioral Development*, 43(1), 1-11. <https://doi.org/10.1177/0165025418755540>
- Levpušček, M. P. (2006). Adolescent individuation in relation to parents and friends: Age and gender differences. *European Journal of Developmental Psychology*, 3(3), 238-264. <https://doi.org/10.1080/17405620500463864>
- Lohman, B.J., & Jarvis, P.A. (2000). Adolescent Stressors, Coping Strategies, And Psychological Health Studies In The Family Context. *Journal of Youth and Adolescence*, 29, 1, 15-43. <https://doi.org/10.1023/A:1005117020812>
- López de Ayala López, M. C., Sendin Gutierrez, J. C., & Garcia Jimenez, A. (2015). Problematic Internet use among Spanish adolescents: The predictive role of Internet preference and family relationships. *European Journal of Communication*, 30(4), 470-485. <https://doi.org/10.1177/0267323115586725>
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). *Socialization in the Context of Family: Parent-Child interaction* (Eds. Mussen, P.H. & Hetherington, E.M.) *Handbook of child psychology: Socialization, personality and social development* (1-101), New York: Willey.
- Macklem, G. L. (2008). *Parenting and emotion regulation*. In *Practitioner's guide to emotion regulation in school-aged children* (49-62). Springer, Boston, MA.
- Marino, C. (2018). Quality of Social-Media Use May Matter More Than Frequency of Use for Adolescents' Depression. *Clinical Psychological Science*, 6(4), 455-455. <https://doi.org/10.1177/2167702618771979>
- Marino, C., Gini, G., Vieno, A., & Spada, M. M. (2018). A comprehensive meta-analysis on problematic Facebook use. *Computers in Human Behavior*, 83, 262-277. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.02.009>
- Marino, C., Gini, G., Angelini, F., Vieno, A., & Spada, M. M. (2020). Social norms and e-motions in problematic social media use among adolescents. *Addictive Behaviors Reports*, 11, 100250. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2020.100250>

- Marino, C., Gini, G., Vieno, A., & Spada, M. M. (2018). The associations between problematic Facebook use, psychological distress and well-being among adolescents and young adults: A systematic review and meta-analysis. *Journal of Affective Disorders*, 226, 274-281. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.10.007>
- Martínez, I., García, J. F., & Yubero, S. (2007). Parenting styles and adolescents' self-esteem in Brazil. *Psychological Reports*, 100(3), 731-745. <https://doi.org/10.2466/pr0.100.3.731-745>
- Martínez, I., Murgui, S., García, O. F., & García, F. (2019). Parenting in the digital era: Protective and risk parenting styles for traditional bullying and cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 90, 84-92. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.08.036>
- Matud, M. P. (2004). Gender differences in stress and coping styles. *Personality and Individual Differences*, 37(7), 1401-1415. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2004.01.010>
- McKernon, W. L., Holmbeck, G. N., Colder, C. R., Hommeyer, J. S., Shapera, W., & Westhoven, V. (2001). Longitudinal study of observed and perceived family influences on problem-focused coping behaviors of preadolescents with spina bifida. *Journal of Pediatric Psychology*, 26(1), 41-54. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/26.1.41>
- Messias, E., Castro, J., Saini, A., Usman, M., & Peebles, D. (2011). Sadness, suicide, and their association with video game and internet overuse among teens: results from the youth risk behavior survey 2007 and 2009. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 41(3), 307-315. <https://doi.org/10.1111/j.1943-278X.2011.00030.x>
- Milevsky, A., Schlechter, M., Netter, S., & Keehn, D. (2007). Maternal and paternal parenting styles in adolescents: Associations with self-esteem, depression and life-satisfaction. *Journal of Child and Family Studies*, 16(1), 39-47. <https://doi.org/10.1007/s10826-006-9066-5>
- Modecki, K. L., Zimmer-Gembeck, M. J., & Guerra, N. (2017). Emotion regulation, coping, and decision making: Three linked skills for preventing externalizing problems in adolescence. *Child Development*, 88(2), 417-426. <https://doi.org/10.1111/cdev.12734>
- Monteiro, A. M. F., Santos, R. L., Kimura, N., Baptista, M. A. T., & Dourado, M. C. N. (2018). Coping strategies among caregivers of people with Alzheimer disease: a systematic review. *Trends in Psychiatry and Psychotherapy*, 40(3), 258-268. <http://dx.doi.org/10.1590/2237-6089-2017-0065>
- Morahan-Martin, J., & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the Internet. *Computers in Human Behavior*, 19(6), 659-671. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(03\)00040-2](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(03)00040-2)
- Moreno, M. A., & Whitehill, J. M. (2014). Influence of social media on alcohol use in adolescents and young adults. *Alcohol Research: Current Reviews*, 36(1), 91.

- Morris, A. S., Criss, M. M., Silk, J. S., & Houlberg, B. J. (2017). The impact of parenting on emotion regulation during childhood and adolescence. *Child Development Perspectives*, 11(4), 233-238. <https://doi.org/10.1111/cdep.12238>
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00389.x>
- Morris, S. S., Musser, E. D., Tenenbaum, R. B., Ward, A. R., Martinez, J., Raiker, J. S., ... & Riopelle, C. (2020). Emotion regulation via the autonomic nervous system in children with attention-deficit/hyperactivity disorder (ADHD): replication and extension. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 48(3), 361-373. <https://doi.org/10.1007/s10802-019-00593-8>
- Muench, F., Hayes, M., Kuerbis, A., & Shao, S. (2015). The independent relationship between trouble controlling Facebook use, time spent on the site and distress. *Journal of Behavioral Addictions*, 4(3), 163-169. <https://doi.org/10.1556/2006.4.2015.013>
- Nolen-Hoeksema, S., & Aldao, A. (2011). Gender and age differences in emotion regulation strategies and their relationship to depressive symptoms. *Personality and Individual Differences*, 51(6), 704-708. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.06.012>
- Oberst, U., Renau, V., Chamarro, A., & Carbonell, X. (2016). Gender stereotypes in Facebook profiles: Are women more female online?. *Computers in Human Behavior*, 60, 559-564. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.02.085>
- Ochsner, K. N., & Gross, J. J. (2005). The cognitive control of emotion. *Trends in Cognitive Sciences*, 9(5), 242-249.
- Oğuz, F., & Öğretir Özçelik, A. D. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(58), 535-543. <https://doi.org/10.17719/jisr.2018.2567>
- O'Keeffe, G. S., & Clarke-Pearson, K. (2011). The impact of social media on children, adolescents, and families. *Pediatrics*, 127(4), 800-804. <https://doi.org/10.1542/peds.2011-0054>
- Olalere, J. O., & Olatokun, W. M. (2020). Does Parenting Style Influence Children's Use of Social Media? Observations from a Faith-based Secondary School, Ibadan, Nigeria. *Library Philosophy and Practice*, 1-14. <https://www.researchgate.net/publication/338965639>
- Ortega, B., Mateo, A., Jimeno, M. V., & Ricarte, J. J. (2021). Age and Gender Differences in Perceived Parenting Styles and Emotional Outcomes in Early Adolescents. *Journal of Family Issues*, 0192513X211051391. <https://doi.org/10.1177/0192513X211051391>
- Otrar, M., & Arın, F. S. (2014). Ergenlerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarının çok boyutlu incelenmesi. *Practice*, 5(10), 3-22.

- Otrar, M., & Arın, F. S. (2015). Öğrencilerin sosyal medyaya ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirme çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 391-403.
- Özer, İ. (2001). Ergenlerin stres yaşantılarında kullandıkları başa çıkma stratejilerinin benlik imajı ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüle, E. T. U., & Sümer, N. (2017). Ergenlikte duygu düzenleme ve psikolojik uyum: duygu düzenleme ölçeğinin türkçe uyarlaması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(40), 1-18.
<https://www.psikolog.org.tr/tr/yayinlar/dergiler/1031828/tpy1301996120170000m000015.pdf>
- Pantic, I., Damjanovic, A., Todorovic, J., Topalovic, D., Bojovic-Jovic, D., Ristic, S., & Pantic, S. (2012). Association between online social networking and depression in high school students: behavioral physiology viewpoint. *Psychiatria Danubina*, 24(1.), 90-93.
- Patrikakou, E. N. (2016). Parent Involvement, Technology, and Media: Now What?. *School Community Journal*, 26(2), 9-24.
- Patterson, J. M., & McCubbin, H. L. (1987). Adolescent coping style and behaviors: Conceptualization and measurement. *Journal of Adolescence*, 10, 163–186.
[https://doi.org/10.1016/S0140-1971\(87\)80086-6](https://doi.org/10.1016/S0140-1971(87)80086-6)
- Pearlin, L., & Schooler, C. (1978). The Structure of Coping. *Journal of Health and Social Behavior*, 19(1), 2-21.
- Pednekar, N. K., & Tung, S. (2017). Problematic internet use in adolescents: Role of identity styles, emotional autonomy, attachment, family environment and well-being. *Indian Journal of Health & Wellbeing*, 8(4), 258-267.
- Phillips, K. F. V., & Power, M. J. (2007). A new self-report measure of emotion regulation in adolescents: The Regulation of Emotions Questionnaire. *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 14(2), 145-156. <https://doi.org/10.1002/cpp.523>
- Piko, B. (2001). Gender differences and similarities in adolescents' ways of coping. *The Psychological Record*, 51(2), 223-235. <https://doi.org/10.1007/BF03395396>
- Prabandari, K., & Yuliati, L. N. (2016). The influence of social media use and parenting style on teenagers' academic motivation and academic achievement. *Journal of Child Development Studies*, 1(1), 39-53. <https://doi.org/10.29244/jcds.1.01.39-53>
- Qazi, T. (2009). Parenting style, locus of control and self-efficacy: A correlational study. *Revista Costarricense de Psicología*, 28(41-42), 75-84.
- Reich, S. M., Subrahmanyam, K., & Espinoza, G. (2012). Friending, IMing, and hanging out face-to-face: overlap in adolescents' online and offline social networks. *Developmental Psychology*, 48(2), 356. <https://doi.org/10.1037/a0026980>

- Richter, K. (2018). *Fear of Missing Out, Social Media Abuse, and Parenting Styles*. Digital Commons @ ACU, Electronic Theses and Dissertations, 81.
- Romich, J. L., Lundberg, S., & Tsang, K. P. (2009). Independence Giving or Autonomy Taking? Childhood Predictors of Decision-Sharing Patterns Between Young Adolescents and Parents. *Journal of Research on Adolescence*, 19(4), 587-600. <https://doi.org/10.1111/j.1532-7795.2009.00612.x>
- Roth, G., Kanat-Maymon, Y., & Assor, A. (2016). The role of unconditional parental regard in autonomy-supportive parenting. *Journal of Personality*, 84(6), 716-725. <https://doi.org/10.1111/jopy.12194>
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2006). Self-regulation and the problem of human autonomy: Does psychology need choice, self-determination, and will?. *Journal of Personality*, 74(6), 1557-1586. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2006.00420.x>
- Sampasa-Kanyinga, H., & Lewis, R. F. (2015). Frequent use of social networking sites is associated with poor psychological functioning among children and adolescents. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(7), 380-385. <https://doi.org/10.1089/cyber.2015.0055>
- Sandler, I. N., Wolchik, S. A., MacKinnon, D., Ayers, T. S., & Roosa, M. W. (1997). *Developing linkages between theory and intervention in stress and coping processes*. In *Handbook of children's coping* (3-40). Springer, Boston, MA. https://doi.org/10.1007/978-1-4757-2677-0_1
- Savard, A., Joussemet, M., Pelletier, J. E., & Mageau, G. A. (2013). The benefits of autonomy support for adolescents with severe emotional and behavioral problems. *Motivation and Emotion*, 37(4), 688-700. <https://doi.org/10.1007/s11031-013-9351-8>
- Schraub, E. M., Turgut, S., Clavairolly, V., & Sonntag, K. (2013). Emotion regulation as a determinant of recovery experiences and well-being: A day-level study. *International Journal of Stress Management*, 20(4), 309. <https://doi.org/10.1037/a0034483>
- Schreiber, L. R., Grant, J. E., & Odlaug, B. L. (2012). Emotion regulation and impulsivity in young adults. *Journal of Psychiatric Research*, 46(5), 651-658. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychires.2012.02.005>
- Seiffge-Krenke, I. (2000). Causal links between stressful events, coping style, and adolescent symptomatology. *Journal of Adolescence*, 23(6), 675-691. <https://doi.org/10.1006/jado.2000.0352>
- Seiffge-Krenke, I., & Pakalniskiene, V. (2011). Who shapes whom in the family: Reciprocal links between autonomy support in the family and parents' and adolescents' coping behaviors. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(8), 983-995. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9603-9>
- Shahsavari, M. (2012). A general overview on parenting styles and its effective factors. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 6(8), 139-142.

- Shensa, A., Escobar-Viera, C. G., Sidani, J. E., Bowman, N. D., Marshal, M. P., & Primack, B. A. (2017). Problematic social media use and depressive symptoms among US young adults: A nationally-representative study. *Social Science & Medicine*, 182, 150-157. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.03.061>
- Sherman, L. E., Payton, A. A., Hernandez, L. M., Greenfield, P. M., & Dapretto, M. (2016). The power of the like in adolescence: effects of peer influence on neural and behavioral responses to social media. *Psychological Science*, 27(7), 1027-1035. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2017.03.061>
- Shih, S. S. (2013). Autonomy support versus psychological control, perfectionism, and Taiwanese adolescents' achievement goals. *The Journal of Educational Research*, 106(4), 269-279. <https://doi.org/10.1080/00220671.2012.692734>
- Silk, J. S., Steinberg, L., & Morris, A. S. (2003). Adolescents' emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child Development*, 74(6), 1869-1880. <https://doi.org/10.1046/j.1467-8624.2003.00643.x>
- Silvers, J. A., Shu, J., Hubbard, A. D., Weber, J., & Ochsner, K. N. (2015). Concurrent and lasting effects of emotion regulation on amygdala response in adolescence and young adulthood. *Developmental Science*, 18(5), 771-784. <https://doi.org/10.1111/desc.12260>
- Simons, R. L., & Robertson, J. F. (1989). The impact of parenting factors, deviant peers, and coping style upon adolescent drug use. *Family Relations*, 273-281. <https://doi.org/10.2307/585052>
- Singh, V., Behmani, R. K., & Kumar, S. (2018). Role of Parenting Style in Mental Health and Coping Style of the Adolescents. *Remarking An Analisation*, 3(8), 32-38.
- Skinner, E. A. (1995). *Sage series on individual differences and development, Vol. 8. Perceived control, motivation, & coping*. Sage Publications, Inc.
- Skinner, E. A. (1999). *Action regulation, coping, and development*. In J. Brandtstädter & R. M. Lerner, *Action & self-development: Theory and research through the life span* (465–503). Sage Publications, Inc.
- Skinner, E. A., Edge, K., Altman, J., & Sherwood, H. (2003). Searching for the structure of coping: a review and critique of category systems for classifying ways of coping. *Psychological Bulletin*, 129(2), 216. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.2.216>
- Skinner, E. A., & Wellborn, J. G. (1994). Coping during childhood and adolescence: A motivational perspective. *Life-span Development and Behavior*. Vol, 12, 91-133.
- Smetana, J. G. (1994). Parenting styles and beliefs about parental authority. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 1994(66), 21-36. <https://doi.org/10.1002/cd.23219946604>
- Snyder, D. K., Simpson, J. E., & Hughes, J. N. (2006). Emotion regulation in couples and families: Pathways to dysfunction and health. *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/11468-000>

- Spirito, A., Francis, G., Overholser, J., & Frank, N. (1996). Coping, depression, and adolescent suicide attempts. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25(2), 147-155. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp2502_3
- Spirito, A., Stark, L. J., & Williams, C. (1988). Development of a brief coping checklist for use with pediatric populations. *Journal of Pediatric Psychology*, 13(4), 555-574. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/13.4.555>
- Sproull, L., & Faraj, S. (1997). Atheism, sex, and databases: The net as a social technology. *Culture of the Internet*, 16(3), 35-51.
- Steinberg, L. (2008). A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking. *Developmental Review*, 28(1), 78-106. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2007.08.002>
- Steinberg, L., & Morris, A. S. (2001). Adolescent development. *Annual Review of Psychology*, 52(1), 83-110. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.52.1.83>
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child development*, 63(5), 1266-1281. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1992.tb01694.x>
- Steinberg, S. J., & Davila, J. (2008). Romantic functioning and depressive symptoms among early adolescent girls: The moderating role of parental emotional availability. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 37(2), 350-362. <https://doi.org/10.1080/15374410801955847>
- Steiner, H., & Feldman, S. S. (1995). Two approaches to the measurement of adaptive style: comparison of normal, psychosomatically ill, and delinquent adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 34(2), 180-190. <https://doi.org/10.1097/00004583-199502000-00013>
- Stern, M. J. (2008). How locality, frequency of communication and internet usage affect modes of communication within core social networks. *Information, Communication & Society*, 11(5), 591-616. <https://doi.org/10.1080/13691180802126778>
- Strage, A., & Brandt, T. S. (1999). Authoritative parenting and college students' academic adjustment and success. *Journal of educational Psychology*, 91(1), 146. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.91.1.146>
- Suldo, S. M., & Huebner, E. S. (2004). The role of life satisfaction in the relationship between authoritative parenting dimensions and adolescent problem behavior. *Social Indicators Research*, 66, 165-195. <https://doi.org/10.1023/B:SOCI.0000007498.62080.1e>
- Tam, C. L., Chong, A., Kadirvelu, A., & Khoo, Y. T. (2012). Parenting styles and self-efficacy of adolescents: Malaysian scenario. *Global Journal of Human Social Sciences (GJHSS)*, 12(14 (Version 1)), 19-25.
- Tetik, S., & Önder, F. C. (2021). Çocuk ve Ergenlerde Duygu Düzeleme Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(2), 87-100. <https://doi.org/10.35379/cusosbil.942135>

- Thompson, R. A. (1994). Emotion regulation: A theme in search of definition. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 59(2-3), 25-52. <https://doi.org/10.2307/1166137>
- Thompson, R. A., & Goodman, M. (2010). *Development of emotion regulation: More than meets the eye*. In A. M. Kring & D. M. Sloan (Eds.), *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment* (38–58). The Guilford Press.
- Timpano, K. R., Keough, M. E., Mahaffey, B., Schmidt, N. B., & Abramowitz, J. (2010). Parenting and obsessive compulsive symptoms: Implications of authoritarian parenting. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 24(3), 151-164. <https://doi.org/10.1891/0889-8391.24.3.151>
- Toğay, A., Akdur, T. E., Yetişken, İ. C., & Bilici, A. (2013). Eğitim süreçlerinde sosyal ağların kullanımı: Bir MYO deneyimi. *XIV. Akademik Bilişim Konferansı*, 28-30.
- Tsitsika, A. K., Tzavela, E. C., Janikian, M., Ólafsson, K., Iordache, A., Schoenmakers, T. M., ... & Richardson, C. (2014). Online social networking in adolescence: Patterns of use in six European countries and links with psychosocial functioning. *Journal of Adolescent Health*, 55(1), 141-147. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2013.11.010>
- Tur-Porcar, A. (2017). Parenting styles and Internet use. *Psychology & Marketing*, 34(11), 1016-1022. <https://doi.org/10.1002/mar.21040>
- Turel, O., & Serenko, A. (2012). The benefits and dangers of enjoyment with social networking websites. *European Journal of Information Systems*, 21(5), 512-528. <https://doi.org/10.1057/ejis.2012.1>
- Turkum, A. S., Kiziltas, A., & Sariyer, A. (2004). Anadolu üniversitesi psikolojik danışma ve rehberlik merkezi hedef kitesinin psikolojik ihtiyaçlarına ilişkin ön çalışma. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 21, 15-27.
- Turner, A. (2015). Generation Z: Technology and social interest. *The journal of individual Psychology*, 71(2), 103-113. <https://doi.org/10.1353/jip.2015.0021>
- Valkenburg, P. M., Peter, J., & Schouten, A. P. (2006). Friend networking sites and their relationship to adolescents' well-being and social self-esteem. *CyberPsychology & Behavior*, 9(5), 584-590. <https://doi.org/10.1089/cpb.2006.9.584>
- Van Petegem, S., Soenens, B., Vansteenkiste, M., & Beyers, W. (2015). Rebels with a cause? Adolescent defiance from the perspective of reactance theory and self-determination theory. *Child Development*, 86(3), 903-918. <https://doi.org/10.1111/cdev.12355>
- Vanwynsberghe, H., Boudry, E., & Verdegem, P. (2015). De impact van ouderschapsstijlen op de ontwikkeling van sociale mediageletterdheid bij adolescenten. *Tijdschrift voor Communicatiewetenschap*, 43(1). <https://doi.org/10.5117/2015.043.001.084>

- Yahav, R., & Cohen, M. (2008). Evaluation of a cognitive-behavioral intervention for adolescents. *International Journal of Stress Management*, 15(2), 173. <https://doi.org/10.1037/1072-5245.15.2.173>
- Yan, J. J., Schoppe-Sullivan, S., Wu, Q., & Han, Z. R. (2021). Associations from parental mindfulness and emotion regulation to child emotion regulation through parenting: The moderating role of coparenting in Chinese families. *Mindfulness*, 12, 1513-1523. <https://doi.org/10.1007/s12671-021-01619-3>
- Yıldız Durak, H. (2020). Modeling of variables related to problematic internet usage and problematic social media usage in adolescents. *Current Psychology*, 39(4), 1375-1387. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9840-8>
- Yıldız, M. A. (2014). *Ergenlerde anne-babaya bağlanma ile öznel iyi oluş arasındaki ilişkide duygu düzenleme ve baş etme yöntemlerinin çoklu aracılık rolü*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2000). Anne-baba tutum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.
- Zeman, J., Cassano, M., Perry-Parrish, C., & Stegall, S. (2006). Emotion regulation in children and adolescents. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 27(2), 155-168.
- Zeman, J., & Shipman, K. (1996). Children's expression of negative affect: Reasons and methods. *Developmental Psychology*, 32(5), 842. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.5.842>
- Zeman, J., Shipman, K., & Suveg, C. (2002). Anger and sadness regulation: Predictions to internalizing and externalizing symptoms in children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(3), 393-398. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3103_11
- Zimmer-Gembeck, M. J., Chipuer, H. M., Hanisch, M., Creed, P. A., & McGregor, L. (2006). Relationships at school and stage-environment fit as resources for adolescent engagement and achievement. *Journal of Adolescence*, 29(6), 911-933. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2006.04.008>
- Zimmermann, P., & Iwanski, A. (2014). Emotion regulation from early adolescence to emerging adulthood and middle adulthood: Age differences, gender differences, and emotion-specific developmental variations. *International Journal of Behavioral Development*, 38(2), 182-194. <https://doi.org/10.1177/0165025413515405>
- Wadsworth, M. E., Raviv, T., Compas, B. E., & Connor-Smith, J. K. (2005). Parent and adolescent responses to poverty-related stress: Tests of mediated and moderated coping models. *Journal of Child and Family Studies*, 14(2), 283-298. <https://doi.org/10.1007/s10826-005-5056-2>
- Wagner, L. A. (2015). When your smartphone is too smart for your own good: How social media alters human relationships. *The Journal of Individual Psychology*, 71(2), 114-121. <https://doi.org/10.1353/jip.2015.0009>

- Weinstein, E. (2018). The social media see-saw: Positive and negative influences on adolescents' affective well-being. *New Media & Society*, 20(10), 3597-3623. <https://doi.org/10.1177/1461444818755634>
- Wight, D., Williamson, L., & Henderson, M. (2006). Parental influences on young people's sexual behaviour: A longitudinal analysis. *Journal of Adolescence*, 29(4), 473-494. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2005.08.007>
- Whittle, S., Simmons, J. G., Dennison, M., Vijayakumar, N., Schwartz, O., Yap, M. B., ... & Allen, N. B. (2014). Positive parenting predicts the development of adolescent brain structure: a longitudinal study. *Developmental Cognitive Neuroscience*, 8, 7-17. <https://doi.org/10.1016/j.dcn.2013.10.006>
- Williford, A., Fite, P., DePaolis, K., & Cooley, J. (2018). Roles of gender, forms, and locations in understanding peer victimization experiences: implications for prevention and intervention. *Children & Schools*, 40(2), 93-101. <https://doi.org/10.1093/cs/cdy004>
- Woods, H. C., & Scott, H. (2016). # Sleepyteens: Social media use in adolescence is associated with poor sleep quality, anxiety, depression and low self-esteem. *Journal of Adolescence*, 51, 41-49. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.05.008>

EKLER

Ek -1. Bilgilendirilmiş Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu çalışma Ufuk Üniversitesi Psikoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Selmin Sarıkaya tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Funda KUTLU danışmanlığında yüksek lisans tez çalışması olarak yürütülen bir araştırmadır. Bu araştırmada lise öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumlarının öğrencilerin duygu düzenleme becerileri, başa çıkma stilleri ve sosyal medya tutumları üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışmaya katılım tamamen gönüllük esasına dayalıdır. Eğer katılmayı kabul ederseniz, sizden konuyla ilgili bazı ölçekleri doldurmanız istenecektir. Ölçeklerin doldurulması 20-25 dakika sürecektir. Lütfen soruları olması gerektiğini düşündüğünüz biçimde değil, sizin düşüncelerinizi tüm gerçekliği ile yansıtacak biçimde cevap veriniz. Samimi ve içtenlikle vereceğiniz cevaplar çalışmanın sağlığı açısından çok önemlidir.

Sizden anket üzerinde belirtilecek hiçbir kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmeyecektir. Cevaplarınız sadece araştırmanın amacına uygun olarak bilimsel açıdan kullanılacak ve gizli tutulacaktır.

Bu çalışmaya katılmayı kabul edebilir, reddedebilirsiniz ayrıca çalışmanın herhangi bir yerinde onayınızı çekme hakkına da sahipsiniz. Ancak formları sonuna kadar ve eksiksiz doldurmanız, bu araştırmanın geçerli olabilmesi için önem taşımaktadır.

Çalışma ile ilgili herhangi bir bilgi almak isterseniz, aşağıdaki elektronik iletişim adresinden ulaşabilirsiniz.

Araştırma Koordinatörü:

e-posta adresi:

Araştırmacı:

e-posta adresi:

Katılımınız ve ayırdığınız vakit için şimdiden teşekkür ederiz.

Katılımcı beyanı:

Araştırma ile ilgili yukarıdaki bilgiler bana aktarıldı. Bana yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış bulunmaktayım. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. Bu araştırmada ‘katılımcı’ olarak yer alma kararını aldım.

İsim Soyad:

İmza:

NOT: Bilgi ve iletişim adresleri kısmı kesilerek sizlere verilecektir. İmza ve isim sadece çalışmaya gönüllü olarak katıldığınızı gösterir niteliktedir. Anketleriniz size verilmeden teslim alınacak ve ayrı olarak tutulacaktır.

Ek-2. Veli Onam Mektubu

Tarih:/...../.....

Sayın Veli,

Ufuk Üniversitesi Psikoloji Bölümü yüksek lisans öğrencisi Selmin Sarıkaya tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Funda KUTLU danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezi olarak; Lise Öğrencilerinde Algılanan Anne-Baba Tutumlarının, Duygu Düzenleme Becerileri, Başa Çıkma Stilleri ve Sosyal Medya Tutumları ile ilişkilerinin incelenmesi amaçlanan çalışmada 9., 10., 11. Ve 12. sınıf lise öğrencileri ile çalışılması planlanmaktadır.

Bu çalışmaya katıldığı takdirde çocuğunuzdan konuyla ilgili bazı ölçekleri doldurması istenecek. Bu ölçeklerin doldurulması yaklaşık 20-25 dakika sürecektir. Çocuğunuzdan anket üzerinde belirtilecek hiçbir kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmeyecektir. Cevapları sadece araştırmanın amacına uygun olarak bilimsel açıdan kullanılacak ve gizli tutulacaktır. Çalışma kapsamında tarafınızdan herhangi bir maddi yarar sağlanmayacaktır. Tarafınızdan edinilen kimlik bilgileri yalnızca üniversite ile paylaşılacaktır.

Araştırmaya katılım sizin onayınız ile olup çocuğunuzun gönüllülüğü esas alınarak gerçekleştirilecektir. Arzu edildiği takdirde, herhangi bir yaptırıma maruz kalmadan katılımdan vazgeçme hakkına sahipsiniz.

Çalışmaya ya da çocuğunuzun katılımına yönelik daha fazla bilgi için başvurulacak kişi/kişilerin adresi, telefon numarası ve e-posta adresleri aşağıda tarafınızla paylaşılmaktadır.

Araştırmacının Adı Soyadı:

Araştırmacının Telefonu:

Araştırmacının E-posta Adresi:

Araştırmacının İmzası:

Yukarıda açıklamasını okuduğum çalışmaya, oğlum/kızım _____'nin katılımına izin veriyorum.

Ebeveynin:

Adı, soyadı:

İmzası:

Tarih:

İmzalanan bu formu lütfen aracılığı ile'e ulaştırın.

Çocuğunuzun katılımı ya da haklarının korunmasına yönelik sorularınız varsa ya da çocuğunuz herhangi bir şekilde risk altında olabileceğine, strese maruz kalacağına inanıyorsanız Ufuk Üniversitesi Etik Kuruluna ulaşabilirsiniz.

Ek-3. Kişisel Bilgi Formu

Doğum Yılı: _____ Yaş: _____

Devam Ettiği Sınıf: 9. Sınıf ☐ 10.Sınıf ☐ 11. Sınıf ☐ 12. Sınıf ☐

Cinsiyet: Kadın ☐ Erkek ☐

Siz Dahil Kaç Kardeşsiniz: _____ Siz Kaçınıcı Çocuğunuz?

Anne; Sağ ☐ Vefat ☐

Sağ ise;

Anne Yaşı: _____

Anne En Son Mezuniyeti;

İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Lisans ☐

Lisansüstü/Doktor ☐

Baba; Sağ ☐ Vefat ☐

Sağ ise;

Baba Yaşı: _____

Baba En Son Mezuniyeti;

İlkokul ☐ Ortaokul ☐ Lise ☐ Lisans ☐

Lisansüstü/Doktor ☐

Anne Baba Birlikte ☐

Anne Baba Ayrı ☐

Anne Baba Ayrı ise;

Anne Bir Başkası ile Evli ☐

Baba Bir Başkası ile Evli ☐

Anne ve Babanız ayrıldığında kaç yaşındaydınız? _____

Ailenizin Aylık Kazancı: 0 – 3.500 TL

3.500 TL – 7.000 TL

7.000 TL – 14.000 TL

14.000 TL –

Kiminle Yaşıyorsunuz? Anne - Baba ☐ Anne ☐ Baba ☐

Yarı Zamanlı Anne/Baba ☐ **Arkadaşlar** ☐

Akrabalar ☐

Online Eğitim Dışında Kalan Günlük Sosyal Medya Kullanımım Süreniz Kaç Saattir?

En Sık Kullandığınız Sosyal Medya Uygulamaları Nelerdir?

(Whatsapp, Tumblr, Twitter, Reddit, LinkedIn, Snapchat, Instagram, Facebook, Youtube, Tiktok, Pinterest, vb.)

Hangi Sosyal Medya Platformlarında Aktif Üyeliğiniz Bulunmaktadır?

Sosyal Medya Platformlarında Sahte Hesabınız Bulunmakta mı? Evet ise; Kaç Adet?

Sosyal Medya Hesaplarıma Göz Gezdirmeden Uyumam;

Doğru ☐ **Yanlış** ☐

Ek-4. Anne-Baba Tutum Ölçeği

Lütfen aşağıdaki sorulara kendi **anne** ve **babanızı** düşünerek dikkatle okuyunuz.
Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün.

Eğer aşağıdaki cümlelerin başındaki kutunun içine;

TAMAMEN BENZİYORSA 4;
BİRAZ BENZİYORSA 3;
BENZEMİYORSA 2;
HİÇ BENZEMİYORSA 1 yazınız.

1	Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.
2	Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
3	
4	
5	Annem ve babam bazı konularda “ sen kendin karar ver ” derler.
6	Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.
7	
8	
9	Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.
10	
11	Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.
12	
13	Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.
14	
15	Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.
16	
17	Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.
18	

Aşağıdaki her ifadenin yanında bulunan kutulardan sadece size uygun olanın içine çarpı(X) işareti koyunuz.

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet		Hayır	
-------------	--	--------------	--

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir (Pazartesi-Cuma arası)?

8:00'den önce		10:00 – 10:59 arası	
8:00 – 8:59 arası		11:00 ya da daha geç	
9:00 – 9:59 arası		İstediğim saate kadar	

20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

Evet		Hayır	
-------------	--	--------------	--

Eğer cevabınız **Evet** ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaç kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir .

8:00'den önce		10:00 – 10:59 arası	
8:00 – 8:59 arası		11:00 ya da daha geç	
9:00 – 9:59 arası		İstediğim saate kadar	

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

		Hiç çaba göstermez	Çok az çaba gösterir	Çok çaba Gösterir
21	Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini,	1	2	3
22				
23	Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını,			

Annen ve babanın aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

		Bilgileri yoktur	Çok az bilgileri vardır	Çok bilgileri vardır
24	Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğin,	1	2	3
25	Boş zamanlarınızda ne yaptığın,			
26	Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğin,			

Ek-5. Ergenler İçin Duygu Düzenleme Ölçeği (EİDDÖ)

Yaşamda zaman zaman insanların başlarına olumsuz, hoş olmayan olaylar gelir ve bu olaylara bazı tepkiler verilir. Bu tepkilerin bazıları düşüncelerle ilgili iken bazıları ise davranışlarla ilgilidir. Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi dikkatlice okuyarak, sıkıntı verici, olumsuz bir olay yaşadığınızda cümlede verilen durum veya davranışı ne sıklıkla yaptığınızı size en uygun olan seçeneğe çarpı işareti (X) koyunuz. Lütfen her ifade için sadece bir seçeneği işaretleyiniz ve hiçbir ifadeyi boş bırakmayınız.		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1		()	()	()	()	()
2	Duruma ilişkin amaçlarımı veya planlarımı yeniden gözden geçiririm, düşünürüm.	()	()	()	()	()
3		()	()	()	()	()
4		()	()	()	()	()
5	Öfkemi/üzüntümü sözel olarak (örn. bağışlamak, tartışmak gibi) başkalarından çıkarırım.	()	()	()	()	()
6		()	()	()	()	()
7	Başkalarını kötü hissettirmeye çalışırım (örn. kaba davranarak, onları görmezden gelerek).	()	()	()	()	()
8	Başkalarına zorbalık yaparım (örn. alay etmek, itmek, dedi kodu yapmak gibi).	()	()	()	()	()
9		()	()	()	()	()
10		()	()	()	()	()
11	Bazı düşünceler ve duygular sürekli kafamı meşgul eder (örn. aynı şeyi düşünür dururum).	()	()	()	()	()
12	Başkalarının benden iyi durumda olduğunu düşünerek kendimi daha kötü hissederim.	()	()	()	()	()
13		()	()	()	()	()
14	Sanki ben ben değilmişim gibi gelir (ör., kendimi bir tuhaf hissederim, etrafımdaki şeyler tuhaf gelir).	()	()	()	()	()
15		()	()	()	()	()
16	Arkadaşımdan veya ailemden sarılmak, elimi tutmak gibi bedensel yakınlık ararım.	()	()	()	()	()
17		()	()	()	()	()
18		()	()	()	()	()

Ek-6. Ergenler İçin Başa Çıkma Ölçeği (EBÇÖ)

Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuyun ve bir problemle karşılaştığınızda bu stratejilerden hangilerini ne sıklıkla yaptığınızı işaretleyiniz.	Hiçbir Zaman	Ara Sıra	Çoğu Zaman	Her zaman
1. Yaşadığım problemi başka şeyler düşünüp başka şeyler yaparak unutmaya çalışırım.	0	1	2	3
2..	0	1	2	3
3. Olayların olumlu taraflarını görmeye çalışarak olumlu sonuçlar üzerine odaklanmaya çalışırım.	0	1	2	3
4. Soruna kendim sebep olduğumu düşünerek kendimi suçlarım.	0	1	2	3
5. Yaşadığım sorun için başkalarını suçlarım.	0	1	2	3
6. Sorunun çözümü için başkalarının da fikrini alır ve uygun bir çözüm bulmaya çalışırım.	0	1	2	3
7.	0	1	2	3
8. Kendi kendime sakin olmaya yönelik telkinde bulunur kendimi sakinleştirmeye çalışırım.	0	1	2	3
9. Olayın hiç yaşanmamış olmasını diler keşke değiştirebilseydim diye düşünürüm.	0	1	2	3
10.	0	1	2	3
11. Yapabileceğim hiçbir şey olmadığını düşünüp durumu kabullenmeye çalışırım.	0	1	2	3

Ek-7. Sosyal Medya Tutum Ölçeği

1	Sosyal medya siteleri sayesinde arkadaşlarımla beni fark etmesini isterim.	5	4	3	2	1
2		5	4	3	2	1
3	Sosyal medya sitelerinin beni arkadaşlarımdan uzaklaştırdığını düşünüyorum.	5	4	3	2	1
4		5	4	3	2	1
5	Sosyal medya sitelerindeki içerikler hakkında yorum yapmak hoşuma gidiyor.	5	4	3	2	1
6	Sosyal medya sitelerinde yazı, video, müzik vb. paylaşımlarda bulunmaktan hoşlanıyorum.	5	4	3	2	1
7		5	4	3	2	1
8	Sosyal medya siteleri sayesinde yalnızlıktan kurtulduğumu düşünüyorum.	5	4	3	2	1
9	Sosyal medya sitelerinde öğretmenlerimi takip etmeyi seviyorum.	5	4	3	2	1
10		5	4	3	2	1
11		5	4	3	2	1
12	Paylaşımlarımla arkadaşlarım tarafından beğenilmesinden hoşlanıyorum.	5	4	3	2	1
13	Sosyal medya siteleri sayesinde ortak ilgi ve amaçlara sahip olduğum kişilere ulaşabileceğimi düşünüyorum.	5	4	3	2	1
14	.	5	4	3	2	1
15	Sosyal medya sitelerinde zaman geçirmekten mutlu oluyorum.	5	4	3	2	1
16	Özel ilgi duyduğum arkadaşlarıma sosyal medya siteleri aracılığıyla duygularımı daha rahat ifade edebiliyorum.	5	4	3	2	1
17		5	4	3	2	1
18	Sosyal medya siteleri sayesinde daha fazla arkadaşımın olacağını düşünürüm.	5	4	3	2	1
19		5	4	3	2	1
20		5	4	3	2	1
21	Arkadaşlarımla paylaşımlarım hakkında yorum yapmaları beni mutlu ediyor.	5	4	3	2	1
22		5	4	3	2	1
23	Sosyal medya siteleri yüzünden arkadaşlarıma yeterince vakit ayıramıyorum.	5	4	3	2	1

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Selmin SARIKAYA

Eğitim Durumu

Lisans Eğitimi : Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi

Yüksek Lisans Eğitimi : Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce (İleri Düzey)

İş Deneyimi

Stajlar : Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Kreşi, Gözlem Teknikleri
Numune Eğitim ve Araştırma Hastanesi Anaokulu, Okul Öncesi Program Geliştirme
Minik Hacettepeliler Kreşi, Gelişimsel Tanılama ve İzleme
Keçiören ASM, Sağlık Kuruluşları
Anaçev Dünya Barışı Çocuk Yuvası ve Kulübü, Bebeklik
Saray Engelsiz Yaşam ve Bakım Rehabilitasyon Merkezi, Özel Eğitim
Öztay Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi, Özel Eğitim
Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri, Gelişimsel Tanılama ve İzleme
Milli Savunma Bakanlığı Anaokulu – Yaz Stajı

Çalıştığı Kurumlar : LÖSEV – Lösante Çocuk ve Yetişkin Hastanesi (2015 – 2017)
Matfen Eğitim Kurumları (2018 –)

Tarih: 25.04.2023